

15-18 YAŞ ARASI ERGENLERDE BEDEN İMGESİ İLE SOSYAL
ANKSİYETE ARASINDAKİ İLİŞKİDE KİŞİLİK ÖZELLİKLERİNİN
ARACI ETKİSİNİN İNCELENMESİ

IŞIK ÜNİVERSİTESİ
2018

15-18 YAŞ ARASI ERGENLERDE BEDEN İMGESİ İLE SOSYAL
ANKSİYETE ARASINDAKİ İLİŞKİDE KİŞİLİK ÖZELLİKLERİNİN
ARACI ETKİSİNİN İNCELENMESİ

CANSU GÜNEY

Işık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klinik Psikoloji
Yüksek Lisans Programı, 2018

Bu tez. Işık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne Yüksek Lisans (MA) derecesi
ile sunulmuştur.

IŞIK ÜNİVERSİTESİ
2018

İŞIK UNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KLİNİK PSİKOLOJİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

15-18 YAŞ ARASINDAKİ ERGENLERDE BEDEN İMGESİ İLE SOSYAL
ANKSİYETE ARASINDAKİ İLİŞKİDE KİŞİLİK ÖZELLİKLERİNİN ARACI
ETKİSİNİN İNCELENMESİ

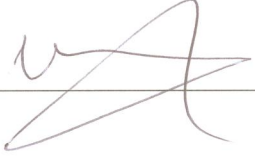
CANSU GÜNEY

ONAYLAYANLAR:

Dr. Öğr. Üyesi Deniz Aktan Okan Üniversitesi
(Tez Danışmanı)

Dr. Öğr.Üyesi S.Vicdan Yücel Işık Üniversitesi

Prof. Dr. Oya Özkardeş İstanbul Ticaret
Üniversitesi

ONAY TARİHİ: 04.06.2018

15-18 YAŞ ARASI ERGENLERDE BEDEN İMGESİ İLE SOSYAL ANKSİYETE ARASINDAKİ İLİŞKİDE KİŞİLİK ÖZELLİKLERİNİN ARACI ETKİSİNİN İNCELENMESİ

Özet

Amaç: Kişilik özellikleri, sosyal anksiyete ve beden imgesi arasındaki ilişkiye odaklanan bu araştırmanın temel amacı; Türkiye’de yaşayan ve yaşları 15 ile 18 arasında değişen ergenlerin sahip oldukları kişilik özelliklerinin, beden imgesi algılarına ve sosyal anksiyete yaşama düzeylerine olan etkisinin incelenmesidir.

Yöntem: Toplamda 300 katılımcının bulunduğu bu çalışmanın örneklemini 15-18 yaş arası ergenler oluşturmaktadır. Katılımcıların kişiliklerini değerlendirmek adına Beş Faktör Kişilik Envanteri (5FKE), vücut algılarını değerlendirmek adına Vücut Algısı Ölçeği (VAÖ) ve sosyal kaygı düzeylerini belirlemek adına Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği (EİSKÖ) kullanılmıştır. Araştırma verilerinin değerlendirilmesi sürecinde tanımlayıcı istatistiksel yöntemler kullanılmış ve araştırmanın temel hipotezlerinin sınanabilmesi adına doğrusal hiyerarşik regresyon analizi yapılmış, değişkenler arası biçimlendirici etki hipotezleri sınanmıştır.

Bulgular: Araştırmanın temel hipotezlerin sınanıldığı ilk adımında yordayıcı değişken olarak beden imgesi, yordanan değişken olarak sosyal kaygı seçilmiş ve bu iki değişken arasındaki ilişkide Beş Faktör Kişilik Envanteri alt boyutlarının biçimlendirici etkilerine odaklanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre; beden imgesinin sosyal kaygı üzerinde anlamlı bir yordayıcı etkiye sahip olduğu görülmüştür ($F_{(1, 298)}=5.753, p<.05$). Bu ilişkiye biçimlendirici değişken olarak girilen sorumluluk değişkeninin ise tek başına yordayıcılık etkisinin anlamlı çıkmadığı görülmüştür ($F_{(1,297)}=1.053, p>.05$). Uyumluluk ($F_{(1,297)}=21.872, p<.001$), duygusal denge ($F_{(1,297)}=41.857, p<.001$), dışa dönüklük ($F_{(1,297)}=30.920, p<.001$) ve deneyime açıklık ($F_{(1,297)}=30.375, p<.001$) değişkenlerinin ise tek başlarına yordayıcılık etkileri yüksek düzeyde anlamlı çıkmıştır. Her beş biçimlendirici değişkenin ayrı ayrı beden imgesi puanı ile birlikte sosyal kaygı toplam puanı üzerindeki ortak etkileri incelendiğinde yalnızca sorumluluğun biçimlendirici etkisi anlamlı çıkmıştır ($F_{(1,296)}= 7.582, p<.05$).

Sonuç: Sonuç olarak bu araştırmada kişilik özellikleri, sosyal kaygı ve beden imgesi arasında anlamlı düzeyde karşılıklı bir ilişki olduğu gözlenmiş; kişilik özelliklerinin, sosyal kaygı ve beden imgesi arasındaki ilişkide biçimlendirici bir etkisinin olabileceği yönünde veriler elde edilmiştir. Tüm bulgular değerlendirildiğinde ise kişilik özelliği değişkeninin bu iki faktör ile olan ilişkisine literatürde az yer verildiğinden, gelecek çalışmaların bu iki değişkenle olan ilişkisine odaklanması önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ergenlik dönemi, sosyal kaygı, beden imgesi, vücut algısı, kişilik özellikleri,

ASSESSMENT OF MODERATION EFFECT OF PERSONALITY TRAITS ON
THE RELATIONSHIP BETWEEN BODY IMAGE AND SOCIAL ANXIETY
AMONG ADOLESCENTS AGED BETWEEN 15-18 YEARS

Abstract

Objective: Aim of this research which focuses on the relationship between body image, social anxiety and personal characteristics is measuring the effect of personality traits on the relationship between social anxiety and body image among the adolescents who lives in Turkey and aged between 15-18 years.

Method: The study sample consisted of 300 adolescents. In order to evaluate personality structure of participants: Five Factor Personality Inventory, in order to evaluate body perspectives: Body Image Scale and to specify social anxiety levels: Social Anxiety Scale for Teenagers was used. Descriptive statistical methods were used in the evaluation of research data and linear hierarchical regression analysis was performed for the purpose of testing the hypothesis of current research. Hypotheses of formative effect between variables were tested.

Results: In the first step of this study, body image and social anxiety were identified as the predictor variables and analysed on the mediator effects of the five factor personality inventory sub-dimensions between these two variables. Results indicated that; body image was found to have a significant predictive effect on social anxiety ($F(1, 298) = 5.753, p < .05$). On the other hand, it was observed that the predictor variable 'Responsibility' is not significant on this relationship just by itself ($F(1, 297) = 1.053, p > .05$). The results were as follows: Compliance ($F(1, 297) = 21.872, p < .001$), emotional balance ($F(1, 297) = 41.857, p < .001$), outwardness ($F(1, 297) = 30.920, p < F(1, 297) = 30.375, p < .001$), the predictive effects of the variables were found to be significant at $p < .001$ level. When examining the common effects on the social anxiety total score of each of the five mediator variables together with the individual body image score, only the mediator effect of responsibility was significant ($F(1, 296) = 7.582, p < .05$).

Conclusion As a result of this study, it is observed that there is a mutual relation between personality traits, social anxiety and the body image at some relevant degree. Moreover, results demonstrated that there might be mediator effects of the personality structure on the relationship between social anxiety and body image. When the evaluation of every discovery has been made, since there are few mentions of the relation of personality trait variable with these two factors in literature, it is suggested that future studies should focus on the relation of these two variables.

Key Words: Adolescence, social anxiety, body image, body perception, personality traits.

TEŞEKKÜR

Yüksek Lisans eğitimim sırasında bu yıllarımı değerli kılmama ve onları en iyi şekilde değerlendirmeme yardımcı olan birçok kişi var. İlk olarak araştırmam esnasında beni sürekli olumlu yönde motive eden, desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, yardımına ve fikrine başvurduğum her noktada bana sabırla vakit ayıran, eğitimimin bu aşamasında kendisinin birikimlerinden yararlanma şansı yakalamış olmaktan son derece mutlu olduğum kıymetli tez danışmanımYrd. Doç.Dr. Z. Deniz Aktan'a sonsuz teşekkür ederim.

Araştırmamın katılımcısına erişimim için bana vaktini ayırmış ve araştırmam için gereken her türlü veriyi sağlamama yardımcı olan Ahmet Ferit İnal Anadolu Lisesi, Özel Temel Final Lisesi ve Şehit Ömer Halis Demir Meslek Lisesi müdürlerine, topladığım verileri raporlarken yardımlarını esirgemeyen Sn.Ayşenur Aktaş'a çok teşekkür ederim.

Çalışmam sırasında en sıkıntılı zamanlarımda bile manevi desteğini benden esirgemeyen, her zaman yanımda olan sevgili ailem ve bana her daim moral veren bölüm arkadaşlarım sevgili Mirey Kasuto, Aycan Kantoğlu, Sezen Gücükülünç, Burçin Büyükkaradağ, Tilbe Onuk ve Gizem Koyuncu'ya teşekkürü borç bilirim.

Son olarak, verileri toplama aşamasındaki yardımlarından dolayı araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden sevgili ebeveynler ve çocuklarına çok teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

Özet.....	i
Abstract.....	iii
Teşekkür	v
İçindekiler	vi
Tablolar Listesi.....	viii
Semboller Listesi	ix
1. GİRİŞ	1
BÖLÜM 1	
2. LİTERATÜR.....	4
2.1. Ergenlik Dönemi ve Genel Özellikleri.....	4
2.1.1. Ergenliğin Tanımı	4
2.2. Ergenliğin Sınırları.....	5
2.2.1. Ön Ergenlik Döneminin Genel Özellikleri	5
2.2.2. Orta Ergenlik Döneminin Genel Özellikleri	7
2.2.3. Son Ergenlik Döneminin Genel Özellikleri	8
2.3. Ergen Gelişiminin Doğası	8
2.3.1. Ergenlikte Fiziksel (Bedensel) ve Cinsel Gelişim	9
2.3.2. Ergenlikte Bilişsel Gelişim	10
2.3.3. Ergenlikte Kişilik Gelişimi	12
2.3.4. Ergenlikte Sosyal ve Duygusal Gelişim.....	13
2.4. Beden İmgesinin Tanımı ve Ergenlikteki Önemi.....	15
2.4.1. Beden İmgesinin Gelişimi.....	17
2.4.2. Beden İmgesini Etkileyen Faktörler	19
2.4.2.1. Sosyal Anksiyete.....	26
2.4.2.2. Sosyal Anksiyetenin Epidemiyolojisi	28
2.4.2.3. Sosyal Anksiyete Yaratın Faktörler	29
2.4.2.4. Sosyal Anksiyete ve Beden İmgesi İlişkisi	36
2.5. Kişilik Kavramı ve Kişilik Özellikleri	39
2.5.1. Kişiliği Etkileyen Faktörler.....	42
2.5.1.1. Kişilik Özellikleri ve Sosyal Anksiyete İlişkisi	48
2.5.1.2. Kişilik Özellikleri ve Beden İmgesi İlişkisi.....	50

BÖLÜM 2

3. AMAÇ VE HİPOTEZLER	54
3.1. Amaç	54
3.2. Problem ve Hipotezler.....	55
4. YÖNTEM.....	57
4.1. Katılımcılar	57
4.1.1. Katılımcı Verilerinin Toplanması	57
4.2. Veri Toplama Araçları	58
4.2.1. Sosyodemografik Özellikler ve Veri Formu	59
4.2.2. Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği (ESKÖ).....	59
4.2.3. Vücut Algısı Ölçeği (VAÖ)	59
4.2.4. Beş Faktör Kişilik Envanteri.....	59
4.3. Katılımcıların Demografik Özellikleri.....	60
4.4. İşlem.....	61
4.5. Veri Analizi.....	62

BÖLÜM 3

5. BULGULAR.....	64
5.1. Betimsel Analizlere Dair Bulgular.....	64
5.2. Temel Hipotezlere Dair Bulgular.....	65
5.2.1. Beden İmgesi, Kişilik Özellikleri ve Sosyal Kaygı Puanları Arasındaki Korelatif İlişkilerin İncelenmesi	65
5.2.2. Beden İmgesi ve Sosyal Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişkide Kişilik Özelliklerinin Biçimlendirici (Moderatör) Etkisinin İncelenmesi	68
5.3. Yan Hipotezlere Dair Bulgular	74
5.3.1. Katılımcıların Sosyodemografik Özelliklerine göre Vücut Algısı Ölçeği, Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği ve Beş Faktör Kişilik Ölçeği'nden Elde Ettikleri Puanların İncelenmesi	74
6. TARTIŞMA.....	94

KAYNAKLAR

EKLER

ÖZGEÇMİŞ

TABLolar LİSTESİ

Tablo 4.1. Tanımlayıcı Özelliklerin Dağılımı	60
Tablo 5.1. Çalışmada Kullanılan Ölçeklere Ait Puan Ortalamaları	64
Tablo 5.2. Beden İmgesi, Kişilik ve Sosyal Kaygı Puanları Arasında Korelasyon Analizi.....	66
Tablo 5.3. Katılımcıların Beden imgesi Puanlarının Sosyal Kaygı Toplam Puanları Üzerindeki Yordayıcı Etkisinde Sorumluluk, Uyumluluk, Dışa Dönüklük, Duygusal Denge ve Deneyime Açıklığın Biçimlendirici Rolüne Dair Hiyerarşik Doğrusal Biçimlendirici Regresyon Analizi Sonuçları.....	69
Tablo 5.4. Katılımcıların Beden imgesi Puanlarının Olumsuz Değerlendirilme Alt Ölçek Puanları Üzerindeki Yordayıcı Etkisinde Sorumluluk, Uyumluluk, Dışa Dönüklük, Duygusal Denge ve Deneyime Açıklığın Biçimlendirici Rolüne Dair Hiyerarşik Doğrusal Biçimlendirici Regresyon Analizi Sonuçları.....	71
Tablo 5.5. Katılımcıların Beden imgesi Puanlarının Yeni Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyma Alt Ölçek Puanları Üzerindeki Yordayıcı Etkisinde Sorumluluk, Uyumluluk, Dışa Dönüklük, Duygusal Denge ve Deneyime Açıklığın Biçimlendirici Rolüne Dair Hiyerarşik Doğrusal Biçimlendirici Regresyon Analizi Sonuçları.....	73
Tablo 5.6. Vücut Algısı Ölçeği ile Elde Edilen Beden İmgesi Puanlarının Sosyodemografik Özelliklere Göre Karşılaştırılması	75
Tablo 5.7. Beş Faktör Kişilik Envanteri Puanlarının Sosyodemografik Özelliklere Göre Karşılaştırılması.....	77
Tablo 5.8. Sosyal Kaygının Sosyodemografik Özelliklere Göre Karşılaştırılması... 79	

SEMBOLLER LİSTESİ

- %** : Yüzdelerik
M : Aritmetik Ortalama
n : Kişi Sayısı
p : İstatistiksel Anlamlılık
SD : Standart Sapma

1. GİRİŞ

Beden algısı; kişinin kendi bedeninin parçalarına ve o parçaların işlevlerine karşı olumlu ve olumsuz duygularının, kişinin kendisi tarafından değerlendirilmesi olarak tanımlanmaktadır (Uskun ve Şabaplı, 2013). Literatürde, beden algısı yerine beden imgesi, beden şeması, beden egosu ya da beden sınırı şeklinde ifadeler de kullanılabilir.

Beden algısı, bireyin kendisini kendi olmayanlardan ayırt etmeye başladığı birinci yaştan itibaren ortaya çıkar ve yaşam boyu sürekli gelişerek değişir (Uskun ve Şabaplı, 2013). Beden algısının gelişmesi ve sürekli değişmesi, bedensel gelişme dışında birçok unsurdan etkilenmektedir. Bunlar arasında; yaş, cinsiyet, vücut ağırlık durumu ve yapısı, dürtüler, benlik gücü, güven duygusu, kişinin bedenine karşı duyarlılığı ve verilen anlam, medya ve toplum baskısı beden görünüşüne verilen değer sayılabilir.

Kişinin kendi bedeni ile sahip olmak istediği beden şekli arasında fark varsa, beden memnuniyetsizliği ortaya çıkmaktadır. Kişinin yaşam boyu beden algısı ile ilgili fikirlerinin değişmesine karşın, özellikle ergenlik dönemi, beden algısı sorunlarının yaşandığı bir dönem olarak dikkat çekmektedir. Bunun temel nedeni, ergenlik döneminin bedensel değişimlerin ve düzenlemelerinin yoğun olarak yaşandığı bir dönem olmasıdır. Ayrıca bu dönem, yalnızca değişikliklerin yaşanması ile ilgili değil, bu değişikliklere uyum sağlanması gereken bir dönemdir. Ergenler özellikle bedensel açıdan kendilerinde meydana gelen değişikliklere karşı duyarlılardır (Rosenblum ve Lewis, 1999). Birey, bu dönemde çevresindeki kişilerin kendisine ilişkin düşünce, davranış ve tutumlarından çok fazla etkilenmektedir (Çankaya, 2007).

Özellikle ergenliğe geçiş yıllarında, benlikle ilgili tanımlamaların yoğun biçimde fiziksel görünümle ilgili olduğu görülmektedir. Ergenliğin ilk yıllarındaki

tanımlamalarda, görünüşün ve fiziksel özelliklerin kullanılması büyük ölçüde döneme özgü olarak dikkatin bedene yönelmiş olmasına bağlanmaktadır (Montemayor ve Eisen, 1977).

Bireyin kendisine ilişkin algıladığı yeterlilik ve değerlilik duygusu, benlik imgesinin temelini oluşturur. Bu duygular sonucu oluşturduğu beden imgesi, bireyin hem kendisine hem de dış dünyaya olan bakış açısının ve davranışlarının önemli bir belirleyicisidir. Bu nedenle kişinin benlik saygısı düzeyi, yaşamını doğrudan etkilemektedir (Akın ve ark. 1992).

Literatüre bakıldığı zaman, beden imgesi ile ilgili pek çok çalışma yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmalar genel olarak beden algısının; depresyon, obezite, benlik saygısı ve yeme bozuklukları arasındaki ilişkisine odaklanmaktadır. Son yıllarda yapılan çalışmalara bakıldığı zaman, ergenin kendini değerlendirmesinde akademik, sosyal ve duygusal benliğinin yanı sıra fiziksel benlik de tanımlanmaya ve desteklenmeye başlamıştır. Her birey kendi becerileri, yetenekleri, kişilik özellikleri, davranış tarzları ile ilgili fikirler ve algılar geliştirmekte ve bunun doğrultusunda kendisiyle ilgili bir anlam ve değerlendirme yapmaktadır (Brettschneider ve Heim, 1997). Özellikle yeme bozuklukları ile beden algısı arasındaki ilişkiyi inceleyen pek çok çalışma literatürde mevcuttur. Fakat, ergenlerin beden imgesi ile sosyal anksiyete yaşamaları, sosyal beceri düzeyleri, sosyal kaygı düzeyleri arasındaki ilişkilerin incelendiği çalışmalara bakıldığı zaman, ergenlerin kişilik özelliklerinin bu çalışmalarda göz ardı edilmiş olduğu veya üstünde durulmadığı gözlemlenmektedir.

Ergenlerin kişilik özelliklerinin ön planda tutulduğu çalışmalar genel olarak; kişilik özelliklerinin, stresle baş etme, anne-baba tutumu, bağlanma stilleri ve yaşam doyumu faktörleriyle olan ilişkiyi incelemek amacıyla yapılmıştır. Fakat ergenlerin beden algısı ve sosyal kaygı yaşamalarına etki edebilen bir diğer faktörde kişilik özellikleridir. Kişilik özelliklerinin, beden imgesiyle aşırı derece meşgul olma ve bu doğrultuda bir takım davranışlarda bulunmada önemli bir etkisi olduğu düşünülmektedir (Davis, 1997). Örneğin bedene yönelik olumsuz bir tutumun ve yeme bozukluklarının kendine güvensizlikle ilişkili olduğu görülmüştür. Kendine güvensizlik ve depresif bir yapının anorexia ve bulimia nervosa'yı etkileyen faktörler olabileceği bulunmuştur.

Yapılan çalışmalar; sosyal anksiyetenin, olumsuz değerlendirilme korkusu ile mükemmeliyetçilik, hatalara karşı aşırı ilgi, şüphecilik, ailesel beklentiler, çevresel eleştiriler ve kişisel standartlar alt boyutları ile sosyal anksiyetenin genel ve yeni durumlarda sosyal kaçınma ve huzursuzluk duyma alt boyutları arasında pozitif ilişki olduğunu göstermektedir (Hamarta, 2009). Beden imgesi algısı düşük olan kişiler, sosyal ortamı, ortamdaki kişileri veya söylenenleri kendisine yönelik tehdit olarak algılamaya daha eğilimli ve özellikle olumsuz eleştirilmeye daha duyarlı olmaktadır. Bu nedenle düşük beden algısı, beraberinde sosyal ortamlarda kaygılı olmayı getirmektedir (Çankaya, 2007).

Ergenlerin yaşantısında sosyal ilişkiler büyük önem taşımaktadır. Ergenin kendini ortaya koymasını engelleyen bir kavram olarak sosyal kaygının ise, sosyal ilişkileri bozduğu ileri sürülmektedir (Çankaya, 2007). Gelişimsel özellikler açısından bakıldığında, ergenlik dönemindeki gencin bilişsel yeterlilikleri arttıkça, benlik bilincinin de arttığı gözlemlenmektedir. Bir taraftan hızlı bir biçimde değişen bedenine ve ortaya çıkan kusurlarına alışmaya çalışan ergenin, düşünce sistemindeki değişiklikler sonucu, özellikle kendisinin olumsuz değerlendirilmelerini yansıttığı hayali seyirciler tarafından izlendiğine ve değerlendirildiğine inandığı ve bu durumun sosyal ortamlarda kaygı düzeyinin artmasına neden olduğu düşünülmektedir (Eriş ve İkiz, 2013).

Lise dönemi, ergenlerin yeni bir çevreye girdiği, anne ve babalarına bağımlılıklarının biraz daha azaldığı, aynı yaş grubuyla etkileşimin arttığı ve beden imgesine verilen önemin büyük rol oynadığı bir dönemdir. Lise öğrencileri, yaşları nedeniyle (15-18) kendine ve çevreye uyum sağlayabilme, toplum içinde yer edinebilme, kendi kimliğini bulabilme ve davranışlarının, içinde yaşadığı çevre tarafından onanması gibi birçok durumu daha yoğun yaşamaktadırlar. Bu yoğunluk sonucu, yaşam olaylarını değerlendirmede yetişkinlere oranla daha duyarlı olmaktadır (Ören ve Gençdoğan, 2007). Bu duyarlılık nedeniyle, gençlerin yetişkinlere oranla sosyal kaygı ve vücut algısı konularında daha çok sorun yaşadıkları öngörülebilmektedir. Literatüre bakıldığında beden imgesi, kişilik özellikleri ve sosyal kaygı konularına yönelik ayrı ayrı araştırmalar mevcut olsa da, bu üç değişkenin birbirleriyle olan ilişkisi ile bu ilişkilerin sosyodemografik verilerle beraber ele alınmasıyla ilgili pek fazla literatür araştırmasına rastlanmamıştır. Dolayısıyla bu çalışmanın amacı bu ilişkilere odaklanmak olacaktır.

BÖLÜM 1

2. LİTERATÜR

2.1. Ergenlik Dönemi ve Genel Özellikleri

Araştırmanın bu bölümünde, ergenlik döneminde ortaya çıkan psikolojik süreçler ve unsurlar incelenip, geçmiş araştırmalar ele alınarak detaylı bir şekilde açıklanacaktır. Temel olarak ele alınan unsurlar; ergenlik döneminin tanımı, sınırları, bedensel, cinsel, bilişsel, duygusal ve sosyal gelişim ve dönüşüm süreçleridir.

2.1.1. Ergenliğin Tanımı

Ergenlikle ilgili problemler, tarihin başlangıcından beri sosyal bilimcileri, eğitimcileri ve felsefecileri ilgilendirmiş, çok eskiden beri gençlik dönemiyle ilgili pek çok görüş ileri sürülmüştür. Sokrates, gençlerin otoriteye saygı duymayan, kötü davranışlara sahip, lükse düşkün bireyler olduklarını ifade ederken; Aristo, gençleri mantıksız, eleştiri kabul etmeyen ve dürtüsel olan yaratıklar olarak ifade etmiş, Platon ise gençliği ‘ruhsal sarhoşluk’ olarak tanımlamıştır (Dacey ve Travers, 1996: 276).

UNESCO’nun tanımına göre genç, “öğrenim yapan ve hayatını kazanmak için çalışmayan ve evi olmayan insandır”. T.C Milli Eğitim Bakanlığı’nın tanımına göre gençlik, “Buluğ çağına girme ile başlayan biyopsikolojik açıdan çocukluğun sona erdiği ve toplum hayatında sorumluluk alma dönemi olan, genç yetişkinliğin başladığı dönem olarak nitelendirilen 12–24 yaşları arasındaki dönemdir (Koç, 2004).

Gençlik çağıının, ileri sürülen yaş sınırlamaları da birbirinden farklıdır. UNESCO’nun tanımlamasında gençlik çağı, 15–25 yaşları arasında gösterilmektedir.

Ergenlik dönemi gelişimsel özelliklerini konu edinen birçok çalışma olmasına rağmen, bu dönemin temel özellikleri ve yaş sınırları gibi konularda birbirinden

farklı görüşler bulunmakta, normal ergeni tanımlamak için birbirinden son derece farklı açıklamalar yapılabilmektedir. Bu açıklamaların bir kısmı, ergenin psikolojik problem yaşamasının normal olduğunu savunanlar ile kendisinden rahatsızlık duymayan, aile ve çevresi ile ilişkilerinde sorun yaşamayan ergenin anormal kabul edilmesi gerektiğini savunan (Geelard, 1957) görüşlerden oluşmaktadır. Diğer yandan ise Offer ve ark. (1965, 1988, 1990) çeşitli çalışmalarında ortaya koyduğu, ortalama bir ergenin psikopatolojiden tamamen uzak, gelişimsel görevlerini başarılı bir şekilde tamamlamış, duygularını sağlıklı bir biçimde yaşayabilen, çatışmalarına mantıklı çözümler bulabilen, yetişkinlerle olumlu ilişkiler sürdürebilen, toplumsal norm ve değerlerden haberdar olan kişi olduğu görüşü vardır (Akt., Çuhadaroğlu ve ark., 2004).

Ergenlik; fiziksel, biyolojik ve psikososyal değişimlerin bir arada görüldüğü bir dönemdir. Bu değişimlerin yaşandığı dönemde ergenler, kendilerini, ailelerini veya etraflarındaki tehlikeye sokabilecek riskli davranışlar gösterebilirler. Bu riskli davranışlar; ergenin biyolojik, genetik ve kişilik özellikleri ile çevresel etkenlerin etkileşimi sonucu şekillenmektedir. Ergenlerdeki riskli davranışlar arasında sigara içme, toplumsal kurallara aykırı davranma, alkol veya madde kullanımı, riskli (alkollü, hızlı, ehliyetsiz) araç kullanma, erken cinsel etkinlik, evden veya okuldan kaçma, okulu bırakma, derslere ilgisizlik, mesleki veya toplumsal becerilerde yetersizlik, sağlıksız yeme davranışları ve hareketsiz yaşam sayılmaktadır (Peterson ve diğer., 1999).

Bu davranışlar içerisinde, erkeklerde madde kötüye kullanımı, şiddet ve erken cinsel etkinlik; kızlarda ise intihar girişimi daha sık olarak bildirilen riskli davranışlardır. Bu önlenemez tehlikeler ergen ve gencin zarar görmesi hatta ölümü ile sonuçlanabilmektedir (He, Kramer, Houser, Chomitz ve Hacker, 2004).

2.2. Ergenliğin Sınırları

2.2.1. Ön Ergenlik Döneminin Genel Özellikleri

Ön ergenlik döneminin en belirgin özelliği puberteyle birlikte ortaya çıkan biyolojik değişikliklerin yarattığı baskıya karşı gencin uyum ve baş etme çabalarıdır (Tekgül, Dirik, Karademirci, Bıçakçı ve Öngel, 2012). Ergenliğin ilk döneminde, hızlı gelişen fiziksel ve davranışlar değişiklikler görülür. 11-14 yaş aralığını kapsayan bu süreç, kızlarda erkeklere göre daha önde ilerler. Erken ergenlik

döneminde ergenlerin en önemli odakları bedenleridir ve bu dönemdeki ergenlerde hızlı fiziksel gelişime uyum ve bu değişiklikler ile baş etme çabaları görülür (Derman, 2008). Bedendeki ani değişiklikler, zaman zaman ergenlerin, bedenlerinin içinde kendilerine yabancılaşma çekmelerine sebep olur. Bu hoşnutsuzluk çok fazla olduğu takdirde kişi; bedenine, kendi istediği şekli verebilmek amacıyla aşırı yüklenebilir. Anoreksiya nervosa ve bulimiya gibi yeme bozuklukları bu dönemde sıklıkla ortaya çıkabilmektedir (Oktan ve Şahin, 2010)

Beden imgesi gelişiminin yanında, bu dönemdeki önemli bir diğer değişiklik de ikincil cinsiyet özelliklerinin gelişimidir. Bu gelişimle birlikte genç, kendisini toplumsal açıdan çocukluktan farklı bir kız ya da erkek kimliğinde algılamaya başlar (Derman, 2008). Bedensel değişikliklerin yanı sıra, dürtülerdeki artış, cinsel kimliğin farkındalığının artması gibi faktörler, gencin toplumsal olarak da bazı cinsiyet rollerini edinmesini gerektirir ve bu rollere uygun biçimde davranmaya yönelik çevresel tutumların etkisiyle, cinsel kimlik oluşumu tamamlanır. Bu süreçte sebepsiz öfke patlamaları, durup dururken ağlamalar, sinirlilik halleri gibi durumlara sık rastlanır.

Bu dönemde akran grupları büyük ölçüde önem kazanmaya başlar. Genç, genelde hemcinsleriyle yakın arkadaşlıklar kurmayı tercih eder. Arkadaş ilişkilerine verilen önem, aile ilişkilerine verilen önemin önüne geçmeye başlar.

Jean Piaget'nin bilişsel gelişim kuramına göre 12 yaşından sonra gelen ergenlik dönemi soyut işlemler dönemidir. Piaget'e göre bu dönem, 12 yaşında başlar ve bütün ergenlik boyunca devam eder. Bu dönemin başlamasıyla beraber, bireyin bilişsel gelişimi daha yetkin hale gelir. Soyut işlemler döneminde birey; evreni kendi algılarına dayanarak anlamlandırmaya çalışır. Bunu yaparken, geçmişten getirdiği bilişsel, duyuşsal ve çevresinden elde ettiği deneyimlerin birikimini kullanır. Bu dönemin en önemli özelliği, bireyin soyut düşünebilme özelliğini kazanmasıdır. Soyutlamalarla ilgili olan bu yetenek, ergen bireye kendi dünyasını kurması için yeni malzemeler verir. Ergen artık gerçek nesnelere uyan sembollerle kendi kendini sınırlamaz. Sevgi, güç, hız, zaman, nefret gibi kavramları efektif bir şekilde kullanabilir. Başka bir deyişle, düşünceler hakkında düşünebilir. Bu dönemde, soyut kavramlar anlaşılır hale getirilebilir ve soyut düşünceler analiz edilebilir. Birey, analiz ettiklerini sentezleyebildikten sonra, sorunları mantık çerçevesi içinde çözebilir. Bu dönemde bireyin düşüncesinin bilimsellik boyutlarında artış olur. Aynı

zamanda bireyin çevresindeki uyarıcıların zenginliği, kişinin soyutlama becerilerinin gelişimine de etki eder (Wade ve Tavris, 1990; Woolfolk, 1993). Soyut düşüncenin gelişimi ile birlikte ergenler din, politika, felsefe, doğum, ölüm, sanat gibi kavramlar üzerinde de daha fazla düşünmeye ve tartışmaya başlarlar.

Gelişim psikolojisinin önde gelen isimlerinden Erik Erikson; 11-17 yaş arası dönemi, 'Kimlik Kazanmaya Karşı Kimlik Karmaşası' olarak adlandırdığı evre altında incelemiştir. Ergen birey bu dönemde kendisine "ben kimim?" sorusunu sormaya başlar. Bilişsel ve bedensel gelişiminin farkındalığıyla birlikte birey, bedenini tanımaya başlar ve buna uygun olarak bir kimlik belirlemeye yönelir. Kişi kendisine sorduğu bu soruların cevaplarını, beğendiği ya da örnek aldığı birisine özenip, o kişi gibi davranmaya yani "özdeşleşme" ve "taklit" mekanizmaları ile olmak istediği kişiye bürünerek cevaplamaya çalışır.

Bu dönemde ergen, çocuklukta öğrenmiş olduğu kurallarla, kendi geliştirmeye başladığı değer yargıları arasında bocalar. Bu dönemi başarı ile atlatan kişiler kimlik duygusu edinirken, başarıyla atlatamayan kimseler kimlik karmaşasına düşerler. Bu sebepten ötürü, bireyin olumlu bir kimlik duygusu geliştirebilmesinde daha önceki gelişim dönemlerinde kazanmış olduğu kişilik özelliklerinin önemi büyüktür.

Freud'un 'Genital Dönem' olarak adlandırdığı bu evre, cinsel dürtülerde artmanın gözlemlendiği, cinsel ilgilinin kişinin kendi bedeni ve ailesi dışındaki bireylere yöneldiği ve karşı cinse yakınlaştığı süreci kapsamaktadır. Kimliği oluşan birey, bu dönem sonunda cinsel olgunluğa erişerek, cinsellik dışında arkadaşlık, evlilik, meslek edinme, gibi konulara ilgi duyar.

Freud'a göre aile ile ilgili çözümlenmemiş çatışmalar, bu dönemde yeniden gündeme gelebilir ve çözümlenmesi gerekir. Çözümlenemediği takdirde birey, yetişkin gibi bağımsız davranışlar sergilemekte güçlük yaşar. Genital dönem başarı ile atlatılırsa ergen birey, kendi kimliğini oluşturur ve üretken, sağlıklı, anlamlı ilişkiler geliştirebilen biri haline gelir. Bu dönemi başarıyla atlatamayan birey ise, yetişkinlik döneminde aşırı bağımlı ya da aşırı bağımsız davranışlar sergileyen biri haline gelebilir.

2.2.2. Orta Ergenlik Döneminin Genel Özellikleri

Özdeşim dönemi olarak da tanımlanabilen orta ergenlik döneminin en belirgin özelliği; ergenin, anne babadan ayrışma, farklı bir birey olma ve bu durumu anne ve

babaya da kabul ettirme çabalarının yoğun olmasıdır. 14-17 yaş aralığını kapsayan bu süreç; ergenin bireyselleşme çabasından ötürü, kendisini anne ve babasından uzak tutma, karşı cinse olan duygusal yönelimdeki artış, otonomi isteği ve risk içeren davranışları yapmak gibi anne babalarla çatışmaya sebep olabilecek davranışların sergilendiği bir dönem olabilmektedir. Ahlaki düşüncenin gelişmesinin yanı sıra cinsel dürtülerin belirgin olarak artışı ve cinsel kimliğin sorgulanması da bu dönemde yaşanır (Rodopman, 2009).

Ergenin, aileden daha bağımsız olma çabası arttıkça, rol modellerle daha fazla zaman geçirilmeye başlanır. Karşı cins ve grup ilişkilerine yönelme eğilimiyle birlikte, grup kimliğinin önemi giderek artar. Kişiliğin oluşmasında ve değer yargılarının şekillenmesinde gerekli olan deneme süreci, gencin tutarsız ve dengesiz bir görüntü sergilemesine yol açabilir (Karabekiroğlu, 2013). Ebeveynler, ergen kişi tarafından bu deneme sürecini engelleyen kişiler olarak görülebilir ve bu durum ebeveynleri küçümseme eğilimi, duygusal olarak onlardan uzaklaşma, ebeveynlere karşı düşmanca tutum sergileme gibi davranışlara yol açabilir.

2.2.3. Son Ergenlik Döneminin Genel Özellikleri

Son ergenlik dönemi; büyümenin ve değişimin yavaşladığı, ergenin dürtüsel yoğunluğa alışmaya başladığı, dürtülerini kontrol edebildiği ve bu dürtüleri sosyokültürel beklentilere uygun eylemlere dönüştürebildiği, 17-19 yaş aralığındaki dönemdir (Karabekiroğlu, 2013).

Sullivan'a göre (1953) son ergenlik dönemi, ergenlik çağındaki bireylerin karşı cinse karşı yakınlık ve cinsel istek hissedebilmesiyle başlar ve yetişkinlik döneminin başlamasına dek sürer. Ergenin kendi sınırlarını keşfetmeye başlaması, becerikli olduğu alanları fark etmesi, ergenlik döneminin son evresinde gerçekleşir. Bilişsel gelişime bağlı olarak soyut kavramların daha iyi anlaşılmasıyla birlikte, geleceğe dair gerçekçi planlar, evlenme, iş sahibi olma ile ilgili düşünceler yoğunluk kazanmaya başlar (Arslan, 2008).

2.3. Ergen Gelişiminin Doğası

Ergenlik dönemi, biyolojik, psikolojik, zihinsel ve sosyal açıdan bir gelişme ve olgunlaşmanın yer aldığı çocukluktan erişkinliğe geçiş dönemi (Yavuzer, 2002) olduğuna göre bu dönemi fiziksel, bilişsel, psikoseksüel ve psikososyal gelişim

evreleri olarak ele almak 15-18 yaş gurubu olan ergenlerin gelişim özelliklerine açıklama getirme noktasında yardımcı olacaktır.

2.3.1. Ergenlikte Fiziksel (Bedensel) ve Cinsel Gelişim

Ergenlik, bebeklik dönemi ile birlikte fiziksel değişimin en hızlı yaşandığı ikinci dönemdir. Fizyolojik anlamda ergenlik süreci içerisinde büyüme ve gelişme ile ilgili en yoğun yaşantıların olduğu yaşlar genel olarak 12-16 yaşları arasındır. Biyolojik anlamda; fiziksel ve cinsel gelişim açısından ergenlik, çocukluk döneminin olgunlaşmamış durumundan yetişkinlik döneminin cinsel olgunluğuna bir geçiş dönemidir (Koç, 2004). Bu dönemde endokrin bezlerinden damarlara büyüme ve cinsiyet salgıları verilir. Bu hormonların salgılanmasıyla pek çok değişme başlar. Bu dönemdeki kızlar ve erkekler hızla büyürken, birincil ve ikincil cinsiyet özellikleri de ortaya çıkmaya başlamasıyla birlikte hızlı kemik uzaması, beden kas ve yağ kitlesinde artış, solunum ve dolaşım sisteminde gelişim, hormonal sistemde değişiklikler, sekonder seks karakterlerinin ve üreme organlarının gelişimi ve meydana gelir (Arı, 2003).

Ön ergenlik döneminin sonuna denk gelen 13-14 yaş grubu bireyler, ergenliğin Freud'un beş evrelik gelişim dönemlerinden sonuncusu olan "Genital" dönemine denk gelirler (Gençtan, 1981). Freud'a göre bu dönemde 13-14 yaş gurubu ergende, fizyolojik olgunluğa erişilmesi ve bazı hormonların artmasıyla birlikte bazı cinsel dürtüler ve bu dürtülere bağlı diğer güdüler (karşı cinsle yakınlaşma, bağımsızlık güdüsü vb.) de artma gözlenir. Cinsel dürtüler bilinçli veya bilinçsiz olarak bireyin davranışları üzerinde etkili olmaya başlar. Dürtüler, ergenlerin gelişim dönemlerindeki çatışmaların yeniden ortaya çıkmasına neden olur. Genital dönemde birlikte bu çatışmalara yeni çözüm yolları aranmaya başlar ve ergen birey, çatışmalarına çözüm bulabildiği ölçüde, yetişkin bir insan kimliği kazanmış olur (Akt: Arı, 2003). Bu dönemde cinsel hayaller kurma ve kendi kendine cinsel doyum sağlama eğilimleri de sıklıkla görülebilmektedir (Öztürk, 1985).

Üreme sistemindeki değişime, ergenlerin ikincil cinsiyet karakterlerindeki değişimler de eşlik eder. Biyolojik değişim ve gelişimlerin yanında; kızlarda göğüslerin büyümesi, kalçaların genişlemesi, adet görme, erkeklerde ise bıyık ve sakalların çıkması, ses kalınlaşması gibi fizyolojik gelişmeler de görülmeye başlanır (Steinberg, 2007).

Ergenlerin boy uzunluğu ve kilo artışının son durumunu belirlemede genetik etkenler etkili olur. Öte yandan beslenme alışkanlıkları ve iklim şartları da boy ve kilo üzerinde belirleyici rol oynar (Arı, 2003). Ergenlikte fiziksel gelişme sürecinde, yavaş devrelere nazaran bedenin daha uygun ve düzenli bir beslenme alışkanlığına ihtiyacı vardır. Bu nedenle gelişim dönemindeki maden tuz ve kalori ihtiyacı, önceki yıllara göre artmıştır (Yavuzer, 1986).

Ergenlikte fiziksel gelişim, kızlarda erkeklere göre iki yıl daha önce gerçekleşebilir ve bu sebepten ötürü kızlar, erkeklere göre daha kısa sürede cinsel olgunluğa erişebilirler. Fiziksel anlamda boy artış hızı kızlarda en yüksek 11-12, erkeklerde ise en yüksek 13-15 yaş arasında gerçekleşir. Bu dönemde ergen, yetişkinlik döneminde alacağı boyun %80'ine ulaşmış olur (Koç, 2004).

Fizyolojik olarak gelişimin hızlandığı bu dönemde ergen, içinde yaşadığı kültürün ideal vücut anlayışının etkisi altında kalarak beden imgesi kazanma sürecini yaşamaya başlar. Medyada yansıtılan reklamlarda tavsiye edilen ideal vücut ölçüleri, güzellik anlayışının prototipleştirilmesi, aile ve sosyal çevrenin görüşleri, ergenin ideal beden imgesini etkileyen faktörler arasındadır.

Sonuç olarak ergenlerde fiziksel değişim süreci; genel sağlık durumu, kalıtım, bireysel ayırım, gelişim süreci, bilişsel beceriler, yaşanan coğrafya, sosyo-ekonomik ve kültürel faktörlere bağlı olarak değişebilmektedir (Ataman, 2004).

2.3.2. Ergenlikte Bilişsel Gelişim

Bilişsel gelişim olarak bilinen olgu, ergenlik dönemindeki bireylerin yalnız kendi içinde buldukları aile ve çevreleri hakkında değil, genel dünya görüşleri üzerinde uzun süreli etkiler taşır. Ergenlik dönemi boyunca tüm düşünce süreçleri değişir, gittikçe artarak geleceğe yönelik ve soyut düşüncelerle ilgili olmaya başlarlar (Onur, 2004).

Piaget (1974)'e göre, ergenlerin soyut düşünme yeterliliklerinin ön koşulu nöro-fizyolojik olgunlaşmadır. Piaget (1974) soyut işlem düşüncesini 'Somut olandan, burada olmayana ve geleceğe yönelik ilgi doğrultusunda kurtulma' olarak tanımlamıştır (Akt: Arı, 2003). Bu dönemde ergen birey, sosyal yaşantısı içine kendi görüş ve inanışlarını entegre etmeye başlar.

Ergenler; çocukluk yaşantıları ve edindikleri deneyimler sonucunda yoğun bilgi birikimine sahip olurlar ve deneyimli oldukları konularda soyut işlemsel düşünceden yararlanmaya başlarlar. Bireyin sahip olduğu hobiler, oynadığı oyunlar, aldığı dersler ve sahip olduğu diğer yaşam deneyimleri, üst seviyede olgunlaşmış düşünce yapısını mümkün kılar. Bazı durumlarda bilgi birikiminden başka soyut işlemsel düşünceye bağlı akıl yürütme durumu, bilgi birikimine katkı sağlar.

Ergen bireylerin gerek soyut ve somut işlemsel düşüncelerindeki değişiklikler, gerekse yaşam deneyimleri ve bilgi birikimleri, ergenlerin bilişsel dünyasını yapılandırır (Aydın, 1997). Bu durumun sonucu olarak da, bazı tahmin ve varsayımlar ileri sürebilirler. Bu varsayımları sınamadan geçirir, soyut düşünür, genellemeler yapar ve soyut kavramları kullanarak bir durumdan ötekine geçebilirler (Yavuzer, 2002). Ergenlikte bilişsel gelişim döneminin başlıca nitelikleri şunlardır:

1. Nesne ve olaylar göz önünde olmadığı zaman soyut düşünülebilir.
2. Hipotezler aracılığıyla düşünebilir.
3. Analiz, sentez ve değerlendirme düzeyinde soyutlamalar yapılabilir.
4. Soyut problemler sistematik olarak sınanabilir.
5. Elde edilen sonuçlar hakkında genellemeler yapılabilir (Selçuk, 2005).

Thomas (1973)'a göre de bu dönemde bireyin genelleme yapabilme, soyut kavramlarla baş edebilme, zaman kavramını anlayabilme, kendi gereksinimleriyle ilgisi olmayan görüşlerle ilgilenebilme, mantıksal düşünebilme ve başkalarıyla iletişim kurabilme yetenekleri hızla artar (Yavuzer, 2005).

11 yaşından sonra başlayan ve mantıksal düşünmenin yetişkinler düzeyine eriştiği bu dönemde, çocuklar görüşlerini haklı gösterebilecek düşünce kurallarını ve mantık yollarını bulmaya başlarlar. Piaget, bu formel işlemlerin diğer insanlarla işbirliği sayesinde oluştuğunu ileri sürer. 7-8 yaşlarından itibaren sosyalleşmeye başlayan çocuk, 11-12 yaşlarında oyun kurallarının kişiler arası anlaşma sonucu meydana geldiğini anlayacak kadar bu alanda ilerlemiş duruma gelir. Ergenliğin başlangıcıyla beraber, sosyal yaşantı içinde kişisel görüş ve tartışmaları içeren bir işbirliğinin gerekli olmasıyla birlikte, bilgi alışverişi ve tartışma çocuğun hayatında önemli bir yer almaya başlar. Bu da çocuğun anlayışının giderek geliştiğini, daha önce sahip olmadığı bazı alışkanlıkları kazandığını gösterir ve bunun sonucu olarak da çocuklar bazı tahmin ve varsayımlar ileri sürebilirler (Yavuzer, 1999).

2.3.3. Ergenlikte Kişilik Gelişimi

Ergenlikte kişilik gelişiminde, doğuştan gelen genler ve çevresel etmenler etkili olmaktadır. Genetik etkenler daha çok çocuğun potansiyelinin belirlenmesinde ön planda iken, çevresel etkenler de bu potansiyelin kullanımına yöneliktir (Çamlıbel, 2012). Genetik etkenler arasında anne babanın kişilik özellikleri, zekâ düzeyleri ve becerileri; çevresel etkenler arasında da beslenme ve beş duyu ile elde edilen deneyimlerin yanı sıra ergen bireyin içinde doğduğu aile ve içinde bulunduğu sosyal çevre bulunmaktadır (Türker, 2012).

Ergenlik döneminde kişi, o döneme kadar elde edilen rollere ve o rollerin sorumluluklarına, yeni alınması gereken rollerle yeni sorumluluklar eklenmesiyle, hem kendisi hem de başkaları için kim olduğu sorusunun yanıtını aramaya başlar. Toplumsal beklentilerle kimlik yeniden gözden geçirilir. Böylece, kim olduğu sorusunun karşısında, kendi kimliğini tanıyabilmiş ve kabullenmiş olur (Semerci, 2013).

Ergen ergenlik döneminde; sıklıkla hayal kurma, otoriteyi sorgulama, daha fazla özel yaşama sahip olma isteği, cinsel isteklerin ortaya çıkması, kendi değer yargılarını geliştirme ve kendi isteklerini kontrol edememe gibi davranışların ortaya çıkmasıyla ergen birey kendi kişiliğini bulma çabasının temellerini atmaya başlar. Bu dönemde erkeklerde maddeyi kötüye kullanma, erken cinsel etkinlik ve şiddet; kızlarda ise intihar girişimi daha sık olarak görülen riskli davranışlardır (He, Kramer, Houser, Hacker, 2004:28). Ergen bireyin, çevresindeki kişilerin kendisine karşı değişen davranışlarını uyum sağlaması gerekir. Sosyal çevre, bireylerden belli davranışları bekler ve ergen kişi de bu beklentilere uygun davranışlar sergilemek adına kendini sorumlu hisseder. Bu da ergenin kişilik gelişimi etkiler (Özbay ve Öztürk, 1992). Anne-baba ve diğer bireyler, ergenlerin gelişmiş fiziksel yapısına bakarak onlara daha olgun şekilde davranırlar. Kendisine olgun, yetişkinmiş gibi davranılan ergen de çevresine yetişkinmiş gibi tepkiler verir (Kulaksızoğlu, 1998).

Orta ergenlik dönemiyle birlikte, ergen bireyin amaç ve duyguları netlik kazanmaya başlar. Başkalarının duygularını değerlendirme, empati yapabilme becerisi gelişir. Son ergenlik dönemini kapsayan süreçte ise ergende gerçekçi düşünebilme ve sınır koyabilme becerisi ile birlikte; dini, manevi ve cinsel

değerlerini tekrar gözden geçirme eğilimleri başlar. Bu dönemde ergen; ideallerine daha çok önem vermeye başlamasıyla birlikte, bağımsızlık mücadelesi içine girer.

Ergenliğe kadar kişi, ailenin kimliği içinde yaşar ve toplum içinde yer aramaya gerek duymaz fakat; ergenliğe erişince, ergenin kendi toplumsal rollerini, yerini, değerini bilmesi ve başkalarına göstermesi gerekir. Ergen birey, toplum içinde var olabilme adına gruplara girer, onlar tarafından kabul görebilmek için değişik rollere bürünür (Semerci, 2013). Ergen birey, toplum içinde kendi seçtiği ideolojiye uygun bir rol bulduğu zaman kimlik kazandığı gibi, bunu başaramadığı durumda ise kimlik krizi yaşamaya başlar. Deneme-yanılma ile bu kriz çözülmezse, ergen kimlik karmaşasına düşebilmekte ya da olumsuz bir kimlik geliştirebilmektedir (Başarı, 2014).

2.3.4. Ergenlikte Sosyal ve Duygusal Gelişim

Ergenlik döneminde duygusal gelişim ve değişim, duyguların yoğunluğundaki artış ve istikrarsızlık olarak dikkat çekmektedir. Bu bağlamda söz konusu duygusal değişimler; aşık olma, çekingenlik, aşırı hayal kurma, tedirginlik, huzursuzluk, yalnız kalma isteği, çalışmaya karşı isteksizlik ve çabuk heyecanlanma gibi duygulanım durumlarıdır. Bu anlamda ergenlik çağındaki gençlerle ilgili yapılan alan araştırmalarında, ergenlerin duygusal problemlerinin; buldukları yaş gruplarına, okula devam edip etmemelerine, ailenin geliştirdiği tutumlarına, ergenlerin sahip oldukları bireysel zekalarına ve çevreleri tarafından kabul edilme derecelerine göre değişiklik gösterdiği tespit edilmiştir (Koç, 2004).

Toplumsallaşan ergen birey, aile büyüklerinkinden çok arkadaşlarının fikirlerine önem vermeye ve onların değer yargılarını benimsemeye başlar. Arkadaşlarıyla paylaşımlarını artırarak arkadaşlarına benzemeye çalışır (Başaran, 1982). Arkadaş çevresi ile ebeveynin beğendiği davranış ve niteliklerin farklı olması sebebiyle; ergenin, arkadaş grubuna uyma çabası, ebeveynleriyle çatışma yaşamasına yol açmaktadır. Karşıt görüşte olma, olumsuz tutum, ergenlik dönemi boyunca devam etmektedir (Yavuzer, 1984, s.126).

Ergenler arkadaş ilişkilerinde daha bağımlıdırlar. Özellikle ebeveynlerine ve kendilerinden büyüklere olan güvensizlikleri, akran gruplarla olma ihtiyacını artırır. Ergen bireyin bir grup tarafından kabul veya reddedilme kriterlerini ergenin; zeka, yetenek, özel beceri, sosyo-ekonomik düzey, fiziksel görünüş gibi özellikleri belirler.

Ergenler ortak amaç ve beklentilerinin; aile çevresinden kaçmak, eğlenceli zaman geçirmek, karşı cinsle kolay ilişki kurmak, otoriteye karşı çıkmak, alkol ve uyuşturucu kullanmak olduğunu belirtmişlerdir (Akt. Mangır ve Çağatay-Aral, 1992).

Ergenlik döneminde çevre ile olan bütün ilişkiler, duygu dünyası üzerine kuruludur. Ergen birey karşısındakine kolay inanır, kolay bağlanır, çabuk sever, kolay kopar. Bu duygusallık içinde kendisini her konuda yeterli görmeye başlar. Bir yandan yetişkinliğe özlem duyan ergen bir yandan da yetişkin gibi düşünebileceğine inanır. Yetersizlik ve güçsüzlük hislerinden huzursuzluk duyar. Toplum içerisinde kendisini kabul ettirmek, öne çıkmak, tanınmak isterken, aileden ve onların baskısından da kurtulmak ister. Ergenler; giyim tarzlarına, konuşma şekillerine, zevklerine ve isteklerine karışılmasından, sosyal hayatlarının kısıtlanmasından hoşlanmazlar. Kendilerine verilen sorumluluktan kaçarlarken, bir yandan da yeni sorumluluklar yüklenmek isterler (Köknel, 1970).

Ergenin duygu ve davranışlarındaki iniş çıkışların yanında, pek çok olumlu gelişme de gözlenir. Bilişsel gelişmeye paralel olarak, gencin düşünme yeteneğinde önemli bir gelişme olur. Soyut kavramları daha iyi anlar ve kullanır. İlgi alanları artar, ilerde seçeceği meslekle ilgili konulara eğilir. İnsan ilişkilerini üzerinde düşünmeye değer olarak algılamaya başlar (Akt: Kırtıl, 2009). Sahip olunan yeteneklerin bir kısmı ön plana çıkar, kendini ve başkalarını gözleme yeteneğinin yanında, başarılı olma ve kendini kanıtlama eğilimi de güçlenir.

Çocukluktan yetişkinliğe başarılı bir geçiş, biyolojik, psikolojik ve sosyal gelişimin bir arada olması ile gerçekleşir. Gençlik döneminde biyolojik, psikolojik ve cinsel gelişimin dengeli gerçekleşmesi pek çok faktöre bağlı olmakla birlikte, bunlardan en önemlisi aile kabul edilmektedir. Ergen bireyin ailesinin, toplum, değer yargıları, sosyal ilişkiler ve cinsel konular karşısında takındığı tavır, onun sosyal ve duygusal gelişimini büyük ölçüde etkilemektedir (Ünver, Tolan, Bulut ve Dağdaş, 1986).

Bir yanda bedensel değişiklikler bireyin kendisini algılamasını değiştirirken diğer yandan da çevredekilerin genci algılaması da bu dönemde değişmeye başlar. Gencin fiziksel gelişim hızı, çevresinde karşılaşacağı tutumları ve buna bağlı olarak kendisine karşı geliştireceği beden imgesi tutumunu belirleyen önemli bir faktördür.

2.4. Beden İmgesinin Tanımı ve Ergenlikteki Önemi

Beden imgesi; kişinin kendi bedeninin parçalarına ve o parçaların işlevlerine karşı olumlu ve olumsuz duygularının, bireyin kendisi tarafından değerlendirilmesi olarak tanımlanmaktadır (Uskun ve Şabaplı, 2013).

Ergür'e (1996) göre beden imgesi, bireyin kendi bedenini algılama şekli ve zihninde biçimlendirdiği resmidir. Bu tanıma göre beden imgesi, bireyin kendi bedeni ile ilgili hissettikleri ile yakından ilişkilidir. Bireyin kilosu, boyu, genel beden oranı, göz rengi, boyu, kişisel yeterlilik hissini etkileyen önemli özelliklerdir (Gültekin, 2002).

Diğer bir tanıma göre ise beden imgesi, bireyin çevresiyle ilişkisi sonucunda edindiği tecrübelerle bağlı olarak ortaya çıkan öz vücut imajıdır (Güney, 1998).

Gardner (1996), beden imgesini, kişinin bedeninin görünümü (hacim ve şekil gibi) hakkında oluşturduğu resim şeklinde tanımlamış ve temel olarak beden imgesinin, kişinin beden özelliklerine karşı oluşturduğu tutumlar olarak ele almıştır. Bu durumda beden imgesini; algılanan bölüm yani kişinin kendi bedenini nasıl gördüğü ve tutumsal bölüm, kişinin kendi beden algılaması üzerindeki duyguları ve değerlendirmeleri bölümü (Faucher, 1997) olarak ayırmıştır.

Bireylerin, sağlıklı olarak topluma uyum sağlamaları için, bazı sosyal becerilere sahip olmaları gerekmektedir. Bu becerilerin kazanıldığı dönem, bireylerin hızlı bir gelişim gösterdiği ergenlik dönemidir. Kişinin yaşam boyu beden algısı ile ilgili fikirlerinin değişmesine karşın, özellikle ergenlik dönemi, beden algısı sorunlarının yaşandığı bir dönem olarak dikkat çekmektedir. Bunun temel nedeni, ergenlik döneminin bedensel değişimlerin ve düzenlemelerinin yoğun olarak yaşandığı bir dönem olmasıdır. Çünkü ergenlik, yoğun bedensel değişikliklerin anlaşılmasına çalışıldığı ve buna bağlı olarak bedenin nasıl görüldüğü ile yoğun olarak ilgilenildiği bir dönemdir. Fizyolojik değişikliğin beden imajı algısını değiştirdiği kritik dönemlerden biri de ergenlik dönemidir. Beden yapısındaki farklılık o zamana kadar algılanan beden imajı kavramını değiştirir ve görünüşle ilgili kaygıları da beraberinde getirir (Steinberg, 2004). Ayrıca bu dönem, yalnızca değişikliklerin yaşanması ile ilgili değil, bu değişikliklere uyum sağlanması gereken bir dönemdir.

Ergenler özellikle bedensel açıdan kendilerinde meydana gelen değişikliklere karşı duyarlılardır (Rosenblum ve Lewis, 1999). Birey, bu dönemde çevresindeki

kişilerin kendi bedenine ilişkin düşünce, davranış ve tutumlarından çok fazla etkilenmektedir (Çankaya, 2007). Kendi bedenini kabul etmeyle ilgili gelişim görevini sağlıklı tamamlayamamış ergenler; bunun sonucu olarak, kendi bedenine olan olumsuz bakış açısı, sosyal anksiyete ve sosyal anksiyete yaşamaktadırlar (Kalafat ve Kıncal, 2008).

En çok değişimin olduğu orta ergenlik döneminde düşük benlik algılarına ve depresif duygulara rastlanır (Çelen, 2007). Ergenlik döneminde meydana gelen önemli değişikliklerle birlikte, ergenin başarması gereken bir gelişim görevi de, kendi bedenini kabul etmektir. Kendi bedenini kabul eden ergenin, olumlu bir beden imajına sahip olması beklenir. Kendi bedenini kabul etmenin önemi, beden biçimi ne olursa olsun bireyin kendi bedenine karşı gerçekçi bir bakış açısı geliştirmesi ve bununla mutlu olmasının sağlanmasıdır.

Bazı ergenlerde beden imgesine verilen önemin diğer ergenlere göre daha az olduğu görülmektedir. Buradaki farklılığın, ergenin kendi dış görünüşünü ne ölçüde kendine olan güveninin merkezine ve benliğine yerleştirdiğinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Kişinin benliğini, kendini nasıl tanımladığı, kendi ile ilgili algıları ve düşünceleri oluşturmada, kişinin kendine olan güvenini belirler hale gelmektedir (Fox, 1997). Dış görünüş algısı ile öz güven arasında anlamlı bir ilişki olduğu ve özellikle ergenlerin fiziksel görünüşlerine çok önem verdikleri literatürde belirtilmektedir (Tiggerman, 2004). Bu doğrultuda düşünüldüğünde, fiziksel görünüşün ergenlerin kendilerine olan güvenlerini tehdit edebilecek nitelikte bir değişken olduğu söylenebilir.

Bireyin kendine ilişkin algıladığı yeterlilik ve değerlilik duygusu, bireyin hem kendisine hem de dış dünyaya olan bakış açısının ve davranışlarının önemli bir belirleyicisidir. Bu nedenle kişinin beden imgesi algısı düzeyinin düşük ya da yüksek olması yaşamını doğrudan etkilemektedir. Beden imajındaki olumsuzluk, benlik saygısında azalmaya neden olabilmektedir (Akın ve ark. 1992).

Gökdoğan (1988)'in ortaokul ve lise dönemindeki ergenlerin beden algısı düzeyini ölçmek ve yaş, cinsiyet, cinsel olgunluk ve kitle iletişim araçlarında beden güzelliği ile ilgili açıklamaları izleme değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediğini araştırdığı çalışma sonucunda, tüm deneklerin bedenlerinden orta düzeyde memnun olduklarını gözlemlemiştir.

Beden algısı, bozukluğu ve memnuniyeti üzerine literatürde öğrencilerle pek çok çalışma yapılmıştır. Daha sonraki dönemlerde kadınlar, son dönemlerdeki çalışmalar ise çocuklar üzerinde yapılmıştır. Çalışma, hangi grup üzerine odaklanılırsa odaklansın, çocuklarda ve ergenlerde, zayıf bedeni imajı ve beden memnuniyetsizliğinin, depresif semptomlarla ilişkili olduğu bulunmuştur (Rinderknecht ve Smith, 2002). Beden imajı, ergenlerin sosyal ilişkilerinde başarılı olmalarında önemli bir yere sahiptir ve beden imajındaki bozukluk, ergen bireylerin sosyal ilişkilerden de kaçınmalarına sebep olmaktadır. Beden imajlarından dolayı psikolojik sıkıntı yaşayan birçok ergenin, buna bağlı olarak sosyal anksiyete yaşadığı belirtilmektedir (Newell ve Marks, 2000).

2.4.1. Beden İmgesinin Gelişimi

Beden imgesi, bireyin yaşamına yön veren, iletişimini belirleyen bedenimiz hakkında oluşturduğumuz imge ve zihnimizde vücudumuzun şeklini tanımlamanın bir yoludur (Kurt ve ark., 2012).

Beden imgesi, bireyin yaşamı boyunca, benlik değeri ve ruhsal sağlığın önemli bir bölümünü oluşturur (Harter, 1990). Beden imgesinin kendini kabul, sosyal olarak kendine güven, karşı cins için popülerlik ve atletik yetenekler üzerine önemli etkileri vardır (Canpolat ve ark. 2003).

Günümüz toplumunda zayıf olmak, sağlıklı bir bedene sahip olmak gibi ideal beden formları, özellikle medya aracılığıyla yayılmakta ve bireyler yoğun olarak bu ideal beden formlarına maruz kalmaktadırlar (Oğuz, 2005). Kişinin bedenine belli anlamlar yüklemesi, özgüven, kendilik algısı, benlik saygısı, kişilik ve kimlik kavramları ile yakından ilişkilidir (Aslan, 2004). Bu bakımdan ideal beden formlarını içselleştirmek ve onlara ulaşmaya çalışmak, bireylerin sağlıksız davranışlar geliştirmesine, bireylerde beden imajı hoşnutsuzluklarına, kendine güvenin azalmasına, neden olmaktadır (Krishen, 2011).

Kendisiyle fiziksel açıdan hoşnut olan bireylerin benlik saygıları yükseldiği gibi kişiler arası ilişkilerde de daha güvenli ve başarılı oldukları düşünülmektedir (Aslan, 2004).

Scfilder (1935); beden imgesini bir kişinin bedeninin 3 boyutlu (kişilerarası, çevresel ve zamansal faktörler) şeması olarak tanımlamış ve beden imgesi gelişimine katılan etkilerden bahsetmiştir. Bu etkiler; çevremizdekilerin nasıl görüldüğümüzle

ilgili sözleri ve bizim bunlara verdiğimiz tepkiler, nerede ve nasıl şartlarda yetiştiğimiz ve hayatımızda kilit rol oynayan olaylardır (Georgiadis , Papandreou ve Evangelopoulou , 1994). Dışarıdan bakarak bir kişinin görüntüsünü değerlendirip, o kişinin kendi bedeni ile ilgili ne hissettiğini bilmemiz mümkün değildir. Bu nedenle beden imgesi tanım olarak subjektiftir (McGrath ve Mukerji, 2000). Kişi kendisiyle ilgili düşündüğü ve kendisine baktığı zaman, kendisine ait bir beden imgesi oluşur. Dışarıdan biri o kişiye baktığında, o kişi hakkında zihinde bir beden imgesi oluşur. Bu sebeple her karşılaşma için kişilerin iki tane beden imgesi vardır ve bu iki imgenin etkileşimi ile davranış ortaya çıkar (Cotton, 2000). Bunun sonucu olarak, beden imgesi ile ilgili algılar duygusal ve sosyal yaşamı etkiler ve davranış değişikliğine neden olur.

Beden imgesi gelişimi erken çocukluk yıllarında başlar. Anne-babanın onayı ve eleştirileri, bebeğe kendisi ile ilgili nasıl düşünmesi gerektiğini gösterir. Sevgi ve güven dolu bir ailede, başkalarına göre değerli olduğunu hisseden bebeğin pozitif beden imgesi oluşumunun temelini özsaygı oluşturur.

Beden imgesi gelişiminde ikinci basamak, çocuk aile dışına çıktığında (genellikle okul çağında) oluşur ve rekabet ortamında test edilir. Diğerlerine göre daha çekici ve güçlü, özellikler sergileyen çocuk yaşlıları tarafından kabul edilir ve idealize edilir. Diğerlerinin pozitif geri bildirimleri ile çocuk, özgüveninin beslenmesi ile öz niteliklerine daha fazla yatırım yapabilir (McGarth ve Mukerji, 2000).

Ergenlikte ise beden imgesi oluşumunun üçüncü basamağı gerçekleşir. Fiziksel görünümdeki değişiklikler, ergen kişinin diğerlerinin fikirlerine karşı en hassas olduğu ve dünyadaki yerini bulmaya çalıştığı dönemde olur. Ergen bireyin beden imgesi bu değişimlerle değişerek ve biliş, duygu ve davranış basamaklarından geçerek düzenlenir. Bu düzenleme sonucunda, ergenin zihninde, kendi görünümüne dair bir resim oluşur ve bu resim değerlendirmesi açısından yaşlılarının düşüncelerine göre birçok defa test edilir. Negatif veya pozitif düşünce şekli bu yaş grubunda güçlü duygulara neden olabilir. Kişinin kendini çirkin algılaması; endişe, depresyon, kızgınlık, anksiyete veya umutsuzluk gibi duygular oluşturur (O'Hanlon, Kent, Kerin, Given, 1995). Bu duygular kalıcı olursa uygunsuz davranışlar oluşabilir. Çirkin olduğunu düşünen ve utanç duygusu hisseden ergen kişi, negatif davranış olarak toplumdan soyutlanma davranışı geliştirebilir (McGarth ve Mukerji, 2000).

Kişinin sahip olduğu vücut yapısı, algıladığı vücut yapısı ve idealindeki vücut yapısı arasındaki farklar arttıkça beden memnuniyetsizliği de artış göstermektedir. Zayıf oluğu halde kendisini şişman olarak tanımlayan bireylerde yüksek ölçüde beden memnuniyetsizliği mevcuttur.

Hill'in (2006) yapmış olduğu araştırmada, kızların %41'inin olmak istedikleri kilodan çok daha fazla kiloya sahip oldukları bulunmuş ve araştırma kapsamındaki kızların %80'i, daha zayıf olmak istediklerini belirtmişlerdir. Bu araştırmada ortaya çıkan bir diğer sonuç ise, %35.0'inin normal ağırlığa sahip olduğu, %10.0'unun ise zayıf kabul edilebilecek vücut yapısına sahip olduğudur. Bu yüzden beden memnuniyetsizliğinin tek sebebi olarak gerçekte sahip olunan vücut ağırlığı veya vücut yapısı değil, algılanan vücut yapısı ve idealdeki vücut yapısının da önemi göz önünde bulundurulmalıdır.

2.4.2. Beden İmgesini Etkileyen Faktörler

Kişinin bedenine karşı olan algısı; cinsiyet, kişilik yapısı, sosyokültürel faktörler, beden uzuvlarına verilen değer, vücudunda var olan herhangi bir deformasyonun görülür olup olmaması gibi faktörlere bağlı olarak şekillenir (Köse, 2013).

Vücudun herhangi bir bölümündeki değişiklik ve fonksiyonların değiştiği zaman beden imajı da değişebilir. Örneğin mastektomi geçiren bir kadın dışarıdan bakıldığı zaman değişikliği fark edilmese bile, kendisini eksik yetersiz hissedebilir. Bu da beden imajına yansır.

Beden imgesi; bireylerin kişisel özellikleri, yaşadığı toplumda dış görünüşe yüklenen anlam ile toplumun kültürel yapılarına göre şekil almaktadır.

Cinsiyet: Bireylerin beden memnuniyetine yönelik tutumları, cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Kadınların erkeklere göre bedenlerine daha fazla odaklandığı, erkek ergenlerin beden memnuniyetinin kız ergenlere göre daha olumlu olduğu, yapılan araştırmalarca ortaya koyulmuştur. Bu olguyu destekleyen çalışmalardan biri Tiggeman (2004) tarafından yapılmış, genç erkeklerin, genç kızlara göre daha iyi bir beden imajına sahip olduğu, kızların yaşam boyunca beden algılarıyla ilgili sıkıntıları olduğunu göstermiştir. Cinsiyetler arasındaki bu farklılığı destekleyen diğer bir çalışmada ülkemizde Çok (1990) tarafından yapılmıştır. Türk ergenler üzerindeki vücut algısı doyumunu gözlemleyen bu çalışmanın sonucuna

göre ise, erkeklerin kızlara göre bedenlerinden daha memnun oldukları ortaya koyulmuştur. Hemen hemen tüm kadınlarda beden algısı çok genç yaşta başlamakta ve yaşam boyu devam etmektedir (Acar, 2010).

Olumsuz beden imgesi ve beden memnuniyetsizliğinin kadınlarda erkeklerden daha çok görülmesinin birkaç nedeni vardır. Bunlardan ilki, kadınların sosyokültürel baskılardan erkeklere oranla daha çok etkileniyor olmalarıdır. Sözlü ve yazılı medya, ilgisini genellikle kadınlar üzerine yoğunlaşmaktadır. Medya da kadınlar için belirlenmiş ideal beden ölçüsü kesin iken erkekler için kesinleşmiş bir ölçü bulunmamaktadır (Demir, 2006).

İdealize edilen kadın figürünü oluşturan kavramlar; sağlıklı saçlar, genç olmak, zayıflık, bakımlılık, doğru elbise ve ayakkabı seçimleri ile doğru vücut şeklidir. Kadınlar, kültürel olarak güzel olmanın standartları olarak kabul edilen kalıplara erkeklerden daha fazla uymaya çalışmaktadırlar (Kalafat, 2006). Kalıplaşmış güzellik anlayışının dışında olduğunu fark eden kadınlarda, olumsuz beden algısı gelişmeye başlar.

Cinsiyetler arasındaki bu farklılığın, büyütülme tarzındaki beden algısı konumlarına ait olduğunu belirten araştırmalar da mevcuttur. Haworth-Hopeppner (2000)'ın yaşları 21-44 arasındaki 32 yeme bozukluğu olan kadınla yaptıkları çalışmada, yeme bozukluğunda dört tip aile yapısından söz edilmiştir; bunlar, eleştirisel, zorlayıcı, sevgisiz ve kilo konusunun sürekli gündemde olduğu aile ortamlarıdır. Aynı zamanda, ebeveynlerden en az birinin kendi ihtiyaçlarını, çocuklarının ihtiyaçlarından önünde tutan ailelerin çocuklarında yeme bozukluğu olduğu gözlemlenmiştir (Wechselbatt, Gurnick ve Simon, 2000). Buna bağlı olarak, kadınlara güzelliğin değerli olduğunu öğretildiği, buna karşılık, erkeklerin ise beden gücü ve yeteneklerinin değerli olduğunu öğrendikleri ileri sürülmektedir (Oğuz, 2005).

Yapılan birçok araştırmada sosyal olarak idealize edilen kadın figürü gözden geçirildiğinde, kadınlarda ince olmanın tercih edildiği bir gerçektir. Bu nedenle kadınlarda, beden memnuniyetsizliği ve kendilerini olduklarından daha şişman olarak görme, erkeklere göre oldukça yüksektir. Bu durum, kadınları beden imgesine daha önem verir hale getirmektedir (Alagül, 2004).

Erkeklerle göre kıyaslandığında kadınlar, normal vücut yapısına sahip olsalar bile, kendilerinin belirlenen ideal ağırlığın çok üzerinde olduklarını düşünmektedirler. Aynı algı, diyet uygulamalarında da dikkat çekmektedir. Hızlı şekilde zayıflamak veya kilo almamak için diyetle başvurma kadınlarda daha fazladır. Bedeninden memnuniyetsizlik duyan erkekler ise daha çok egzersiz yapmayı tercih etmektedir (Demir 2006, French ve ark 1995).

Çetinkaya'nın (2004) beden imgesi düzeyinin demografik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını gözlemlediği çalışma sonucunda, kadınların beden imgesi puan ortalamalarının, erkeklerin beden imgesi puan ortalamasından yüksek olduğu görülmüştür.

Özellikle batı kültürlerinde, diyet uygulaması oldukça normal bir durum olarak kabul edilmektedir. Başta medya baskısı olmak üzere sosyal baskılar, kadınların kendilerini şişman görmesinde etkili olmaktadır (Oktan ve Şahin, 2010)

Tüm bu etkilerin sonucunda kadınlarda beden memnuniyetsizliği erkeklerle göre daha yaygındır.

Yaş: Çocuk, aile ve çevresiyle olan iletişimi sonucunda, karşı taraftan algıladığı birtakım davranış ve düşüncelerle birlikte, zihninde kendine dair bir algı oluşturur. Çocuğun okul hayatının başlamasıyla ve akabinde nasıl görüldüğüyle ilgili diğer çocuklardan geri bildirim almasıyla birlikte, algı evdekine göre daha rekabete dayalı bir hale gelir (Ardıç, 1992). Bu, çocuğun kendini ve vücudunu algılamasında etkili bir yöntemdir.

Kişinin tüm beden algısının oluşmaya başlaması, çocukluk döneminin bitip ergenliğin başlamasıyla olmaktadır. Hızlı fiziksel değişim, soyut düşünce yeteneğinin gelişmesi ile birlikte, fiziksel görünüm ve kişinin kendisini beğenme duygusu baskın hale gelmektedir. Bu sebepten ötürü ergen bireyin bedeni ilgi odağı haline gelir ve bu dönemdeki kusurlar, birey için büyük ölçüde utanç ve mutsuzluk kaynağı olabilmektedir (Alagül ve Aslan, 2004). Bireyin fiziksel görünümde fark ettiği negatif bir nitelik veya çevresi tarafından bedeni hakkında aldığı olumsuz bir geri bildirim, kişinin anksiyete yaşamasına yol açabilmektedir (Sayıl, Uçanok ve Güre, 2002).

Vücut Ağırlığı: Literatürde yapılan çalışmalara bakıldığında, ağırlık artışı ve şişmanlık ile beden memnuniyetsizliği arasında kuvvetli bir ilişkiden söz etmek

mümkündür. Ulaş ve ark. (2015)'nin ergenlerin depresyon yaşamalarına etki eden faktörlere yönelik yaptığı çalışma, öğrencilerin çoğunluğunun öğün atlamakta olduğu ve %18,3'ünün diyet yapmakta olduğunu göstermiştir. Öğün atlama durumları depresif belirti görülme sıklığını etkilemezken, diyet yapanlarda depresif belirti görülme sıklığı daha yüksek bulunmuş ve bu durumun beden algısıyla olan ilgisi düşünülmüştür. Vücut ağırlığından memnun olmayanlarda ve özellikle kendini şişman olarak adlandıranlarda, depresyon ölçeği ortalama puanları vücut ağırlığından memnun olanlara göre daha yüksek bulunmuştur. Yapılan araştırmalarda normal vücut ağırlığına sahip kızların yaklaşık %60'ından fazlasının kendilerini şişman olarak algıladıkları ve kendi bedenlerinden hoşnut olmayanlarda da ruhsal hastalıkların görülme sıklığının arttığı gözlemlenmiştir (Mikolajczyk, Maxwell, El Ansari ve ark.).

Bireyin beden ağırlığının artmasına bağlı olarak memnuniyet düzeyi azalmakta, ağırlık düzeyinin azalmasına göre ise memnuniyet düzeyi artmaktadır. Şişmanlığın ve ağırlık artışının biyolojik yönden birçok rahatsızlığın ortaya çıkmasına zemin hazırlamasının yanında bireyin kendi bedeninden duyduğu rahatsızlıktan dolayı ortaya çıkan psiko sosyal problemler, kişinin hayatında negatif etkiler yaratabilmektedir (Demir, 2006).

Odea, Jennifer ve Abraham'ın (1996) ergen kız ve erkekler üzerinde yapmış oldukları çalışmada kızların %27.8 inin, erkeklerin ise %18.6 sının kendilerini olduklarından daha şişman olarak gördükleri saptanmıştır. Casper ve Weight'in (1990) yapmış olduğu diğer bir çalışmada ise 12–18 yaş arası ergenlerin %50 den fazlasının normal ağırlıkta olmalarına rağmen kendilerini şişman olarak tanımladıkları, %15 inin ise araştırma sırasında diyet yapmakta olduğu saptanmıştır.

İngiltere'de yapılan bir çalışma, kızların %50 den fazlasının kendilerini şişman olarak kabul ettiklerini ve zayıflamak istediklerini göstermiştir (Wardal ve Marsland, 1990). Rolland ve arkadaşlarının (1996) 8-12 yaş grubu bir grup ergenle yapmış oldukları çalışmada, kız katılımcıların %39 unun daha ince bir yapıya sahip olmak istedikleri gözlemlenmiştir. Özellikle zayıf olan çocukların %10 unun daha ince olma isteklerini devam ettirdikleri saptanmıştır.

Vücut ağırlığından memnun olmayan birey, bedenini kötü ve çirkin olarak algılayabilmektedir. Bu nedenle diğer bireylerin de kendisini çirkin bulduğunu, hor

gördüğünü, düşmanlık beslediğini düşünebilmektedir. Bu sebeplerle şişman bireylerin toplumda farklı şekilde algılanması, onların benlik saygılarını düşürmekte, kendilerine olan saygılarını yitirmelerine neden olmakta bu durum onları depresyona karşı daha duyarlı hale getirmektedir (Özgür ve ark. 2008, Kulaksız, 2001).

Düşük Özsaygı: Benlik saygısı, bireyin kendini değerlendirmesi sonucunda ulaştığı kendini beğeni ve kabul durumudur. Bireyin kendini değerli, yetenekli, önemli ve kabul görücü biri olarak algılama düzeyi ile kendine güven duyması, kendine değer vermesi, kendini onaylaması ve değerli bulmasıdır (Çuhadaroğlu, 1989; Esenay, 2002; Yörükoğlu, 1986). Bu noktada benlik kavramının, beğenilip benimsenmesi özsaygıyı oluşturmaktadır. Benlik saygısının duygusal, zihinsel, toplumsal ve dolaylı olarak da bedensel öğeleri vardır. Kendini değerli hissetme, yeteneklerini ortaya koyabilme, başarma, toplum içinde beğenilir olma, kabul görme, sevilme, kendi bedensel özelliklerini kabul ve benimseme, benlik saygısının oluşması ve gelişmesinde önde gelen etkenlerdir (Yörükoğlu, 1985).

Toplumsal Değerlendirmeler: Bedende yapılan fiziksel ya da biçimsel değişiklikler insanların yaşadıkları hemen her toplumda görülmektedir. Ancak bu değişiklikler, toplumların yapısına göre birbirinden ayrılmaktadır. “Güzellik” kavramı, fiziksel anlamda yapılan değişiklikleri yakından etkiler. İçinde bulunulan toplumdaki güzellik anlayışı, bireylerin bedenlerini değiştirmeye çalışmasına itebilmektedir. Bireylerin, yaşadıkları estetik anksiyeteler ile bedenlerini “güzel” olarak algılama amacıyla başvurdukları yollar arasında kozmetikler, yapılan diyetler, başvurulan kimi meslek grupları yer almaktadır (Aslan, 2004).

Gündelik yaşantı içinde; insanların zayıflaması için çeşitli diyetler, egzersiz programları önerilmekte, bu konularda reklam yapılmakta ve toplum, dünya basını tarafından zayıf olmaya teşvik edilmektedir. Gerek kadın gerekse erkek birey, toplum kurumlarının desteklediği görüntü ile ilgili mesajlardan etkilenmektedir. Yapılan araştırmalar, sağlık standartlarında yer alan ölçülerin toplum tarafından kabul görmediğini göstermiştir. Özellikle beden memnuniyetsizliği tespit edilmiş olan bireylerin olmayı arzuladıkları ağırlık düzeyi, sağlık standartlarına göre belirlenen ağırlıktan oldukça düşüktür (Demir, 2006).

Bunlara ek olarak, kitle iletişim araçlarının da beden memnuniyetsizliğini arttırdığı ileri sürülmektedir. Özellikle kadınların, bedenlerinden memnun olmama

durumunun sosyokültürel sebebi olarak, kitle iletişim araçları tarafından zayıflığın ideal olduğu yönündeki mesajlar olduğu yapılan araştırmalarca desteklenmiştir (Wiederman ve Hurst,1997).

Bu noktada bireyin ulaşmayı arzuladığı ideal ölçüler üzerinde, aile, arkadaş çevresi, toplumun görüşü ve medyanın etkisi olduğu savunulmaktadır. Lise öğrencilerinin örneklem olarak seçildiği bir araştırmada, aynı cins arkadaş baskısının zayıflama için en etkili sosyokültürel faktör olduğu belirtilmiştir (Levine ve ark. 2001).

Tüm bu faktörlerin yanı sıra, literatür verileri incelendiğinde beden imgesi üzerinde kişilik özellikleri ile sosyal anksiyete faktörlerinin de etkili olduğu görülmektedir.

Bedenden sağlanan doyum düzeyi ile ergenin kendine güveni ve kişilerarası ilişkiler arasında bağlantı vardır (Gökdoğan, 1988). Genel olarak bakıldığında ergenlik dönemi bireyin kişilik yapısının gelişmeye ve şekillenmeye başladığı, kişinin kendi kimliği ve kişilik özellikleri hakkında sorulara cevap aramaya başladığı dönem olarak açıklanmaktadır (Kellough ve Kellough, 2008; Scales, 2010; Wiles ve diğerleri, 2006).

Ergen bireyin kişiliği, gelişimi süresince tamamladığı olgulara bağlı olarak gelişir. Bunlar, fiziksel değişim, cinsel olgunlukla birlikte yeni duygulara uyum sağlama, aynı ve karşı cinsten yaşlılarla etkili ilişkiler geliştirme, aileyle olan ilişkilerde dönüşüm, gelecekteki meslek seçimi için hazırlık yapma ve kimlik gelişimidir (Grotevant, 1995).

Bazı ergenlerde beden imgesine verilen önemin, diğer ergenlere göre daha az olduğu görülmektedir. Bu farklılığın, ergenin dış görünüşünü ne ölçüde benliğinin merkezine yerleştirdiğiyle alakalı olduğu düşünülmektedir (Fox, 1997). Beden imgesiyle aşırı derecede meşgul olmanın ve bu sebeple bir takım davranışlarda bulunmada, kişilik özelliklerinin de büyük ölçüde etkili olduğu düşünülmektedir (David, 1997). Kendine güveni gelişmiş ve olumlu kişilik yapısına sahip bireylerin, dış görünüşlerini, kendine güveni gelişmemiş veya düşük olan ve negatif yönlü kişilik yapısına sahip olan bireylere göre daha geri planda tuttukları, başarı ve kendini geliştirme gibi soyut alanlara daha çok odaklandıkları gözlemlenmiştir (Erman ve Canat, 1994).

Bu faktörlerin yanı sıra bu çalışma kapsamında bakılan diğer değişkenler ise okul türü, anne ve baba eğitim düzeyi, anne ve baba çalışma durumu, kardeş sayısı, doğum sırası, aile gelir düzeyi ve fiziksel engel durumudur.

Tufan (1988) yaş ortalamaları 20 olan 437 üniversite öğrencisiyle yaptığı araştırmasında öğrencilerin beden algıları ile benlik saygılarını incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre, aile gelir düzeyini yeterli olarak değerlendiren, kendisini başarılı olarak kabul eden, okulda başarıya sahip olan, karşı cinsle rahatlıkla arkadaşlık kurabilen öğrencilerin benlik saygılarının ve dolayısıyla beden algılarının da yüksek olduğunu bulmuştur. Buna ek olarak, öğrencilerin cinsiyetleri, anne babalarının öğrenim düzeyi, ailenin nerede yaşadığı, aile tipi ve kardeş sayısı gibi değişkenlerin benlik saygısı üstünde etkili olmadığı görülmüştür.

Özkan (1994) 17-21 yaşları arasında toplam 550 üniversite öğrencisiyle benlik saygısı ile beden algısını etkileyen faktörleri incelemiştir. Bu araştırmadan varılan sonuçlara göre üniversite öğrencilerinin benlik saygısı düzeylerinin öğrencilerin yaşına göre farklılaşmadığı fakat kızların beden algısının erkeklere oranla yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca sosyo-ekonomik düzey ve anne baba eğitim durumu yükseldikçe beden algısının da olumlu yönde yükseldiği belirtilmiştir.

Suner (2000) 184 lise ikinci sınıf öğrencisiyle yaptığı çalışmada, farklı türdeki liselerde okuyan ergenlerin benlik saygısını, beden algısını, akademik başarısını ve sürekli kaygı düzeylerini ve birbirleriyle aralarındaki ilişkiyi araştırmayı amaçlamıştır. Araştırma bulgularına bakıldığında ise benlik saygısı ve beden imgesinin gelir düzeyi ve okul türünden etkilendiği, aynı zamanda ergenlerin beden imgeleri ile benlik saygıları arasında da bir ilişkinin var olduğu tespit edilmiştir.

Yukarıda sıralanan faktörlerin yanı sıra, beden algısını etkileyen durumlardan bir kaç; ampütasyon ya da engellilik gibi doğuştan, hastalık ya da kaza gibi sonradan meydana gelen fizyolojik değişikliğe ya da engelliliğe sebep olan, travmatik olaylardır (Polat, 2007).

Fiziksel uygunluk ve beden güzelliği konularının oldukça göz önünde olmalarından ötürü engelli bireyler; asla sahip olamayacakları bir bedeni dilemek ya da beden ile ilgili toplumsal kalıplara, baskılara karşı olmak gibi iki görüş arasında kalabilirler (Wendell, 1996) ve bu durum, fiziksel engelli bireylerin olumlu bir beden imgesi geliştirmesi açısından oldukça zordur (Lawrence, 1991).

Purutçuoğlu (2017)'nin engelli kadınların beden imajı algıları ve yaşam doyumlarının belirlenmesi amacıyla yapmış olduğu çalışmada, engelli kadınların bedenlerindeki farklılık sebebi ile kendilerini istenmeyen ya da beğenilmeyen olarak algılayarak olumsuz beden imgesi geliştirdikleri gözlemlenmiştir.

Moin ve ark. (2009)'larının engelli ve engelli olmayan kadınlarda beden imgesi, cinsel kimlik ve yaşam doyumlarını inceledikleri çalışmada; engelli kadınlarla engelli olmayan kadınların aynı ölçüde cinsel istek ve arzularının olduğunu fakat engelli kadınların beden imgelerinin, cinsel memnuniyetlerinin ve cinsel öz beğenilerinin daha düşük olduğu saptanmıştır.

Tüm bu veriler değerlendirildiğinde bu çalışmanın amacı, Türkiye'de yaşayan ve yaşları 15 ile 18 arasında değişen bir grup ergenin sahip olduğu kişilik özelliklerinin, beden imgesi algılarına ve sosyal anksiyete yaşama düzeylerine olan etkisinin ölçülmesi olarak belirlenmiş, ergenlik döneminde beden imgesiyle ilişkili olduğu düşünülen 'kişilik' ve 'sosyal anksiyete' değişkenleri incelenmiştir. Bir sonraki bölümde söz konusu değişkenlere ve bu değişkenlerin hem beden imgesi hem de birbirleriyle olan ilişkilerine dair bilgiler aktarılacaktır.

2.4.2.1. Sosyal Anksiyete

Sosyal anksiyete ya da sosyal kaygı; sosyal ortamlarda küçük düşmekten ve başkaları tarafından olumsuz değerlendirilmekten yoğun şekilde korkma ve bu korkudan kaçınma eğilimi ile tanımlanabilecek yaygın bir anksiyete bozukluğudur (Amerikan Psikiyatri Birliği, 1994).

Sosyal anksiyete, literatürde; sosyal ortamlarda duyulan anksiyete, korku ve rahatsızlık yaşantıları; sosyal ortamlardan kasıtlı olarak kaçınma ve başkaları tarafından olumsuz değerlendirilmekten korkma olarak tanımlanmıştır (Watson ve Friend, 1969).

Karacan, Şenol ve Şener'e (1996) göre sosyal anksiyete; toplum içinde konuşma, birileriyle tanıştırılma, yemek yeme gibi bir ya da genel olarak tüm sosyal ortamlardan kaçınma şeklinde ortaya çıkan anksiyete halidir. Kişi böyle durumlarda, başkaları tarafından dikkatle izlendiği ve incelenip değerlendirildiği duygusu yaşar. Sosyal anksiyeteyi diğer anksiyetelerden ayıran özellik; sadece gerçek ortamlarda kişinin başkaları tarafından nasıl algılandığı ve değerlendirildiği ile ilgili olarak değil, aynı zamanda hayali ortamlarda da değerlendirilme olasılığının anksiyete

yaratmasıdır (Beck ve Emery, 1985). Bu nedenle sosyal anksiyeteye, “değerlendirilme anksiyetesi” da denebilir.

Leary ve Kowalski'ye (1993) göre, sosyal anksiyete hisseden birey, insanlar üzerinde iyi bir izlenim yaratmak istese de bunları yaratamayacağı düşüncesiyle insanlarla iletişimde bulunmaktan ve başkaları üzerinde olumsuz izlenim oluşturmaktan kaçınma eğilimindedir.

Dayhoff'a (2000) göre sosyal anksiyete; toplum içindeyken ya da başkaları tarafından değerlendirilme durumundayken bir sosyal etkileşime girme gerekliliğinin ya da performans göstermenin tetiklediği bir tür korku tepkisidir.

Schlenker ve Leary (1982)'e göre eğer birey belirli bir insan ya da grup üzerinde gerçek ya da tasarımsal belirli izlenim bırakmaya güdülenmişse ve bu izlenimi bırakma konusunda kuşkuluya sosyal kaygı oluşmaktadır.

Bir çok araştırmada, sosyal kaygının başlangıç yaşının ortalama olarak 13-14 arasında değiştiği görülmektedir (Akdemir ve Cinemre, 1996; WPA, 1995). Leary ve Kowalski'ye (1995) göre, ergenlik dönemi sosyal kaygının en fazla yaşandığı dönemdir. Sosyal kaygı, özellikle bireyin alternatif kişilik modellerini test ettiği ve yeni arkadaşlıklar kurduğu; kişinin kendisini sınanıldığı, sosyal etkileşim becerilerini geliştirdiği; önemli bir dönem olan ergenlik çağında engelleyici olabilmektedir (WPA, 1995).

Literatürde yapılan çeşitli tanımlara bakıldığında sosyal anksiyete; kişinin çeşitli sosyal durumlarda kötü bir duruma düşeceği, uygun olmayan biçimde davranacağı, olumsuz bir izlenim bırakacağı ve başkaları tarafından olumsuz (beceriksiz, zavallı, yetersiz vb.) bir biçimde değerlendirileceği korkusuyla, yaşadığı bir rahatsızlık ve gerilim durumu olarak tanımlanabilir.

Sosyal anksiyeteli bireyler için başkalarından sosyal onay alma oldukça önemlidir. Olumsuz değerlendirilme korkusu, sosyal onay alma çabası ile ilişkilidir. Başkaları tarafından kabul edilme ve onaylanma ihtiyacı yüksek olan kişilerin sosyal anksiyete düzeyleri, kabul edilme ihtiyacı daha düşük olan bireylere göre, daha yüksek olmaktadır (Akt. Leary ve Kowalski, 1995).

2.4.2.2. Sosyal Anksiyetenin Epidemiyolojisi

Sosyal anksiyete hakkında son yıllarda yapılan epidemiyolojik çalışmalar, bozukluğun hem çocuk ve ergenlerde hem de yetişkinlerde oldukça yaygın görüldüğünü belirten araştırma bulgularına rastlanmıştır (Beidel ve Turner, 1998). Çocuk ve ergenlerle ilgili yapılmış yaygınlık çalışmalarında %1.1 ile %3.7 arasında değişen oranlardan söz edilmektedir (Benjamin ve ark.1990, Verhulst ve ark. 1997).

1997 yılında ülkemizde, sosyal anksiyetenin yaygınlığı ile ilgili ilköğretim 4-8. sınıflar devam eden çocuk ve ergenler üzerinde yapılan araştırmada, yaygınlık oranı %3.9 olarak belirlenmiştir (Demir, 1997).

Türkiye Ruh Sağlığı Profili Araştırması'nın Türkiye'de, üniversite öğrencileri üzerinde yapılmış olan üç farklı çalışmasının sonuçlarına göre, gençlerde sosyal anksiyete yaygınlığının %9.8-21.7 arasında değiştiği bulunmuştur (Dilbaz, 2002; Gültekin ve Dereboy, 2011; İzgiç ve ark. 2000). Ayrıca Türkiye'de üniversite öğrencilerinin sosyal anksiyete belirtilerini tespit etmeye yönelik yapılan başka bir çalışmada, son bir yılda sosyal anksiyete belirtileri deneyimleyen ergen bireylerin %74.6'sının, yaşam boyu sosyal anksiyete deneyimleyenlerin ise %76.5'inin belirlenmiş (spesifik, özgül sosyal anksiyete) alt tip belirtileri gösterdikleri bulgusuna ulaşılmıştır (Gültekin ve Dereboy, 2011).

Schneier ve arkadaşları (1992) sosyal anksiyetenin kadınlarda, erkeklere göre görülme sıklığının yaklaşık 1/2 oranında olduğunu belirtmektedirler. Başka bir çalışmada ise klinik ortamda, sosyal kaygının kadın ve erkeklerde görülme oranı eşit olarak gözlemlenmiştir (Rapee, Sanderson ve Barlow, 1988).

Ergenliğin ilk dönemlerinde, kızların erkeklerden daha yüksek seviyede sosyal anksiyete taşıdıkları, özellikle olumsuz değerlendirilmekten korkma boyutunun erkeklere göre daha yüksek olduğu belirtilmektedir. Ergenlik dönemindeki kızlar, kendilerinin görünüşü ve davranışları hakkında başkalarının yapmış olduğu değerlendirmelere erkeklerin verdiğienden daha fazla önem vermektedir (La Greca, Lopez, 1997).

Sosyal anksiyete ile ilgili yapılan araştırmalar sosyal anksiyetenin genellikle ergenlik döneminde özellikle 13-14 yaşlarında başladığını göstermektedir (Akdemir ve Cinemre, 1996) Tükel ve arkadaşlarının çalışmasında başlangıç yaşı 17.4±7.3 yıl olarak saptanmıştır Sayar ve arkadaşları sosyal anksiyetenin ortalama başlangıç

yaşının 15-20 yaşlar arasında olduğunu gözlemlemişlerdir (Sayar, Solmaz, Öztürk, Özer ve Arıkan, 2000) Sevinç ve arkadaşlarının yapmış oldukları çalışmada sosyal anksiyetenin başlangıç yaşı 12.5 ± 4.1 yıl olarak gözlemlenmiştir (Sevinçok ve Fiahin Yüksel, 1998) Bu bulguların yanı sıra Kendler ve arkadaşlarının yapmış oldukları çalışmada sosyal anksiyetenin yaklaşık %40 olguda 10 yaşından önce, %95 olguda ise 20 yaşından önce başladığı saptanmıştır. Bu bulgular sosyal anksiyetenin çocukluk ve ergenlik döneminin önemli bir ruhsal problemi olduğunu göstermektedir.

Bayramkaya, Toros ve Özge (2005) in 14, 15 ve 16 yaşlarındaki ergenlerle yapmış oldukları araştırmada, sosyal kaygı ölçeğinden alınan puanların yaşlar arasında anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır. Katılımcıların aldıkları puanlar, yaşları küçüldükçe yükselme göstermiştir. Bu sonuçla çelişen bir bulgu Gümüş (1997) tarafından yapılan araştırmada gözlemlenmiştir. Örnekleme yer alan 13 ve 17 yaş aralığındaki öğrencilerin, kaygı ölçeğinden aldıkları ortalama puanlar, yaşları düştükçe azalmıştır.

2.4.2.3. Sosyal Anksiyete Yaratın Faktörler

Sosyal anksiyetenin tam nedeni bilinmemekle beraber çeşitli faktörlerin anksiyeteye katkıda bulunduğu düşünölmektedir.

- **Biyoöjik Faktörler:** Sosyal anksiyetenin serotonin dengesizliğıyle ilişkili olabildiğı düşünölmektedir. Serotonin bir nörotransmitterdir. Nörotransmitterler, sinir hücreleri arasındaki haberleşmeye yardımcı olan kimyasallardır. Dengeleri bozulduğı zaman, bilgiler beyinde gerektiğı gibi iletilmez. Bu da stresli durumlarda beynin reaksiyonunu değıştirebilir ve anksiyeteye sebep olabilir. Sosyal anksiyete genetik de olabilir. Serotonin eksikliğinin anksiyete de önemli bir rol oynadığı genel olarak kabul edilse de, yaşayan bir beyinde serotonin düzeyini ölçmek mümkün değıildir. Bu yüzden depresyon veya mental bir bozukluğun serotonin veya diğeri nörotransmitterlerin eksikliğinden olduğunu kanıtlayacak bir çalışma bulunmamaktadır. Ama kandaki serotonin düzeyi ölçülebilir ve anksiyete yaşayan bireylerde bu oran ölçüldüğünde, serotonin seviyesinin diğeri insanlara göre daha az olduğunu görölmektedir.

- **Psikolojik Faktörler:** Sosyal fobinin gelişimi geçmişte gerçekleşmiş utanç verici veya küçük düşürücü bir olay sonucu gerçekleşmiş olabilir. Sosyal anksiyete

yaşayan biri sıklıkla sosyal durumlardayken ne olacağı hakkında olumsuz otomatik düşüncelere sahiptir. Bu otomatik düşüncelere genel olarak küçük düşme, utanma, sevlmeme ve dışlanma ile ilgilidir.

- **Çevresel Faktörler:** Sosyal anksiyete bozukluğu olan bireyler, başkalarının davranışlarının sonucunda başlarına geleni (örneğin; alay konusu olma gibi) gözlemleyerek bu fobiyi geliştirmiş olabilirler. Ayrıca ebeveynleri tarafından aşırı korunmuş veya aşırı reddedici, eleştirel, suçlayıcı ve başkalarıyla kıyaslayan anne baba tutumuna maruz kalmış çocuklar normal gelişim sürecinde öğrenilen bazı sosyal becerileri yeterince geliştiremeyebilirler.

Yukarıda sıralanan faktörlerin yanı sıra; Oishi, Diener, Lucas ve Suh (1999) sosyal kaygı ve yaşam doyumu belirleyicileri olarak kişilik özellikleri ve diğer demografik verilere dayanan geniş bir değişken grubundan söz etmişlerdir. Buna göre dışadönük kişilik özelliği, ekonomik gelir düzeyi ve eğitim durumu sosyal anksiyete üzerinde bir etkide bulunmaktadır. Buna göre sağlıklı duygusal ve sosyal gelişim gösteren bir ergenin aile, kardeş ve akran ilişkilerinin olumlu olması beklenmektedir.

Çağlar, Dinçyürek ve Arslan (2012)'nin üniversiteye devam etmekte olan 300 öğrenci ile yapmış oldukları çalışmada, sosyal kaygı düzeyinin; gelir durumu, yaş, cinsiyet, akademik başarı durumu ve ebeveyn eğitim düzeyi ile arasındaki ilişki ölçülmüştür. Araştırmanın sonucunda, öğrencilerdeki akademik başarı ile sosyal kaygı düzeyi, cinsiyet arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir.

Oliva ve Arranz (2005) tarafından gerçekleştirilen çalışmada ergenlerin hem aile hem de kardeşleriyle olan ilişkileri ile sosyal kaygı arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki elde edilmiştir. Bu veriden hareketle tek çocuk olma ya da bir kardeşe sahip olmanın sosyal kaygı yaşama üzerinde bir etkisinin bulunduğu söylenebilir. Kardeş sahibi olmakla birlikte doğum sırasının da kişinin kurduğu insan ilişkilerine yaklaşımının belirlenmesinde etkili olduğunu gösteren çalışmalar yapılmıştır (Yahşi ve Bayraktar, 2016).

Çocuğun aile içinde kardeşleri arasındaki dünyaya geliş sırasını gösteren konum olan doğum sırası (Kalkan ve Epli Koç, 2008), kişinin psikososyal faktörlerinin şekillenmesinde etkili olan faktörlerinden biri olup, sosyal anksiyeteyi etkileyen bir niteliktedir.

Bireylerin doğum sırasına göre şekillenen kişilik özellikleri, çevresindeki insanların dikkatini çekmede ve takdirlerini kazanmada etkili olmaktadır (Çakır ve Şen, 2012). Bu husus, kişilerarası ilişkiler kapsamında ele alındığında, doğum sırasının kişilik üzerindeki etkilerinin kişilerarası ilişkileri belirleyici nitelikte olduğu sonucuna varılabilmektedir.

Sosyal kaygının cinsiyete göre değişip değişmediği, literatürde sorgulanan bir diğer faktördür. Cinsiyetin sosyal anksiyete üzerindeki etkisi, literatürde hala kesin olmamakla birlikte, birçok çalışma sonucu kadınların utangaçlık (Morris, 1982), sıkılganlık (Edelmanns, 1987), iletişim kaygısı (McCroskey, 1982), karşı cins kaygısı (Leary ve Dobbins, 1983) ve buluşma kaygısı (Arkowitz, 1978) ölçümlerinde erkeklere göre daha yüksek puan aldıkları, erkeklerin ise utangaçlık (Pilkonis, 1977) ve sosyal kaçınma ve sıkıntı ölçümlerinde (Glass, 1982; Watson ve Friend, 1969) kadınlardan daha yüksek puan aldıkları gözlemlenmiştir. Schneier ve arkadaşları (1992) sosyal fobinin kadınlarda, erkeklere göre görülme sıklığının daha fazla olduğunu belirtmişlerdir.

Çocuklar ve ergenlerin ilk dönemlerinde, kızların erkeklerden daha yüksek seviyede sosyal kaygı taşıdıkları, özellikle olumsuz değerlendirilmekten korkma boyutunun daha yüksek olduğu belirtilmektedir. Bunun sebebi olarak ergenlik dönemindeki kızların, dış görünüş ve davranışlar hakkında başkalarının yapmış olduğu değerlendirmelere erkeklerin verdiğiinden daha fazla önem vermeleri olduğu öne sürülmüştür (La Greca ve Lopez, 1997).

Cinsiyetin sosyal veya genel anksiyete yaşama ile ilişkisi olmadığını savunan araştırmalarda mevcuttur. Hansford ve Hattie (1982) ise sosyal kaygıda cinsler arasında fark bulamamıştır (Akt: Leary ve Kowalski, 1995).

Feingold (1994), kişilikte cinsiyet ayrılıklarını incelemek üzere 1940-1992 yılları arasında yapılmış araştırmaları tarayarak meta-analiz uygulamış ve sosyal anksiyete de cinsiyetler arası önemli fark bulunmadığı sonucuna ulaşmıştır. Aynı şekilde Patterson ve Ritts (1997) de sosyal anksiyete çalışmalarını tarayarak meta-analiz uygulamış ve sosyal anksiyetenin cinsiyete göre değişmediğini savunmuşlardır.

Ergen bireyin sosyal gelişimine etki eden sistemlerden biri de okuldur. Bu sebepten ötürü okul türü ve yapısının sosyal kaygıyı tetikleyen veya yok eden

faktörlerden biri olduğuna dair gözlem yapılmış çalışmalar da mevcuttur. Okumakta olan ergen bireyler, zamanlarının önemli bir kısmını okullarda geçirmekte ve buna bağlı olarak okullar, bireylerin gelişimlerini sürdürdükleri, kişilerin olumlu duygularının geliştirilmesinin hedeflendiği ve bireysel olarak öğrencilerin güçlendirilmesine olanak sağlayan mekanlar olarak görülebilmektedir (Baker, Dilly, Auperlee ve Patil, 2003). Böylelikle sağlıklı gelişim gösteren ve desteklenen çocuklar, destekleyici çevrenin bir parçası olmaya eğilim gösterirler (Baker ve ark., 2003).

Bayramkaya, Toros ve Özge (2005) sosyal anksiyetenin depresyon düzeyi, öz saygı ve sigara bağımlılığı arasındaki ilişkisini ölçtükleri araştırmalarında, elde edilen sonuçları sosyodemografik verilere göre de incelemişler ve katılımcıların okul türü ile sosyal kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir farka rastlamamışlardır.

Linley ve arkadaşları (2006), okulların insanın sosyal gelişiminde önemli bir rolünün olduğunu belirtmekte ve bu bağlamda okul türünün önemi açıklanırken bu kurumlarda görev yapan öğretmenlerin motivasyon düzeyleri de göz önünde bulundurulmuştur. Yapılan araştırmalar sonucunda ise öğretmenlerin motivasyon düzeylerinde okul türlerine göre anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bu durum, özel liselerde öğrenim görmekte olan öğrencilerin, okul sürecine aktif olarak katılımını ve okul içi sosyal ilişkilerini doğal olarak olumlu yönde etkilemektedir.

Literatürde ergenlerde sosyal kaygıyı tetikleyen bir başka faktör olarak ailenin gelir durumunun öne sürüldüğü, bu faktörün etkisinin desteklendiği ve desteklenmediği çalışmalara da rastlanmaktadır. Akgün, Gönen ve Aydın (2007)'in öğrencilerin kaygı düzeylerini etkileyen faktörler ile ilgili yapmış oldukları çalışma sonucu elde edilen verilerin analizinden, öğrenci ailelerinin gelir durumlarının kaygı düzeyinde etkili olmadığı; aynı zamanda öğrencilerdeki kaygının ailenin gelir durumu ve kardeş sayısı çokluğundan etkilenmediği görülmüştür.

Sübaşı'nın (2007) aile gelir düzeyinin gençlerin sosyal kaygı düzeylerine ilişkin yordayıcı rolünü belirlemek amacıyla yapmış çalışma sonucunda, aile gelir düzeyinin sosyal anksiyete üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmamıştır.

Sosyal anksiyete ile öğrenim düzeyi ve sosyoekonomik düzey arasında ilişki olup olmadığını inceleyen klinik araştırmaların sayısı literatürde fazla değildir. Bu konuda yapılmış bazı araştırmaların (Aimes, Gelder ve Shaw, 1983; Solyom,

Lelwidge ve Solyom, 1986; Güz ve Dilbaz, 2003) sonuçlarına göre, yüksek düzeyde eğitim seviyesi olan ve yüksek gelir düzeyine sahip kişilerde sosyal anksiyete daha sık görülmektedir.

Heimberg ve diğ. (1993) ise genellenmiş sosyal anksiyetesi olanların toplum önünde konuşmakta güçlük çekenlere oranla göre daha düşük öğrenim ve gelir düzeyine sahip olduklarını gözlemlemişlerdir. Bazı klinik örneklem üzerinde yapılan çalışmalarda da alt sosyoekonomik düzey ortaya çıkmaktadır (Solmaz, Gökalp ve Babaoğlu, 1999). Normal popülasyonda anne-babanın eğitim ve gelir durumunun düşük olması, sosyal anksiyete de risk faktörü olarak gözlenmiştir (Erkan, 2002). Palancı ve Özbay (2003)'in çalışmalarında da sosyoekonomik düzey, sosyal anksiyeteyi yordayıcı bir değişken olarak bulunmuştur.

Bununla birlikte ailelerin sosyo-ekonomik yapılarının kaygı düzeylerini arttırdığını gösteren çalışmalar da vardır. Bozkurt'a (2004) göre ailelerin çocuklarına sundukları maddi ve manevi olanaklar dahilinde çocuklarından her konuda yüksek performans beklentileri çocuklarının psikolojilerini olumsuz yönde etkilemektedir.

Yılmaz, Dursun, Güzeler ve Pektaş'ın (2014) 246 meslek yüksekokulu öğrencisi ile yapmış oldukları ve kaygı düzeylerini belirlemek ve söz konusu kaygı düzeylerinin, öğrencilerin çeşitli sosyo-demografik özellikleri açısından anlamlı farklılıklar gösterip göstermediklerini saptamak amacı ile yapmış oldukları çalışma sonucunda, öğrencilerin kaygı düzeylerinin, ailelerinin gelir düzeylerine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Araştırma sonucuna göre; öğrencilerin ailelerinin aylık gelirleri arttıkça, kaygı düzeylerinin de arttığı gözlemlenmiştir.

Deveci, Çalmaz ve Açık, 2012; Gül Akmaz ve Ceyhan (2009) ve Kaya ve Varol (2004) çalışmalarında ekonomik durumu düşük düzeyde olan öğrencilerin anksiyete düzeylerinin, ekonomik durumu yüksek düzeyde olan öğrencilere oranla daha yüksek olduğunu belirlemişlerdir.

Çakmak ve Hevedanlı'nın (2005) öğrencilerin kaygı düzeylerini belirlemek ve kaygı düzeylerinin, öğrencilerin çeşitli sosyo-demografik özellikleri açısından anlamlı farklılıklar gösterip göstermediklerini tespit etmek amacı ile yapmış oldukları çalışma sonucunda, öğrenci ailelerinin gelir düzeylerinin kaygılarında etken olmadığı sonucu gözlemlenmiştir.

Erdik ve Altıparmak'ın (2012) üniversite sınavına hazırlanan ergenler üzerinde gerçekleştirdikleri çalışmada, gelirleri giderlerini karşılayan ergenlerin kaygı düzeylerinin, gelirleri giderlerini karşılamayan ergenlere göre daha düşük olduğunu tespit etmişlerdir.

Gürsoy (2006) lise öğrencileriyle yapmış olduğu çalışmada, sosyo-ekonomik düzey yükseldikçe, lise öğrencilerinin kaygı düzeylerinin düştüğünü saptamıştır.

Ergen bireylerin sosyal anksiyete yaşamaları hakkında yapılan çalışmalarda, sosyal anksiyeteyi tetikleyen veya zemin oluşturan faktörler arasında ergen bireylerin kaygı düzeylerinin, anne ve babalarının eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine de değinilmiştir.

Ergenlerin anne-baba eğitim düzeyleri ile sahip oldukları beden imgeleri arasındaki ilişkinin incelenmiş olduğu çalışmalar mevcuttur (Gümüş, 1997). Yapmış oldukları çalışma sonucunda, ergen öğrencilerin annelerinin eğitim durumları ile sosyal anksiyete düzeyleri arasında bir ilişki gözlemlenmemiştir (Erkan, 2002).

Gümüş'ün (1997) yapmış olduğu çalışma da ise anne eğitim seviyesi ile ergenlerin sosyal kaygı düzeyleri arasında negatif yönlü bir ilişki saptanmıştır. Aynı araştırma da annenin eğitim düzeyi yükseldikçe, ergen bireyin sağlıklı bir beden imgesi geliştirdiği belirtilmiştir. Baba eğitim seviyesi ile ergenlerin sosyal kaygı seviyesi arasındaki ilişkiyi ölçen çalışmalar sonucunda ise anlamlı bir ilişki saptanamamıştır.

Erkan (2002) ise baba eğitim seviyesi düştükçe, ergen bireydeki kaygı düzeyinin yükseldiğini belirtmiştir. Babanın eğitim seviyesinin düşmesiyle, çocukla kurulan iletişimin yetersiz kalması, daha otoriter, baskıcı ve eleştirel bir ortama zemin hazırlanması açısından, ergen bireylerin kendilerine güvensiz kaygılı bir yapıya sahip olabilecekleri düşünülmüştür. Bunun yanı sıra babanın eğitim düzeyi yükseldikçe, demokratik ve hoşgörülü bir davranış modeli benimsenecek, ergen birey ve baba arasında daha sağlıklı ve rahat bir ilişki kurulabilecektir.

Erdik ve Altıparmak'ın (2012) ergenler üzerinde gerçekleştirdikleri çalışmada, annelerinin eğitim düzeyleri daha yüksek olan ergenlerin kaygı düzeylerinin, annelerinin eğitim düzeyleri daha düşük olan öğrencilere göre daha düşük olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Sekmenli (2000)'nin yine lise öğrencileri üzerinde gerçekleştirilen çalışmasında, anne ve babalarının eğitim düzeyi yükseldikçe, öğrencilerin sosyal kaygılarının azaldığı bulunmuştur. Üngüren (2007)'in yapmış olduğu çalışmada ise üniversite öğrencilerinin anne ve babalarının eğitim düzeyleri yükseldikçe, durumluk ve sürekli kaygılarının azaldığı sonucu ortaya çıkmıştır.

Aile gelir düzeyinin, ergenin sosyal veya genel anksiyete yaşamasında etkili olduğunu savunan görüşlerin aksine; Deveci, Çalmaz ve Açık (2012), Doğan ve Çoban (2009), Genç (2008), Gündoğdu, Yavuzer ve Karataş (2011) ve Karaman (2009) çalışmalarında, üniversiteli gençlerin sosyal ve sürekli kaygı yaşamalarının, anne ve babalarının ekonomik durumuna göre anlamlı farklılıklar göstermediğini gözlemlemiştir.

Şahin, Barut ve Ersanlı (2013) bir grup ergende sosyal görünüş kaygısı düzeylerinin cinsiyet, sınıf düzeyi, yaş ve anne-baba eğitim düzeyleriyle ilişkisini incelemiştir. Araştırma sonucunda baba eğitim düzeyi üniversite ve lise mezunu olan kişilerin sosyal görünüş kaygısı düzeylerinin, babası ilköğretim ve altı olan kişilerden anlamlı bir şekilde düşük olduğu bulunmuştur. Aynı araştırma da, anne eğitim düzeyi ile sosyal görünüş kaygısı arasındaki ilişki incelendiği zaman, gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Sosyal anksiyetenin fiziksel engellilik durumu ile ilişkisinin bakıldığı çalışmalarda ise, fiziksel engelliliğin sosyal anksiyeteyi arttıran bir faktör olduğu gözlemlenmiştir.

Taleporos ve McCabe (2002) beden imgesi ve fiziksel engellilik arasındaki ilişkiyi gözlemledikleri çalışmalarında; fiziksel engelli bireylerin sosyal faktörleri ve yaşam deneyimlerinin beden imgesi ile ilgisini incelemiş olup, araştırma sonucunda fiziksel engelli kadınların psiko-sosyal deneyimlerinin, tutumlarının ve hislerinin beden imgesini etkilediğini belirtmişler; engelli kadınlar için beden imgesinin ciddi bir mücadele konusu olduğu ve engelli kadınların beden imgelerine yönelik negatif tutumlarının ise çevreden aldıkları geri bildirimlerin etkisiyle olduğunu saptamışlardır.

Literatür verileri incelendiğinde, kişinin kendi bedenine yönelik olumsuz inanışlarının, karşılaşılabilecek sosyal durumlarla başa çıkma yeterliğini ve rahatsızlık yaşanan sosyal durumlarla başa çıkmaya yardım edecek düşüncelerini de olumsuz

etkilediği; böylece sosyal durumlarda yaşanan başarısızlıkla birlikte kişinin kendi benliğine ilişkin olumsuz algılamalarını sürekli besleyen bir kısır döngünün oluştuğu ve sosyal anksiyetenin artarak devam etmesine neden olduğu (Gruber ve Heimberg, 1997) ileri sürülmektedir. Bir sonraki bölümde bu ilişkinin üzerinde durulacaktır.

2.4.2.4. Sosyal Anksiyete ve Beden İmgesi İlişkisi

Beden imgesi sosyal kalıplardan etkilenmektedir. Bu doğrultuda, kişinin kendi bedenine olan tutumu, o kişinin sosyal algılarını ve davranışlarını da etkilemektedir. Sosyal kalıplardan etkilenen beden imgesi, kişinin dünyaya gelişinden ölümüne kadar sürekli olarak değişime uğramaktadır (Cash, 2002). Bireyin bedenine dair algısı olumlu ise sosyal güvenin artması kolaylaşırken, olumsuz bir beden algısı bireyde kaygıya ve sosyal olarak geri çekilmeye sebep olabilmektedir (Cash ve Fleming, 2002).

Bireyin kendi beden imgesine yönelik çarpıtılmış ve işlevsel olmayan bilişsel süreçlerinin, benlik ve sosyal anksiyete ilişkisini olumsuz değerlendirme de önemli rol oynadığı varsayılır (Clark ve Wells, 1995). Bireyin kendi beden imgesine yönelik inançları, olumlu olabileceği gibi olumsuz da olabilirler. Kişilerin; içinde buldukları çevre üzerinde ne ölçüde kontrol kurabileceklerini, ne kadar sevebileceklerini ve sahip oldukları öz-değere ilişkin bilgileri içeren temel inanışlar, özellikle gerilim, tedirginlik, kızgınlık anlarında olumsuz inanışları daha fazla harekete geçerek, başkalarıyla olan etkileşimlerde ne düşünüleceğinin ve nasıl davranılacağına standartlarını belirlerler (Beck, 1995).

Kişinin kendisine yönelik beden algısı, içinde bulunulan sosyal durum ve bu durumda rolün nasıl oynanması gerektiği hakkında bazı inanışların ya da beklentilerin oluşumunu sağlarken, aynı zamanda çok sayıda olumsuz otomatik düşüncenin ortaya çıkmasına da kaynaklık ederler (Dayhoff, 2000).

Gümüş'ün (2002) sosyal anksiyetenin, vücut algısı ve işlevsel olmayan tutumlara göre yordanıp yordanamayacağını test etmeye yönelik 339 üniversite öğrencisi üzerinde uyguladığı çalışma; sosyal anksiyetenin açıklanmasında genelde temel alınan bilişsel yaklaşımların, olumsuz bilişlerle birlikte bireyin kendi bedenine yönelik olumsuz inanışları ve düşük benlik saygısıyla negatif ilişkisi olduğunu desteklemiştir.

Lerner ve Lerner (1977)'in araştırma sonuçlarında, fiziksel çekiciliği olan ve beden algısı yüksek olan ergenlerle, çekici olmayan akranları karşılaştırıldıklarında, sosyal uyumluluklarının daha fazla olduğu, kişilerarası ilişkilerde daha etkili ve sosyal becerilerinin daha fazla olduğu ortaya çıkmıştır.

Adams (1977)'in çalışmasına göre de; vücut algısı yüksek olan bireyler, sosyal ortamlara uyum sağlama esnasında ortaya çıkan anksiyete verici durumlarla, kendilerine güvenli bir biçimde daha etkili baş etmektedirler.

Wilson (1999)'un yapmış olduğu çalışmada, sosyal anksiyete düzeyi yüksek olan bireylerin düşük olan bireylere göre, fiziksel görünümüne, kişilik özelliklerine ve performanslarına ilişkin, çevrelerinden aldıkları geri bildirimleri daha olumsuz yorumlama eğiliminde oldukları ortaya çıkmıştır.

La Greca ve Lopez (1998)'in ergenler üzerinde yapmış oldukları araştırmada, bireyin kendi fiziksel görünümüne ve çeşitli kişilik özelliklerine karşı olumsuz algıya sahip olan ergenlerin, kendisine karşı olumsuz algıya sahip olmayan ergenlere göre daha zayıf arkadaşlık ilişkilerine sahip oldukları ve sosyal anksiyete düzeylerinin de anlamlı ölçüde yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

Yapılan araştırmalar, beden imgesinde en yüksek rahatsızlığı yaşayan grubun, beden dismorfik bozukluğuna sahip bireyler olduğunu göstermiştir (Hollander ve Aronowitz, 1999). Beden dismorfik bozukluğu, kişinin bedenine ilişkin çirkinlik imgeleminden duyulan gerginlik olarak ifade edilmektedir. Beden dismorfik bozukluğu olan bireylerde, yüksek derecede sosyal anksiyete ve kaçınma tepkisi görüldüğüne dair literatür araştırmaları mevcuttur (Phillipd, 1991; Brawman-Mintzer, 1995).

Yolaçyarpuz, Saadet, Şanlı, Devrimci ve Özgüven'in (2002, 2004) yapmış olduğu çalışmada, ergenlik dönemindeki gençlerin beden algısını olumsuz yönde etkileyen akne vulgaris hastası ergenlerin; depresyon, sosyal kaçınma sosyal anksiyete, genel anksiyete, olumsuz otomatik düşünceler ve benlik değeri düşüklüğü açısından, diğer ergenlere göre farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Daha önce yapılmış birçok çalışmada akne vulgaris hastası ergenlerde, beden algısında bozulma, intihar fikirleri, kendilik değeri ve kendine güvende azalma, depresyon, somatik belirtiler ve anksiyete ilişkili bulunmuş ve aknenin etkili tedavisi sonucunda bu belirtilerde düzelme sağlandığı gözlemlenmiştir (Van der Meeren ve ark.1985,

Rubinow ve ark. 1987, Kellet ve Gawkrödger 1999, Khan ve ark. 2001, Ferahbaş ve ark. 2004, Tan 2004, Thomas 2004). Sonuç olarak akne hastası ergenlerde; sosyal ve genel anksiyete, depresyon, negatif otomatik düşünceler, kontrol grubuna göre yüksek, vücut algısı ve benlik saygısı değerleri ise düşük çıkmıştır.

Yetişkinlik döneminde ki hastaların dış görünümüne ilişkin anksiyeteleri, ergen örnekleme göre azalmakta, bununla birlikte, aknenin getirdiği sorunlarla baş etme becerileri artış gösterebilmektedir (Yarpuz, Demirci, Saadet, Şanlı ve Özgüven, 2008). Ergenliğin; beden imajı ve buna bağlı anksiyetelerin en yoğun yaşandığı ve aynı zamanda kişilerin karşılaştıkları sorunlarla baş etme becerilerinin en kısıtlı olduğu dönem olduğu göz önüne alındığında, ergenlik dönemini kapsayan yaş aralığı ile psikolojik belirtiler arasındaki bu ilişki beklenen bir sonuç olmuştur.

İkiz ve Eriş (2013)'in toplam 300 ergen üzerinde uygulamış olduğu ve ergenlerin sosyal anksiyete düzeylerini etkileyen faktörleri saptama amacıyla yapmış oldukları çalışma da; olumlu beden imajına sahip ergenlerin, benlik saygı düzeylerinin yüksek çıkmasına bağlı olarak sosyal anksiyete yaşama seviyeleri, olumsuz beden imajına sahip olan ergenlere göre daha düşük çıkmıştır. Aynı çalışmada; olumlu beden imajına sahip ergenlerin, sosyal anksiyete, sosyal kaçınma ve kritize edilme anksiyete düzeylerinin, olumsuz beden imajına sahip olan ergenlerden daha düşük olduğu görülmüştür.

İkiz (2000)'in farklı liselerde okumakta olan ergenlerin benlik saygısı, beden algısı, akademik başarı ve kaygı düzeyleri arasındaki ilişkiyi araştırdığı çalışma sonucunda; sosyoekonomik düzeyi ve okul türünün de beden algısı ile sosyal kaygı üzerinde etkili olduğu ve özel okulda okuyan öğrencilerin beden algısının yüksek olduğu; ergenlerin fiziksel özelliklerini değerlendirmeleri ile benlik saygısı ve sürekli kaygı düzeylerinin arasında ilişki olduğu gözlemlenmiştir.

Eren ve Gümüş (2000) ve Cash, Theriault ve Annis (2004)'in ergenlerle yapmış oldukları çalışmada; ergenlerin benlik saygısı ve sosyal kaygı düzeyleri arasındaki ilişki ve kişisel değişkenlerin etkileri incelenmiş, kişisel değişkenler kapsamında beden imgesi ile sosyal anksiyete arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu, bu sebepten ötürü de ergenlik döneminde meydana gelen fiziksel, bilişsel ve sosyal değişimlerin ergende kaygıyı ortaya çıkartan neden olabileceği

özellikle de beden imajı, sosyal ilişkiler ve kişisel performansa yönelik olumsuz etkilerle kaygı yaşantısını daha da tetikleyebileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Literatürde, sosyal anksiyetenin alt faktörlerinden olan olumsuz değerlendirilme korkusunun, beden imgesi ile ilişkisini inceleyen çalışmalar mevcuttur. Olumsuz beden imgesine sahip olan kişilerin bedensel görünümleri nedeniyle yeni insanlarla tanışmaktan ve sosyal ortamlara girmekten kaçındıkları, kendilerini göstermek istemedikleri, eleştiri ve olumsuz değerlendirmelerden sakınmak için çoğunlukla evden çıkmayı arzu etmedikleri gözlemlenmiştir (Doğan, Sapmaz ve Totan, 2011)

Sosyal anksiyete, özellikle alternatif kişilik modellerinin test edildiği ve yeni ilişkilerin kurulduğu; sosyal iletişim becerilerinin geliştiği; bireyin kendini keşfetmeye çalıştığı çok önemli bir dönem olan ergenlik çağında engelleyici olabilmektedir (WPA, 1995).

Bu bilgilerin devamında ise araştırmanın bu kısmında, Beş Faktör Kişilik Testi'nin öne sürdüğü kişilik özelliklerinin ergenlerde sosyal kaygı ve beden imgesi değişkenleri ile ilgili bulgular aktarılacaktır.

2.5. Kişilik Kavramı ve Kişilik Özellikleri

İnsanların duygu, düşünce ve davranış özellikleri kişilik olarak adlandırılmaktadır (Tabak ve ark., 2010). Kişilik kavramı, bireyin sosyal yaşantısının bir parçası olarak uzun yıllar boyunca ilgi görmesine rağmen, bilimsel gelişimine 1930'lu yıllarda kişilik psikolojisinin diğer sosyal bilim alanlarından ayrı bir bilimsel disiplin olarak ortaya çıkmasıyla başlamıştır (Mc Adams, 1997). Kişilik; "bireyin iç ve dış dünyasıyla kurduğu, diğer bireylerden ayırt edici, tutarlı ve yapılaşmış ilişki şekli" olarak tanımlanmaktadır (Şantepe ve Güven, 2015). Kişilik, doğuştan gelen özelliklerin yanı sıra sonradan elde edilen özellikleri de içeren bir bütün özelliği taşımaktadır (Özdemir ve ark., 2012). Psikolojide kişilik özellikleri, son derece ilgi çeken bir araştırma konusudur.

Psikoloji disiplininin hedeflerinden birisi de, bireylerin farklı şekilde davrandıklarını ve düşündüklerini, deneysel ve bilimsel araştırmalar aracılığıyla ortaya koymaktır. Psikolojik açıdan kişilik hakkında yapılan araştırmalar sonucunda, psikologların üzerinde hemfikir olduğu ortak bir tanım bulunmamakta, kişilik kavramı hakkında ellinin üzerinde tanım bulunmaktadır. Psikolojide kişilik, kapsamı

en geniş kavramlardan birisi olmakla birlikte, her teoriyese kişilik kavramını kendi anladığı biçimde tanımlamıştır (Burger, 2006). Sullivan (1953) ise kişiliği, insan yaşamını karakterize eden, yinelenen ve sürekliliği olan kişilerarası durum şeklinde tanımlamıştır. Kişilik, bireyin bedensel ve zihinsel özelliklerinde görülen farklılıklar ve bu farklılıkların bireyin davranış ve düşüncelerine yansıtış şeklidir (İstengel, 2006).

Bütün bu tanımlar ortak bir çerçevede toplandığı zaman da psikolojik açıdan kişilik kavramını, bireyin kendine özgü davranış biçimlerini veren zihinsel yapısının tüm elemanlarının sentezi olduğu şeklinde tanımlamak mümkündür (Biçer, 2011). Kişiliğe dair yapılan çalışmalar, insan davranışlarının incelenmesi ve bulguların sınıflara ayrılmasıyla başlamış, böylelikle kişilik tiplerinin tasvir edilmesi kolaylaşmıştır (Şenyuva, 2007).

Kişiliğin ne olduğu hakkında kabul edilen genel bir tanım olmadığı gibi, değişik kapsamda kişilik özelliklerini ölçmek için birçok ölçek bulunmaktadır. Bu ölçeklerin pek çoğu farklı isimler altında aynı boyutu ölçerlerken, bazılarının ise aynı isim altında farklı boyutları ölçebilmektedirler. Bu sebepten dolayı, kişilikle ilgili ölçekler ve değişkenler için kavramsal bir altyapı geliştirilmediği takdirde, araştırmalarda tespit edilen yapısal sonuçları ilişkilendirmek, öngöründe bulunmak, durumlar arasında ilişki kurmak, genelleme yapmak, araştırma sonuçlarını yorumlamak, araştırmalar arasında etkin bir bağ kurmak ve psikometrik analizler yapmanın mümkün olmadığı belirtilmiştir (Hough ve Öneş, 2001).

Yirminci yüzyılın başlarından itibaren, kişilik özellikleri boyutlarını tespit etmek üzere faktör analizi çalışmaları yapılmış ve bu analizlerde kişilik modellerinin faktör sayılarının üç ve yedi arasında değiştiği gözlenmiştir (Salgado, Viswesvaran ve Öneş, 2001). Goldberg (1981), sözlükteki sıfatlara dayalı olarak yaptığı çalışmada beş güçlü faktörü ortaya çıkarmış ve birçok kişilik kavramının bu beş faktör çerçevesinde kuramsal olarak organize edilebileceğini ileri sürmüştür.

Beş faktör kişilik modeli, geniş bir çerçevede yer alan kişilik yapılarını içermesi ve bu yolla, kişilik özellikleriyle davranışlar arasındaki ilişkilerin sistematik bir şekilde incelenmesine olanak tanınması, farklı yaklaşımlara sahip araştırmacılar arasındaki iletişimi kolaylaştırması; ve beş alt faktöre dayandırarak, genel bir tanımlama sağlanması yönüyle dikkat çekmektedir (Solmuş, 2007).

Beş Faktör Kişilik Modeli, kapsamlı bir kişilik özellik modeli olarak dikkat çekmekte ve uyumluluk, dışadönüklük, nörotisizm, öz-disiplin ve gelişime açıklık boyutlarıyla tanımlanmaktadır (Ulu, 2007).

a) Uyumluluk: Uyumluluk özelliğine sahip insanlar kibar, yardımsever, uysal, dürüst, güvenilir, cömert, bağışlayıcı, kabul edici ve iyi huylu insanlardır (Yazgan İnanç ve Yerlikaya, 2012; Tatlılıoğlu, 2014). Araştırmacılar bu faktörü güven, dürüstlük, uyum/itaat, merhametlilik ve alçakgönüllülük alt boyutları ile tanımlamaktadır. Uyumlu kişiler; ılımlı, yardımsever, kendine yetebilen, sempatik, iyi huylu, işbirlikçi, güvenilir, samimi ve hoşgörülü insanlar olarak görülmüşlerdir (Bono vd., 2002). Bu boyutun olumsuz ucunda yer alan bireyler, kavgacı, kaba ve soğuk bireylerdir (Friedman ve Schustack, 1999).

b) Dışadönüklük: Dışadönük olan bireyler aktif, atılgan, enerjik, iyimser, şakacı, arkadaş canlısı, sosyal, kişilerarası kolay iletişim kurabilen, heyecanlı, ani karar verip atak davranabilen, lider, güçlü, tehlikeli durumlara atılmaktan çekinmeyen bununla birlikte duygularını kontrol etmede ve kendine engel olmada zorlanabilen kişilerdir (Tatlılıoğlu, 2014). Goldberg'e (1992) göre, aktivite ve baskınlık, dışadönüklük faktörünün temel belirleyicileri arasındadır.

c) Nörotisizm: Nevrotik kişilikteki bireyler kronik yorgunluk, baş ağrısı, uyuyamama, görme güçlükleri, iştahsızlık vb. gibi çeşitli rahatsızlıkların birinden ya da birkaçından şikayetçidir (Tatlılıoğlu, 2014). Güvensiz, kendine acıyan, gergin, anksiyeteli, günlük hayatta sıkça stresle mücadele etmek zorunda kalan kimselerdir (Yazgan İnanç ve Yerlikaya, 2012). Birçok araştırmacı, nörotikliğin temelinde depresyon, anksiyete ve sıkıntı gibi olumsuz duygular olduğu konusunda hemfikirdir ve dolayısıyla bu faktör, çeşitli araştırmalarda, anksiyeteli endişeli, kendine güvensiz ve sinirli gibi özelliklerle tanıtılmaktadır. Bazı araştırmacılar nörotikliği, rasyonel olmayan düşünceler ile başa çıkma mekanizmalarında yetersizlik olduğu yönünde açıklamaktadırlar (McCrae ve Costa, 1987). Nörotik kişiler, küçük zorlanma ve gündelik problemler karşısında bile güçlü duygusal tepkiler verirler ve pek çok kişiden daha kolay öfkelenir, heyecanlanır ve depresyona girerler (Burger, 2006).

d) Öz-disiplin: Bu kişilikteki bireyler dakik, disiplinli, iyi organize olabilen, çalışkan, azimli ve hırslı kişilerdir (Yazgan İnanç ve Yerlikaya, 2012). Bitlisli ve arkadaşları (2013), öz-disiplin boyutunun bireylerin dürtülerini nasıl kontrol ettiğinin

göstergesi olduğunu belirtmiştir. Öz disiplini olan bireyler, hedef yönelimli, güvenilir ve zeki kişiler olarak görülmüştür. Öz disiplin boyutunun olumsuz yanına bakıldığında, öz disiplin düzeyi yüksek olan bireylerin mükemmeliyetçi oldukları ifade edilmiştir.

e) Gelişime Açıklık: Bu kişilikteki bireyler bağımsız düşünebilen, gelenekleri sorgular yapıdadırlar. Genelde hassas, esnek, yaratıcı, kültürlü, entelektüel olma ve sanatsal düşünme gibi özellikler taşırlar (Tatlıoğlu, 2014). Gelişime açıklık, modelde araştırmacıların üzerinde en az görüş birliğine vardıkları faktördür. Bu faktör bazı araştırmacılar tarafından zeka, bazıları tarafından deneyime açıklık ve bazıları tarafından da kültür olarak adlandırılmıştır. Faktörün tanımlayıcı özellikleri arasında meraklı, bağımsız, analitik, yaratıcı, geleneksel olmayan, sanatsal, açık fikirli, hayal gücü kuvvetli gibi sıfatlar yer almaktadır.

Costa ve arkadaşları (1986), gelişime açık bireylerin hayal gücü geniş, maceracı, meraklı, yeniliklere açık, yaratıcı ve entelektüel gibi özellikler taşıdıklarını ifade ederken, Yelboğa (2006); analitik düşünen, yaratıcı, başka görüşlere açık ve duyarlı kişilerin gelişime açıklık düzeylerinin yüksek, geleneksel, ilgisiz ve tutucu olanların ise açıklık düzeylerinin düşük olduğunu belirtmiştir.

2.5.1. Kişiliği Etkileyen Faktörler

Kişiliği etkileyen pek çok faktör bulunmaktadır. Kişiliği etkileyen temel faktörlerden biri kalıtım, bir diğeri ise bireyin içinde yaşadığı çevredir (Çetin ve Beceren, 2007). Kalıtımsal etkenler, fiziksel özellikleri, fiziksel özellikler de kişilik özelliklerini etkilemektedir (Kulaksızoğlu, 1999: 109). Toplumsal yaşamda insanların nasıl davranıp düşüneceğine, nasıl giyineceğine, duygularını nasıl ifade edebileceğine etki eden faktörlerin hepsi kişiliğin oluşmasına etki eden faktörlerdir (Güney, 2000).

Develioğlu ve Tekin (2013) yaptıkları araştırma, kişiliği etkileyen faktörleri; biyolojik faktörler, sosyokültürel faktörler, coğrafi faktörler, ailesel faktörler olarak açıklamışlardır.

i. Biyolojik Faktörler: Genetik, kişiliğin oluşumunda son derece önemli bir etkidir. Gelişimin her evresinde kalıtımın etkilerini görebilmek mümkündür. Fiziksel görünüş, beden yapısı, zihinsel kapasite gibi özellikler, kalıtım yoluyla sahip olduğumuz özelliklerdir.

Kişilikle ilgili yapılan araştırmalar; kişiliğin davranışsal niteliklerinin açıklanabilmesi, kalıtım ve buna bağlı tüm psikolojik özelliklere dayandırılmıştır. Kalıtımsal zelliklerin kişiliği belirleme derecesi, bireyden bireye göre değişiklik gösterse bile bu durum; bazı kişilik özelliklerinin, bireyin bedensel yapısı ve fiziksel görünümü, cinsiyeti, sinir ve sindirim sistemi özellikleri gibi genetik yapıdan etkilenebilen faktörlere bağlı olarak şekillenebileceğini desteklemektedir (Güney, 2000).

Kalıtımın, kişilik özellikleri üzerindeki etkisini incelemek amacıyla, tek yumurta ikizleri üzerinde yapılan araştırmalar sonucunda, ikizlerin birbirine kişiliğin değişik türleri yönünden, ayrı yumurta ikizlerine göre, daha fazla benzedikleri gözlemlenmiştir. Ayrıca, şizofreni üzerinde yapılan incelemelerde, tek yumurta ikizlerinden birinin şizofren olması durumunda, diğer %86 oranında bu hastalığa sahip oluyor. Diğer kardeşler arasında ise bu oran %15'tir. Bu durum, genetik mirasın kişilik üzerinde etkili olduğunu göstermektedir (Mussen, 1973; Akt: Bozgeyikli, 2001).

Zihinsel zelliklerin ve davranış eğilimlerinin ortaya çıkmasında kalıtsal özellikler önemli bir etken durumunda iken, ideallerin, inançların, değer yargılarının oluşmasında kalıtımın payı daha az, sosyo-kültürel ve diğer faktörlerin etkilerinin daha baskın olduğu görülmektedir (Aktaş, 2006).

ii. Sosyokültürel Faktörler: Bireysel davranışlarımızın çoğunda, içinde bulunduğumuz vredeki kültürün etkisi vardır (Kulaksızoğlu, 1999). İnsanlar, kalıtım ve vre şartları arasındaki karşılıklı etkileşim sonucunda meydana gelen gelişmeyle birlikte olgunlaşarak belirli bir kişilik özelliği kazanır, bu etkilenme neticesinde standart davranışlara sahip olurlar. vre şartları içerisinde insanları en çok etkileyen faktör, bireyin içinde yaşadığı toplumun sosyo-kültürel özellikleridir (Aktaş,2006).

Sosyo-kültürel vre, genellikle birbirine benzer nitelikli davranış kalıplarının ortaya çıkmasını sağlayan önemli bir etkendir. Toplumun; bireyleri hayatlarının ilk yıllarından itibaren oldukları gibi değil de olmaları gerektikleri gibi davranmaya itmesi, böyle bir ortamda büyüyen bireylerin, samimi, açık ve girişimci kişilikler geliştirmelerini zorlaştırmaktadır (Yılmaz, 1998).

İnsanların davranışları, büyüdükleri kültürün değer yargıları, hassasiyetleri ve inançları tarafından oluşturulmaktadır (Jung-Soo,2003).Pek çok kültürde, bireysellik ve kolektivizmin boyutları, karar vermede etkili olabilmektedir.

Geleneksel olarak bireycilik; bağımsızlık, kendine güven, benmerkezci düşünmek anlamına gelmekte, daha çok Kanada, Kuzey Amerika, Batı Avrupa ülkelerinde ve pek çok Kuzey Avrupa ülkesinde görülür.

Kolektivizm ise Asya, Afrika, Latin Amerika ve Pasifik ülkelerinde görülüp, güçlü işbirlikçi gruplara dahil olup, hayat boyu süregelen bir korumacı anlayışı ifade eder.

Sosyo-kültürel çevre, genellikle birbirine benzer davranış kalıplarının ortaya çıkmasını sağlayan önemli bir faktördür. Belirli davranış kalıplarının ortak karakter olarak dışa yansıtılması, bir kültürün içindeki bireylerin çoğunun ortak kişilik özelliklerine sahip olmaları durumunu ortaya çıkartmaktadır ki, bu noktada “milli karakter” kavramı oluşmakta ve gelişmektedir (Eroğlu, 2004).

iii. Coğrafi Faktörler: İnsanların kişilik oluşumunda etkili faktörler içinde, özellikle de o toplumun kültürü ve antropolojik yapısı üzerinde, coğrafyanın etkisi oldukça baskındır. Bu bağlamda kıyı kesimlerinde yaşayan insanlarla, karasal bölgelerde, ova ve dağlık yörelerde, sıcak, tropikal ya da soğuk iklimlerde yaşayanların birbirlerinden coğrafi farklılıklardan ileri gelen kişilik farklılıklarının bulunduğunu söylemek mümkündür (Zel, 2001).

iv. Aile Faktörü: Kişiliğin şekillenmesinde, en etkili faktörün aile olduğu konusunda bütün uzmanlar hemfikirdir. Aile, belirli davranışların kazandırılmasında rolü olan, övgü, ödül ve cezaların kullanıldığı başlıca ortamdır (Kulaksızoğlu, 1999). Çocuklar hem genel birtakım tutumları, hem de bazı davranışları, anne-babalarını örnek alarak öğrenir ve benimserler (Kültür, 2006).

Birçok aile, varoluşları süresince hem sağlıklı hem sağlıksız dönemler geçirebilirler. İhmalkar anne-baba tutumları, ev ortamındaki uyaranların yetersizliği ve kronik şiddete maruz kalma gibi durumlar, ailelerin sosyo-ekonomik durumları ile yakından ilişkili olup, çocukların mental ve ruhsal gelişimini doğrudan etkilemektedir. Kişiliğin gelişiminde aile ve çocuk etkileşimi çok önemli bir etkiye sahiptir. Çocuğun kişiliğinin şekillenmesi, büyük ölçüde, anne-babasının kişilik yapısına bağlıdır (Reich, 1991).

Bireyin kişiliğinin şekillenme döneminde ailesinin uyguladığı terbiye sistemi ve aile büyüklerinin model olma özelliği ayrı bir kişilik oluşum faktörüdür (İstengel, 2006).

Araştırmalar göstermektedir ki, sabırlı, destekleyici, hoşgörülü ve demokratik aile ortamında yetişen çocuklar daha güçlü kişilik yapısına, bu niteliklerden yoksun ailelerde yetişenler ise daha zayıf kişilik yapısına sahip olmaktadır (Aktas, 2006; Hökelekli, 2008).

Mullen ve arkadaşları (1996)'nın yaptığı araştırma bulgularına göre, çocukluk travmalarının, düşük özsaygı, sosyal ilişkilerde bozulma, güvensiz bağlanma, bağlanma bozuklukları ile anlamlı düzeyde ilişkili olduğu sonucu elde edilmiştir (Aktaran: Deniz, 2006).

Kişilerin diğer insanlardan beklentileri, tatmin olma şekilleri, duygularını ifade edebilme yetenekleri ve çatışmaları çözümlenmede tercih ettikleri yolları, çoğunlukla aile içi ilişkilerin şekillendirdiği kişilik unsurlarıdır (Eroğlu, 2004).

Yukarıda sıralanan ve kişilik özelliklerini etkileyen faktörlerin yanı sıra, literatürde kişilik üzerinde etkili olan başka faktörlere de yer verilmiştir. Adler'in yapmış olduğu araştırmalarda doğum sırası ve kişilik yapısı arasındaki etkileşime yer verilmiş, kişiliğin oluşumunda ailede başka çocukların olup olmadığı, dünyaya geliş sırasının etkilerine dikkat çekilmiştir (Çelebi ve Nedim Bal, 2015).

Doğum sırası, çocuğun aile içinde kardeşleri arasındaki dünyaya geliş sırasını gösteren bir konumdur (Kalkan ve Epli Koç, 2008). Psikososyal faktörlerin şekillenmesinde etkili olan faktörlerden biri olan doğum sırası; kaygı, kişilerarası iletişim kurma, bilişsel gelişim ve dışadönüklük gibi noktalar bakımından önem teşkil etmektedir (Memet, 2010).

Doğum sırası ve kişilik özellikleri arasındaki ilişki gözlemlenirken, nörotikliğin doğum sırasının etkilediği kişilik özellikleri faktörlerinden biri olduğu yapılan araştırmalarca gözlemlenmiştir. Büyük ve küçük çocukların nörotiklik düzeylerinin düşük olmasına karşın, ortanca ve tek çocukların nörotiklik düzeyinin yüksek olduğunu koyan araştırmaların mevcut olması, nörotiklik ve doğum sırasının birbiri ile ilişkili olduğunu desteklemektedir (Oktan ve ark., 2015).

Kardeşler arasındaki nörotiklik düzeyinin farklılık gösterebilmesi, doğum sırasının sonuçlarından biri olarak öne çıkmaktadır. Olaylara karşı yaklaşımlarının

kardeşler arasında farklılık göstermesi ve buna bağlı olarak gösterilen agresif tepkiler, doğum sırası ile ilişkilendirilen bir konu niteliği taşımaktadır. Bu sebeple sonradan doğan çocukların önce doğan çocuklara oranla daha yüksek nörotiklik gösterdiklerini belirten sonuçlara ulaşılmıştır (Reчек ve Kelley, 2013). Bu sonuca ulaşmada, kardeşler arasındaki çekişmenin de etkili olabileceği yönünde bir sonuca ulaşmak mümkündür.

Jefferson, Herbst ve McCrae'nin (1998) doğum sırası ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi incelemek üzere yapmış oldukları araştırma; duyguların dışavurum şekli ve deneyime açıklık özelliğinin, doğum sırasından etkilenen hususlar olduğunu vurgulamıştır. Bireylerin doğum sırası, duyguların dışı vurumu ve elde edilen deneyimler ile ilişkilidir. Aynı zamanda doğum sırasının kişilik yapının açısından kendisini göstermesinin bir sonucudur. Bu noktada kardeşler arasındaki ilk çocuğun diğer çocuklara göre daha şefkatli olmaları sebebiyle öne çıktıkları gözlemlenmektedir.

Kişiliğin etkilendiği faktörler arasında cinsiyet de, literatürde tartışılmış kavramlardan biridir. Bu bağlamda yapılmış olan çalışmaların sonucunda; kişiliğin nörotiklik boyutuyla ilgili yürütülmüş araştırmalarda genel olarak kadınların aldıkları puanların erkeklerden daha düşük olduğu saptanmıştır (Costa, Terrecciano ve McCrae, 2001).

Cinsiyetler arasındaki farklılıkların gelişime açıklık ile dışadönüklükle ilişkisi konusunda kesin bir sonuca ulaşamamakla birlikte (Feingold, 1994), kadınlar ve erkekler arasında bu iki boyutla ilgili farklılık alt boyutlarda daha çok kendini göstermektedir. Örnek vermek gerekirse yapılan araştırmalarda, deneyime açıklığın alt boyutu olan yeniliğe açıklık boyutunda erkekler, kadınlara göre daha yüksek puan almışlardır. Estetik boyut ve duygulara açıklık boyutunda ise kadınlar erkeklere göre daha yüksek puan almışlardır. Yine aynı şekilde dışadönüklüğün alt boyutlarından olan yoğun bir duygusal durum yaşama isteğinde erkekler, sakinlikte ise kadınlar yüksek puana sahiptirler (Costa, Terrecciano ve McCrae, 2001).

Sorumluluk boyutunda ise kadınlar ve erkeklerin birbirlerinden ayrıldıkları noktaların çok fazla olmadığı gözlemlenmiştir (Chapman ve diğ., 2007).

Tatlıhoğlu (2014) Cinsiyet değişkeni ile beş faktör kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi incelemiş üniversite öğrencilerinin kişilik özellikleri alt boyutlarından

deneyime açıklık, yumuşak başlılık, sorumluluk ve dışa dönüklük puanları cinsiyetler arasında anlamlı düzeyde farklılaşmazken, nörotiklik alt boyutunda cinsiyet değişkeni açısından anlamlı düzeyde bir farklılaşma gözlemiştir.

Rubinstem'in (2005) yükseköğretimde farklı bölümlerde öğrenim gören öğrenci örneklemiyle gerçekleştirdiği çalışmada, beş faktör kişilik özelliklerinin cinsiyetler arası farklılığı araştırılmış, kadınların dışadönüklük ve sorumluluk boyutunun erkeklerden daha yüksek olduğu bulgusu elde edilmiştir.

Kişilikle ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde, anne ve babanın eğitim durumları ile ailenin sosyo-ekonomik düzeyinin de, çocuklarının karakter yapısını şekillendirmede etkili olduğu gözlemlenmiştir. Özellikle kişideki merak, haya gücü, fikirler ve değerler unsurlarını barındıran deneyime açıklık faktörü ile; yeterlilik, sorumluluk ve başarı arayışı unsurlarını barındıran sorumluluk faktörünün, anne-baba eğitim düzeyinden etkilendikleri yapılan araştırmalarca desteklenmiştir (Eroğlu, 2000).

Eroğlu'nun (2000) yapmış olduğu çalışma sonucunda, öğrencilerin problem çözme yeteneğinin gelişmesi ile anne ve babasının eğitim durumları ile ailenin ekonomik düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Çalışmanın sonuçları incelendiğinde; anne ve babaların eğitim seviyesi, öğrencilerin analitik düşünme, konulara merak duyma ve problem çözme yeteneğini de etkilemektedir.

Ergen bireylerin yaşadığı sosyal çevre, eğlenme, dinlenme, gittikleri okullar ve diğer sosyal etkinliklerde bulunabilme imkanları onların dışadönük, uyumlu ve gelişime açık bireyler olmalarını destekler. Bu imkanların sağlanabilmesi ise, ailelerin sosyo-ekonomik durumlarıyla doğru orantılıdır. Gelir düzeyi yüksek olan aileler; çocuklarının her türlü sosyal faaliyete katılmasını sağlayabilmekte iken, gelir seviyesi yeterli olmayan aileler ise bu olanakları sağlamakta problem yaşayabilmektedirler. Sosyalleşme yönünden tam anlamıyla gelişmemiş bireyler ise; içedönük, nörotik, çekingen ve başarısız kimlikler geliştirebilmektedirler.

Literatür verileri incelendiğinde kişilik özellikleri ile ilişki içinde olduğu ve karşılıklı etkileşimde olduğu bilinen diğer etkenler ise sosyal anksiyete bozukluğu (Flint, 2004) ve beden imgesidir (Davis, 1997). Bu araştırmanın bir sonraki bölümü kişilik ile sosyal anksiyete ve beden imgesi arasındaki ilişkiye ışık tutacak ve söz

konusu ilişkiye dair yapılandırılan ulusal ve uluslararası çalışmalara örnekler verecektir.

2.5.1.1. Kişilik Özellikleri ve Sosyal Anksiyete İlişkisi

Bireyin kişiliği, kendisine en yakın çevresi olan aile, okul ve arkadaş üçgeni içinde şekillenmektedir. Bireyin çevresiyle olumlu ilişkileri onun uyumlu bir kişiliğe sahip olmasına, olumsuz ilişkileri ise uyumsuz bir kişiliğe sahip olmasına neden olabilmektedir (Erdoğan, 2005; William ve Thomas, 2003; Michael vd., 1990). Bireyin sosyalleşmesi, bireyin içinde yaşadığı toplumun kültürünü ve toplumdaki rolünü öğrenerek, toplumla bütünleşmesini ifade eden sosyal bir süreçtir. Bu süreç doğumla başlar ve yaşam boyu devam eder (Morgan ve Cole, 1985:67; Akt. Günindi, 2008:4).

Yapılan araştırmalar, çevresinin kendisi hakkındaki düşünceleri üzerinde önemle duran, nasıl göründükleri konusunda fazlasıyla duyarlı olan ve çevresi üzerinde iyi bir izlenim bırakmak kaygısında olan bireylerin diğer bireylere göre daha utangaç ve dolayısıyla yalnız kalmaya daha yatkın olduklarını göstermiştir (Cheek ve Briggs, 1990).

Zorunlu nedenlerle çevre değiştiren bireyler; yeni sosyal çevre oluşturan kadar yalnızlık hissederken, sosyal ilişki kurma becerileri kısıtlı olan sosyal anksiyeteli bireyler, çevrelerine uyum sağlamakta güçlük çekmekte, diğerleri tarafından kabul görmemeleri gibi durumlarda ise, bu bireylerin kendilerini kabul etmeleri de olumsuz yönde etkilenmektedir (Garland, 2000).

Yapılmış olan çalışmalar; sosyal anksiyete belirtilerinin içe dönüklük, utangaçlık gibi genetik temelleri olan kişilik özellikleri (Flint, 2004) ile ilişkili olması, bozukluğun belirtilerinin bireyler tarafından deneyimlenmesinde kişilik özellikleri faktörünün rolü olabileceğini düşündürmektedir.

Duygusal dengesizlik bir diğer adıyla nörotiklik, bir kişinin yaşadığı endişe, kızgınlık, sıkıntı, düşünmeden hareket etme, güvensizlik ve depresyonu ifade eder. Nevrotik eğilim belirtileri olan kişiler, benliğini olduğu gibi kabul edememe, mükemmeliyetçi olma, eleştiriye açık olmama gibi davranışları da içerir. Duygusal dengesizlik kişilik boyutu, genellikle endişeli, güvensiz, korumacı, gergin ve anksiyeteli bir durumu ifade eder. Bu tür karakter özellikleri bireylerin sosyal yaşantılarında daha fazla anksiyete yaşamalarına neden olabilmektedir (Mete, 2006).

Kang, Johnson ve Kim (2013)'in kadın üniversite öğrencilerinde kişilik özellikleri ve sosyal kaygı arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalarında öğrenciler; sosyal kaygı, mükemmeliyetçilik ve nevrozizm düzeylerini belirlemeye yönelik bir dizi ölçme aracını cevaplamış, araştırma sonucunda ise mükemmeliyetçilik ve nörotiklik ile sosyal kaygı arasında pozitif yönde yüksek düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu gözlemlenmiştir.

Dışadönük karakter özelliğine sahip bireyler; genellikle mutlu, enerjik, sempatik ve girişken kişilerdir (Aktaş, 2006). Yapılan araştırmalar; dışadönüklerin, içedönüklere göre sosyal ortamlarda daha rahat olduklarını, kişilerarası iletişimde daha başarılı olduklarını, daha fazla pozitif etkiye, daha fazla pozitif olay beklentisine ve daha güçlü tepkiye ve içedönüklerden daha fazla enerjiye sahip olduklarını göstermektedir (Mete, 2006). Hedges (1997), dışa dönüklerin çevreleriyle sürekli iletişim halinde olan, sosyal, yalnız kalmaktan hoşlanmayan, aynı zamanda topluluk içerisinde duygularını rahatlıkla ifade edebilen kişiler olduklarını belirtmiştir.

İçedönük kişiliğe sahip olan bireyler ise, daha çok kendi başlarına kalmayı tercih eden, sosyalleşmekten kaçınan veya kalabalık ortamlarda bulunmaktan hoşlanmayan, çekingen, mahcup, sessiz, ciddi, dış gerçeklikten çok iç gerçekliğe yönelimli, içe kapanık iç gözlem yaparak kendi kendilerini inceleyen, insanlardan çok kitaplardan hoşlanan, çok yakın ve özel arkadaşları dışında diğer insanlara karşı mesafeli davranan, ihtiyatlı kimselerdir. Bu insanlar ilerisi için plan yapmayı, konuşmadan önce düşünmeyi, harekete geçmeden önce enine boyuna düşünmeyi, heyecanla yapılan ani hareketlerden kaçınmayı tercih ederler. Heyecanı ve coşkuyu sevmezler. Günlük yaşamın olağan sorunlarını çok ciddiye alırlar (Burger, 2006).

Çocukların akranlarıyla yaşadıkları problemlerin, psikolojik uyum problemlerinin gelişimine etkisinin incelendiği bir araştırmada (Ladd ve Troop-Gordon, 2003), çocukların dışa yönelik, içe yönelik davranış problemleri, yalnızlıkları, sosyal konumları arasındaki ilişkiler değerlendirilmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre okul öncesi dönemdeki saldırgan ve anksiyeteli davranışlar, ileriki yıllardaki sosyal uyumsuzluklarla doğrudan ilişkili bulunmuştur.

Sosyal konumu etkileyen değişkenlerin birbirlerini etkileyebildikleri görülmektedir. Örnek olarak saldırgan davranışlar, kişinin sosyal çevresi tarafından

reddedilmesini, arkadaş gruplarından dışlanmayı beraberinde getirebilmektedir. Pozitif duygu ve davranış içeren sosyal davranışlar ise sosyal çevre tarafından kabul edilme ile ilişkili bulunmuştur (Ladd, 1999). Korkulu, anksiyeteli, öfkeli, ve benmerkezcilik gibi sosyal olmayan kişilik yapıları gibi psikoloji, mizaç ya da motivasyon ile şekillenebilen durumlar, sosyal ilişkileri etkilediği gibi sosyal ilişkilerden de etkilenebilmektedir. Bu özellikler, insanlar tarafından reddedilmeye, dışlanmaya yol açabilmekle birlikte saldırganlık gibi farklı nedenlerle sosyal çevreler tarafından reddedilmenin sonucu olarak da ortaya çıkabilmektedir (Harrist ve diğerleri, 1997; Pope ve diğerleri, 1991).

Dışlanma ile sosyal çevrenin reddi, sonuçları açısından birbirine paralellik gösterebilmektedir. İçedönük ve nörotik karakterli bireyler, çevreleri tarafından reddedildiklerinde, sosyal öğrenme deneyimlerinden yoksun kalmaktadırlar. Bu dezavantajlar bireylerin gelecekte diğer kişilerarası problemlerini arttırabilmektedir (Ladd ve Profilet, 1996).

2.5.1.2. Kişilik Özellikleri ve Beden İmgesi İlişkisi

Beden imgesiyle aşırı derecede meşgul olmanın ve bu sebeple bir takım davranışlarda bulunmanın sadece çevrenin etkisinden kaynaklanmadığı, kişilik özelliklerinin de bu durumda önemli bir etkisi olduğu düşünülmektedir (Davis, 1997).

Bazı çalışmalarda her ne kadar kişilik özellikleri, bedensel deneyimler ve beden algısıyla karşılaştırılmış olsa da, kişilik özelliklerinden nörotisizm, literatürde en çok dikkat çeken ve negatif beden imgesini doğrudan etkileyebilen kişilik faktörü olarak bulunmuştur (Davis, Dionne ve ark., 1996). Bu duruma bakıldığında zaman, nörotisizm ile kendinden tatmin olamama arasındaki güçlü ilişkinin varlığı, nörotikliği olumsuz beden imgesi ile özdeşleştirmeyi mümkün kılmıştır. Fakat bu ilişkide aile, çevre ve cinsiyet faktörlerinin yordayıcı etkileri göz ardı edilmemelidir (Thomas ve Goldberg, 1995).

Swami ve arkadaşlarının (2012), dışadönüklük ve nörotisizm ile beden imgesi arasındaki ilişkiyi incelemek amaçlı İngiltere’de 4289 kadınla yapmış oldukları çalışmada, beden imgesi ile nörotisizm arasında negatif korelasyon, pozitif beden imgesi ile dışadönüklük arasında da pozitif korelasyon olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yapılan çalışmalar; nörotisizm ve mükemmeliyetçiliği, beden imgesiyle ilişkilendirmiştir. Bu kanıyı destekleyen araştırmalardan biri, Katzman ve Wolchik (1984) tarafından yapılmış ve yeme bozuklukları ile kendine güvensizlik ilişkisi ile ilgili yapılan bu çalışma sonucunda, bedene yönelik olumsuz tutumun, yeme bozukluklarına yol açabilmede önemli bir faktör olduğu gözlemlenmiştir. Kendine güvensiz ve depresif karakterdeki kişilerin, anorexia ve bulimia nervosa hastası olma olasılığının, kendine güvenen ve pozitif karakterdeki kişilere göre daha yüksek olduğu, bunun yanı sıra kendine güvensizlik, aşırı derecede nörotisizm ve mükemmeliyetçiliğin kadınlarda kilo ve diyetle alakalı psikolojik değişkenler olduğu belirtilmiştir.

Nörotisizm ile beden imgesi arasındaki ilişki; sosyal kaygı, çevreye güvensizlik ve fiziksel eleştirilere karşı aşırı hassas olma durumları ile açıklanabilirken, dışadönük kişilik özelliğe sahip olan bireyler, dış görünüşlerinin sosyal etkileşimde başarılı olmanın önemli bir aracı faktörü olduğuna inandıklarından, nörotiklere göre daha olumlu vücut imgesine sahip olabilmektedirler (Kvalem ve ark., 2006).

Literatür çalışmaları, nörotisizm ve ruhsal iyi oluş arasında yüksek düzeyde bir ilişki ortaya koymuş ve bu iki değişken arasından negatif korelasyon olduğunu belirtmiştir (DeNeve ve Cooper, 1998; McCann, 2011). Phillips ve McElroy (2000)'un beden imgesi ve beden dismorfik bozukluğu arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırmada; bedeniyle aşırı ilgilenen kişilerin, mükemmeliyetçi, içe dönük, çekingen, obsesif, utangaç ve güvensiz kişilik özelliklerine sahip olduğu saptanmıştır.

Duygusal dengesi düşük olan bireyler, sosyal ortamlardaki karşılaştırmalardan ve eleştirilerden daha çok etkilenmekte ve bu sebepten ötürü bedenlerine karşı olumsuz tutum geliştirebilmektedirler. Bunun aksine dışadönük yapıda olan kişiler negatif eleştirilere karşı daha toleranslı olmakta, duygusal olarak daha az etkilenmekte ve kendilerine karşı daha pozitif bir tutum sergilemektedirler (Kvalem IL, Soest T, von Roald HE, Skolleborg KC, 2006). Aynı çalışmalar, dışa dönüklük ile ruhsal iyi oluş arasında pozitif korelasyon olduğunu fakat bu bağın nörotisizm ile ruhsal iyi oluş arasındaki ilişkiye göre daha zayıf olduğunu belirtmiştir (Hayes ve Joseph, 2003).

Swami ve arkadaşlarının (2012) Beş Faktör boyutları ile beden imajı kuramı arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla kadınlarla yapmış oldukları ve katılımcıların vücut kütle indekslerini baz aldıkları çalışma, kişilik özelliklerinden nörotisizmin, bireyin gerçek kilosu ile idealindeki kilo arasındaki fark ile beden memnuniyeti arasındaki ilişkide anlamlı derecede medyatör etkisine sahip olduğunu göstermiştir. Bu araştırmanın sonucuna göre nörotik kişilik özelliğine sahip olan bireylerin, diğer kişilere göre kilolarına ve dolayısıyla dış görünüşlerine daha fazla takıntılı oldukları, gerçek kiloları ve ideallerindeki kilo arasındaki fark arttıkça diğer kişilere göre daha fazla olumsuz tepki gösterdikleri gözlemlenmiştir.

Tylka (2004)'nın kişilik özellikleri ve beden imgesi arasındaki ilişkiyi incelemek üzere yaptığı araştırma, diğer araştırmalarla tutarlı sonuç vermiş, nörotisizm ile vücut memnuniyeti arasında, hem kadınlarda hem de erkeklerde negatif korelasyon olduğunu ortaya koymuştur.

Literatürdeki çalışmalar incelendiğinde, duygusal denge ile dışadönüklük özelliklerine sahip kadın ve erkeklerde, beden memnuniyetinin daha yüksek olduğu konusunda hemfikir olunan çalışmalara rastlanmaktadır. Cruicshank (2006)'ın kişilik özellikleri, vücut imgesi ve yeme alışkanlıkları arasındaki ilişkiyi incelemiş olduğu çalışmada lise öğrencileriyle çalışılmış ve çalışma sonucunda, kişilik özelliklerinden gelişime açıklık ile duygusal denge ve beden imaj arasında negatif korelasyon bulunmuştur. Bu bulguya göre, vücut memnuniyetsizliği arttıkça duygusal denge bozulmaktadır. Yeme alışkanlığı ile karakteristik özellikler karşılaştırıldığı zaman ise; duygusal denge, dışadönüklük, gelişime açıklık ile yeme bozukluğu arasında negatif korelasyon bulunmuştur. Cruicshank'ın yapmış olduğu bu çalışma, bazı kişilik özellikleri ile beden imgesi arasında bazı negatif korelasyonlar olduğunu, kişide duygusal denge, dışadönüklük ve gelişime açıklık özellikleri baskın olduğu takdirde, vücut imgesinden hoşnut olma düzeyinin arttığını göstermiştir (Kvalem, Soest, Roald ve Skolleborg, 2006).

Roberts ve Good (2010)'un medya etkisi ile kadınlarda vücut memnuniyetsizliği arasındaki ilişkide kişilik özelliklerinin aracı etkisini inceledikleri çalışmada, araştırmaya katılan kadınlara şişman ve zayıf kadın fotoğrafları gösterilmiştir. Duygusal denge özelliği düşük olan kadınlar, kendilerinden daha iyi fiziksel özelliklere sahip kadın fotoğraflarına maruz kaldıktan sonra, kendi vücut memnuniyet düzeylerinde büyük ölçüde düşme yaşamışlardır.

Literatür çalışmalarına bakıldığı zaman; kişilik özelliklerinden nörotisizm ile zayıf duygusal denge arasında güçlü pozitif korelasyon olduğu gözlemlenmektedir (DeNeve ve Cooper, 1998; McCann, 2011).

Kişilik özelliklerinden dışa dönüklüğün göz önünde bulundurulduğu çalışmalarda; yüz güzelliğinden memnun olma, pozitif beden algısına sahip olma ve fiziksel görünüme verilen önemin dışadönük kişilerde önemli derecede yüksek olduğu fakat nörotik kişilerin de bu faktörlere aynı derecede önem verebildikleri gözlemlenmiştir (Miner-Rubino ve ark., 2002).

Literatürde beden algısı ve kişilik özellikleri ilişkisine bakılan çalışmalar daha çok nörotisizm ve dışadönüklük özellikler üzerine odaklansa da, diğer kişilik faktörleri ile beden algısının karşılaştırıldığı birtakım çalışmalara rastlamak mümkündür.

Deneyime açıklık ve uyumluluk faktörlerinin, öz değerlendirme yeteneğiyle ilişkileri olduğu ve bu özellikleri baskın olan kişilerin estetik ameliyat gibi fiziksel görünüme müdahale eden faaliyetlere karşı diğer kişilere göre daha az istek oldukları gözlemlenmiştir (Swami, Buchanan, Furnham ve Tove'e, 2008).

Bu çalışmaların geneline baktığımızda; kişilik özelliklerinden uyumluluk, sorumluluk ve deneyime açıklık faktörlerinin, beden imgesine olan ilişkilerini destekleyecek pek fazla çalışmaya rastlanmamaktadır.

BÖLÜM 2

3. AMAÇ VE HİPOTEZLER

3.1. Amaç

Bu çalışmanın bir önceki bölümünde de özetlendiği üzere literatürde; kişilik özellikleri, sosyal anksiyete ve beden algısı değişkenleri arasındaki ilişkilerin bir arada incelendiği bir çalışmaya rastlanmamaktadır. Diğer yandan ayrı ayrı kişilik özellikleri ve sosyal anksiyete arasındaki ilişki ile beden imgesi ve sosyal anksiyete arasındaki ilişkilere odaklanan çalışmaların birbirleriyle tutarlı olan sonuçları ise söz konusu çalışmamızın hipotezlerini doğrulayabilecek olmamıza ışık tutmaktadırlar.

Tüm bu veriler göz önünde bulundurulduğunda kişilik özellikleri, sosyal anksiyete ve beden imgesi arasındaki ilişkiye odaklanan bu araştırmanın amacı; Türkiye’de yaşayan ve yaşları 15 ile 18 arasında değişen ergenlerin sahip oldukları kişilik özelliklerinin, beden imgesi algılarına ve sosyal anksiyete yaşama düzeylerine olan etkisinin ölçülmesidir.

Dolayısıyla bu araştırmanın temel amacı, beden imgesi ile sosyal anksiyete arasındaki ilişkide kişilik özelliklerinin aracı (medyator) bir etkisinin olup olmadığını incelemektedir.

Bu çalışmanın yan amacı ise beden imgesi değişkeni ile cinsiyet, yaş, sosyo ekonomik durum, fiziksel engellilik hali, okul başarısı, anne-baba eğitimi, kardeş sayısı, doğum sırası, anne baba çalışma durumu gibi sosyodemografik özellikler arasında anlamlı ilişkiler bulunup bulunmadığına odaklanarak, beden imgesi değişkeninin araştırma kapsamında elde edilen sosyodemografik verilerden ne derece etkilendiğine ışık tutmak ve literatürde yer alan araştırmalarda daha önce gözlemlenmiş olan bu ilişkilerin bu çalışmayla ne derece uyumlu olduğunu belgelemektir.

3.2. Problem ve Hipotezler

Bu çalışmada yanıtlanması beklenen soru; 15 – 18 yaş aralığındaki ergenlerin sahip oldukları kişilik özelliklerinin, beden imgesi algılarına ve sosyal anksiyete yaşama düzeylerine olan etkisinin ölçülmesidir. Bu doğrultuda sınanması gereken işlemsel hipotezler şu şekildedir

H1: 15-18 yaş arası ergenlerde beden imgesi, kişilik özellikleri ve sosyal kaygı düzeyleri arasında anlamlı düzeyde karşılıklı bir ilişki vardır.

H1 yönünde oluşturulan işlemsel hipotezler şu şekildedir:

1. Katılımcıların beden imgesi ile sosyal kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.
2. Kişilik özelliklerinden dışa dönüklük ile beden imgesi ve sosyal kaygı düzeyi arasında anlamlı düzeyde karşılıklı bir ilişki vardır.
3. Kişilik özelliklerinden duygusal dengesizlik (nevrotiklik) ile beden imgesi ve sosyal kaygı düzeyi arasında anlamlı düzeyde karşılıklı bir ilişki vardır.
4. Kişilik özelliklerinden yumuşak başlılık ile beden imgesi ve sosyal kaygı düzeyi arasında anlamlı düzeyde karşılıklı bir ilişki vardır.
5. Kişilik özelliklerinden sorumluluk ile beden imgesi ve sosyal kaygı düzeyi arasında anlamlı düzeyde karşılıklı bir ilişki vardır.

Kişilik özelliklerinden deneyime açık olmak, beden imgesi ve sosyal kaygı düzeyi arasında anlamlı düzeyde karşılıklı bir ilişki vardır.

H2: Kişilik özellikleri, beden imgesi ve sosyal kaygı düzeyleri arasında ilişkide aracı (medyatör) görevi üstlenmektedir. Bu doğrultuda oluşturulan işlemsel hipotezler şu şekildedir:

1. Kişilik özelliklerinden dışa dönüklük, beden imgesi ve sosyal kaygı arasındaki ilişkide anlamlı bir aracı (medyatör) etkiye sahiptir.
2. Kişilik özelliklerinden duygusal dengesizlik (nevrotiklik), beden imgesi ve sosyal kaygı arasındaki ilişkide anlamlı bir aracı (medyatör) etkiye sahiptir.
3. Kişilik özelliklerinden yumuşak başlılık, beden imgesi ve sosyal kaygı arasındaki ilişkide anlamlı bir aracı (medyatör) etkiye sahiptir.

4. Kişilik özelliklerinden sorumluluk, beden imgesi ve sosyal kaygı arasındaki ilişkide anlamlı bir aracı (medyatör) etkiye sahiptir.
5. Kişilik özelliklerinden deneyime açık olmak, beden imgesi ve sosyal kaygı arasındaki ilişkide anlamlı bir aracı (medyatör) etkiye sahiptir.

H3: Katılımcıların sosyodemografik özelliklerine göre Vücut Algısı Ölçeği'nden aldıkları puanlar anlamlı olarak farklılaşacaktır.

H4: Katılımcıların sosyodemografik özelliklerine göre Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği'nden aldıkları puanlar anlamlı olarak farklılaşacaktır.

H5: Katılımcıların sosyodemografik özelliklerine göre Beş Faktör Kişilik Ölçeği'nden aldıkları puanlar anlamlı olarak farklılaşacaktır.

4. YÖNTEM

4.1. Katılımcılar

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren, örneklem, veri toplama araçları ve özellikleri ile toplanan verilerin analizi, analizinde uygulanan istatistiksel yöntemler hakkında bilgi verilmiştir.

4.1.1. Katılımcı Verilerinin Toplanması

Bu araştırmanın örneklemini, İstanbul ili dahilinde olan ve rastgele seçilmiş olan 15-18 yaş arası 300 ergen katılımcı oluşturmaktadır. Veri toplama sürecinde sosyo-ekonomik faktörlerin etkisinin de çalışmaya dahil edilebilmesi açısından, araştırma örneklemini İstanbul ili dahilinde olan, Özel Liseler, Anadolu Liseleri ve Meslek Liseleri'nden rastgele seçilmiştir. Katılımcıların cinsiyet dağılımları için herhangi bir eşitlik gözetilmemiştir. Çalışmanın içleme kriterleri, 15-18 yaş aralığında ve lise çağında olmakla birlikte, katılımcıların psikiyatrik hastalığın bulunması, ilaç kullanımı ve patolojik geçmişleri de araştırmanın dışlama kriterleri olarak belirlenmiştir.

4.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada, katılımcıların demografik bilgilerini almak için araştırmacı tarafından oluşturulan “Sosyodemografik Bilgi Formu” kullanılmıştır. Bununla beraber Aydın, A. ve Tekinsav-Sütçü, S. (2007) tarafından Türkçe'ye uyarlanan “Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği” (ESKÖ), Türkçe uyarlaması Hovardaroğlu (1993) tarafından yapılmış olan “Vücut Algısı Ölçeği” (VAÖ) ve ergenlerin kişiliğini ölçmek üzere “Beş Faktör Kişilik Envanteri” (5FKE) kullanılmıştır.

4.2.1. Sosyodemografik Özellikler ve Veri Formu

Katılımcıların sosyodemografik ve klinik özelliklerini değerlendirmek amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanmış olup, formdan elde edilen demografik bileşenlerin çalışmanın olası sonuçları üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla kullanılmıştır. Formda yaş, cinsiyet, sosyoekonomik durum, eğitim durumu, çalışma durumu, psikolojik hastalık öyküsü, aile özellikleri (anne-baba birlikteliği, eğitim ve çalışma durumu, kardeş sayısı, doğum sırası, ailede ruhsal hastalık) sorgulanmıştır (Bkz. Ek-1).

4.2.2. Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği (ESKÖ)

Çocuklarda sosyal kaygıyı ölçmek amacıyla LaGreca ve DiHerleri tarafından geliştirilen Çocuklar İçin Sosyal Kaygı Ölçeği, daha sonra LaGreca ve Lopez (1998) tarafından 12-18 yaş ergenlere uyarlanmıştır (ESKÖ). Ölçeğin Türkçe'ye uyarlama çalışması Aydın ve Tekinsav-Sütçü (2007) tarafından yapılmıştır. Formda, 4'ü ilişkisiz olmak üzere 22 maddeden oluşan Likert tipi derecelendirmeli bir ölçektir. Ölçek maddeleri (1) Hiçbir zaman ile (5) Her zaman arasında değişirken, Değerlendirilme Korkusu (DK), Genel Durumlarda Sosyal Kaçınma ve Huzursuzluk Duyma (GSKHD) ve Yeni Durumlarda Sosyal Kaçınma ve Huzursuzluk Duyma (Y-SKHD) olmak üzere üç faktörlü bir yapıya sahiptir.

Ölçeğin iç tutarlık hesaplamaları Cronbach Alfa ile hesaplanmış olup ODK alt ölçeği için .83, G-SKHD alt ölçeği için .68, Y-SKHD için .71 ve ölçeğin tamamına ilişkin .88 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin iki yarım güvenirlik katsayıları .67 ile .85 arasında değişmektedir. Alt ölçekler arası korelasyon değerleri .51 ile .89 arasında bulunmuştur. ESKÖ'nün Çapa Çocuk ve Ergenler İçin Sosyal Fobi Ölçeği (ÇESFÖ) ($r=.75$) ve Çocuklar İçin Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri- Sürekli Kaygı Formu (ÇDSKE-SK) ($r=.66$) ile istatistiksel olarak ilişkili bulunması iyi bir yapı geçerliğine sahip olduğunu ortaya koymuştur (Aydın ve Tekinsav-Sütçü, 2007). (Bkz. Ek-2)

4.2.3. Vücut Algısı Ölçeği (VAÖ)

Secord ve Jourard (1953) tarafından geliştirilmiş olan Vücut Algısı Ölçeği, kişilerin bedenlerindeki çeşitli bölümlerden ve beden işlevlerinden ne derece memnun olduklarını ölçmeyi amaçlamaktadır. Ölçekte 40 madde yer almakta ve

ölçekten alınabilecek en düşük puan 40, en yüksek puan 200 olup yüksek puanlar hoşnutsuluk derecesinin yüksekliğini yansıtmaktadır.

Ölçeğin ülkemizdeki Türkçe formu uyarlaması ve geçerlilik çalışmaları Hovardaoğlu (1992) tarafından yapılmıştır. Üniversite öğrencileri arasında yapılan bir çalışmada testin Türkçe formunun yarıya bölme güvenirliği .75, madde korelasyonları .45 ile .89 arasında ve Cronbach Alpha katsayısı .91 olarak belirlenmiştir (Hovardaoğlu, 1992). (Bkz. Ek-3)

4.2.4. Beş Faktör Kişilik Envanteri

5FKE, beş temel kişilik faktörü ve on yedi alt boyuttan oluşmaktadır. Bunlar: 1-Dışadönüklük faktörü (Canlılık, Girişkenlik, İnsanlarla Etkileşim), 2-Yumuşak Başlılık/Geçimlilik faktörü (Hoşgörü, Sakinlik, Uzlaşma, Yumuşak Kalplilik), 3. Özdenetim/Sorumluluk faktörü (Düzenlilik, Kurallara Bağlılık, Sorumluluk/ Kararlılık, Heyecan Arama), 4. Duygusal Tutarsızlık faktörü (Duygusal Değişkenlik, Endişeye Yatkınlık, Kendine Güvensizlik) ve 5. Gelişime Açıklık faktörü (Analitik Düşünme, Duyarlılık, Yeniliğe Açıklık). Envanter; 5'li Likert tipinde, (tamamen uygun-hiç uygun değil) toplam 220 maddeden oluşmaktadır.

5FKE'nin iç tutarlık güvenirlik Cronbach-Alpha katsayıları temel faktörler için .86 ile .92 ve alt boyutlar için .64 ile .86 arasında yer almaktadırlar (Somer, Korkmaz ve Tatar , 2004, 2002). (Bkz. Ek-4)

4.3. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Toplamda 300 katılımcının yer aldığı bu çalışmaya ilişkin demografik bilgiler Tablo 4.1'de yer almaktadır.

Tablo 4.1. Tanımlayıcı Özelliklerin Dağılımı

Tablolar	Gruplar	Frekans(n)	Yüzde (%)
Yaş	15	117	39,0
	16	117	39,0
	17	66	22,0
	Toplam	300	100,0
Cinsiyet	Kadın	113	37,7
	Erkek	187	62,3
	Toplam	300	100,0
Okul Türü	Meslek Lisesi	100	33,3
	Anadolu Lisesi	100	33,3
	Özel	100	33,3
	Toplam	300	100,0
Anne Eğitim Düzeyi	İlköğretim Ve Altı	90	30,0
	Ortaokul	81	27,0
	Lise	80	26,7
	üniversite Ve üzeri	49	16,3
	Toplam	300	100,0
Baba Eğitim Düzeyi	İlköğretim Ve Altı	45	15,0
	Ortaokul	86	28,7
	Lise	121	40,3
	üniversite Ve üzeri	48	16,0
	Toplam	300	100,0
Anne Çalışma Durumu	Evet	112	37,3
	Hayır	188	62,7
	Toplam	300	100,0
Baba Çalışma Durumu	Evet	279	93,0
	Hayır	21	7,0
	Toplam	300	100,0
Fiziksel Engel Durumu	Evet	10	3,3
	Hayır	290	96,7
	Toplam	300	100,0
Kardeş Sayısı	0-1	126	42,0
	2-3	153	51,0
	4 Ve üzeri	21	7,0
	Toplam	300	100,0
Doğum Sırası	1	158	52,7
	2	95	31,7
	3 Ve üzeri	47	15,7
	Toplam	300	100,0
Aile Gelir Düzeyi	3000 TL Altı	92	30,7
	3000-5000 TL	59	19,7
	5000-10.000 TL	67	22,3
	10.000 TL üzeri	82	27,3
	Toplam	300	100,0

Ergenler yaş değişkenine göre 117'si (%39,0) 15, 117'si (%39,0) 16, 66'sı (%22,0) 17 olarak dağılmaktadır.

Ergenler cinsiyet değişkenine göre 113'ü (%37,7) kadın, 187'si (%62,3) erkek olarak dağılmaktadır.

Ergenler okul türü değişkenine göre 100'ü (%33,3) meslek lisesi, 100'ü (%33,3) anadolu lisesi, 100'ü (%33,3) özel olarak dağılmaktadır.

Ergenler anne eğitim düzeyi değişkenine göre 90'ı (%30,0) ilköğretim ve altı, 81'i (%27,0) ortaokul, 80'i (%26,7) lise, 49'u (%16,3) üniversite ve üzeri olarak dağılmaktadır.

Ergenler baba eğitim düzeyi değişkenine göre 45'i (%15,0) ilköğretim ve altı, 86'sı (%28,7) ortaokul, 121'i (%40,3) lise, 48'i (%16,0) üniversite ve üzeri olarak dağılmaktadır.

Ergenler anne çalışma durumu değişkenine göre 112'si (%37,3) evet, 188'i (%62,7) hayır olarak dağılmaktadır.

Ergenler baba çalışma durumu değişkenine göre 279'u (%93,0) evet, 21'i (%7,0) hayır olarak dağılmaktadır.

Ergenler fiziksel engel durumu değişkenine göre 10'u (%3,3) evet, 290'ı (%96,7) hayır olarak dağılmaktadır.

Ergenler kardeş sayısı değişkenine göre 126'sı (%42,0) 0-1, 153'ü (%51,0) 2-3, 21'i (%7,0) 4 ve üzeri olarak dağılmaktadır.

Ergenler doğum sırası değişkenine göre 158'i (%52,7) 1, 95'i (%31,7) 2, 47'si (%15,7) 3 ve üzeri olarak dağılmaktadır.

Ergenler aile gelir düzeyi değişkenine göre 92'si (%30,7) 3000 TL altı, 59'u (%19,7) 3000-5000 TL, 67'si (%22,3) 5000-10.000 TL, 82'si (%27,3) 10.000 TL üzeri olarak dağılmaktadır.

4.4. İşlem

Araştırmanın uygulanma aşamasında; Mili Eğitim Bakanlığı'ndan, okullarda araştırma yapılabilmesine dair gerekli etik kurul izni alındıktan sonra, ilk olarak izin alınan ilgili okulların yetkilileri ve öğrencilerinin velileri araştırmanın içeriği ve amacı hakkında yazılı olarak bilgilendirilmiştir. Velilerden alınan onay formlarıyla birlikte katılımcılara dersleri sonrasında ölçekler ve formlar dağıtılmıştır.

Katılımcılara, uygulanan ölçekler ve formları tamamlamaları için belirli bir süre verilmemiş, uygulanan ölçekler ve formları tamamlama sürecinde, katılımcılar hiçbir şekilde araştırmacılar tarafından müdahaleye maruz bırakılmamış, herhangi bir soruları olursa araştırmacıya uygulama esnasında sorabilecekleri belirtilmiştir. Uygulama, ortalama 30 dakika sürmüştür. Katılımcıların ve ailelerinin kişisel ve özel bilgileri hiçbir şekilde bu tez çalışması ile birlikte paylaşılmamış, etik ve ahlaki değerlere sadık kalınmıştır.

4.5. Veri Analizi

Araştırmada veri toplamak amacıyla toplam 300 ergene kişisel bilgi formu, Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği, Vücut Algısı Ölçeği ve Beş Faktör Kişilik Envanteri uygulanmıştır. Araştırmada elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 22.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistiksel yöntemleri olarak sayı, yüzde, ortalama, standart sapma kullanılmıştır. İlk olarak katılımcıların beden imgesi ve sosyal anksiyete düzeyleri ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkilere odaklanılmış ve bu ilişkide kişilik özelliklerinin medyatör görevinde olup olmadığı test edilmiştir. Dolayısıyla modelin yordanan değişkeni sosyal kaygı düzeyi olarak belirlenirken, yordayıcı olarak beden imgesi belirlenmiştir.

Medyatör etki analizinde, Baron ve Kenny'nin (1986) modeli kullanılmış ve analize geçmeden önce anlamlı bir medyatör etkisinden bahsedebilmek için 4 önemli koşulun yerine getirilip getirilmediği kontrol edilmiştir. Bu koşullara göre yordayıcı değişken ile yordanan değişken arasındaki korelatif ilişkinin anlamlı olması, yordayıcı değişken ile medyatör değişken arasındaki ilişkinin anlamlı olması, yordayıcı ve medyatör değişkenin yordanan değişken üzerindeki etkisinin anlamlı olması ve son olarak da medyatör değişken kontrol edildiğinde yordayıcı değişken ile yordanan değişken arasındaki korelatif etkinin anlamsız olması beklenir (Baron ve Kenny,1986). Bu sebeple medyatör analizinin yapılabilmesi için ilk adım değişkenler arası ilişkileri incelemek adına "Pearson Korelasyon Analizi" olmuştur. Medyatör etki sınamaları için ise doğrusal hiyerarşik medyatör regresyon analizleri yürütülmesi hedeflenmiştir.

Bu çalışma kapsamında beden imgesi ile sosyal kaygı arasındaki olası ilişkiye de odaklanılmış ve bu ilişkide kişilik özelliklerinin biçimlendirici (moderatör) etkisi

de incelenmiştir. Moderatör etki sınanması için geliştirilen modelde yordanan değişken sosyal kaygı, yordayıcı değişken beden imgesi ve moderatör değişken ise kişilik özellikleri değişkenleri olarak belirlenmiştir. Moderatör etki analizi için değişkenler arası ilişki yine “Pearson Korelasyon Analizi” tekniğiyle incelenmiş ve moderatör etki analizi için de “Doğrusal Hiyerarşik Moderatör Regresyon” analizi yapılmıştır.

BÖLÜM 3

5. BULGULAR

Bu bölümde, katılımcılardan ölçekler yoluyla toplanan verilerin analizleri sonucu elde edilen bulgular yer almaktadır. Çalışmanın bulguları iki başlıkta sunulmuştur. İlk başlıkta çalışmada kullanılan ölçeklere ilişkin betimsel sonuçlara yer verilirken ikinci başlık altında da çalışmanın hipotezlerini sınamak amacıyla yapılan istatistiksel analiz sonuçları yer almaktadır.

5.1. Betimsel Analizlere Dair Bulgular

Bu başlık altında öncelikle çalışmada kullanılan ölçeklerin puan ortalamalarına dair betimsel analiz sonuçları yer almaktadır (Tablo 5.1).

Tablo 5.1. Çalışmada Kullanılan Ölçeklere Ait Puan Ortalamaları

Vücut Algısı Ölçeği Puan Ortalaması					
	N	Ort	SS	Min.	Max.
Beden İmgesi	300	158,583	26,064	48,000	200,000
Beş Faktör Kişilik Envanteri Puan Ortalamaları					
	N	Ort	SS	Min.	Max.
Dışa Dönüklük	300	13,890	3,263	5,000	25,000
Uyumluluk	300	30,560	6,769	11,000	55,000
Duygusal Denge	300	22,083	5,547	7,000	35,000
Sorumluluk	300	24,903	5,312	9,000	45,000
Deneyime Açıklık	300	25,720	9,357	10,000	50,000
Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği Toplam ve Alt Ölçek Puan Ortalamaları					
	N	Ort	SS	Min.	Max.
Sosyal Kaygı Genel	300	49,640	13,937	22,000	94,000
Olumsuz Değerlendirilme Korkusu	300	15,127	6,632	7,000	35,000
Genel Sosyal Durumlarda Korku Ve Huzursuzluk Duyma	300	9,660	4,568	5,000	25,000
Yeni Sosyal Durumlarda Korku Ve Huzursuzluk	300	14,573	4,106	6,000	27,000

Araştırmaya katılan katılımcıların “beden imgesi” puan ortalaması $158,583 \pm 26,064$ olarak, “dışa dönüklük” puan ortalaması $13,890 \pm 3,263$; “uyumluluk” puan ortalaması $30,560 \pm 6,769$; “duygusal denge” puan ortalaması $22,083 \pm 5,547$; “sorumluluk” puan ortalaması $24,903 \pm 5,312$; “deneyime açıklık” puan ortalaması ($25,720 \pm 9,357$) olarak saptanmıştır. Bununla birlikte katılımcıların “sosyal kaygı genel” puan ortalaması $49,640 \pm 13,937$; “olumsuz değerlendirilme korkusu” puan ortalaması $15,127 \pm 6,632$; “genel sosyal durumlarda korku ve huzursuzluk duyma” puan ortalaması $9,660 \pm 4,568$; “yeni sosyal durumlarda korku ve huzursuzluk duyma” puan ortalaması $14,573 \pm 4,106$ olarak saptanmıştır (Tablo 5.1).

5.2. Temel Hipotezlere Dair Bulgular

Araştırmanın temel hipotezlerinin sınındığı bu bölümde, Beden imgesi yordayıcı, sosyal kaygı yordanan ve kişilik özellikleri biçimlendirici (moderatör) değişken olarak belirlenmiş ve sırasıyla Pearson Korelasyon Analizi ve Doğrusal Hiyerarşik Regresyon Analiz adımları uygulanmıştır

4.2.1. Beden İmgesi, Kişilik Özellikleri ve Sosyal Kaygı Puanları Arasındaki Korelatif İlişkilerin İncelenmesi

Çalışmanın ilk temel hipotezini ele almak amacıyla beden imgesi, kişilik ve sosyal kaygı puanları arasındaki ilişkiye bakılmıştır (Tablo 5.2). Dolayısıyla bu temel hipotezi oluşturan alt hipotezler tek tek sınıanmıştır.

Tablo 5.2. Beden İmgesi, Kişilik ve Sosyal Kaygı Puanları Arasında Korelasyon Analizi

	Beden İmgesi	Dışa Dönüklük	Uyumluluk	Duygusal Denge	Sorumluluk	Deneyime Açıklık	Sosyal Kaygı Genel	Olumsuz Değerlendirilme Korkusu	Genel Sosyal Durumlarda Korku Ve Huzursuzluk Duyma	Yeni Sosyal Durumlarda Korku Ve Huzursuzluk Duyma
Beden İmgesi	1									
Dışa Dönüklük	-.041	1								
Uyumluluk	-.029	.566***	1							
Duygusal Denge	-.004	.383***	.535***	1						
Sorumluluk	-.059	.397***	.628***	.510***	1					
Deneyime Açıklık	-.045	.370***	.517***	.370***	.440***	1				
Sosyal Kaygı Genel	-.138*	-.298***	-.255***	-.348***	-.051	-.295***	1			
Olumsuz Değerlendirilme Korkusu	-.134*	-.283***	-.273***	-.383***	-.143*	-.362***	.882***	1		
Genel Sosyal Durumlarda Korku Ve Huzursuzluk Duyma	.007	-.260***	-.169**	-.297***	.007	-.152**	.846***	.668**	1	
Yeni Sosyal Durumlarda Korku Ve Huzursuzluk Duyma	-.163**	-.289***	-.296***	-.231***	-.040	-.238***	.760***	.514**	.557***	1

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Katılımcıların beden imgesi ile sosyal kaygı puanları arasındaki ilişkiye odaklanılan ilk adıma Vücut Algısı Ölçeği ile ölçülen beden imgesi ile Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği ile elde edilen sosyal kaygı toplam puanları arasında düşük düzeyde anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($r = -.138$, $p < .05$) (Tablo 5.2).

Çalışmanın bir sonraki adımında beden imgesi ile olumsuz değerlendirilme korkusu arasındaki ilişki incelenmiş, Tablo 5.2’de de görüldüğü gibi beden imgesi ile Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği alt boyutlarından biri olan olumsuz değerlendirilme korkusu arasında düşük düzeyde anlamlı bir ilişki mevcuttur ($r = -.134$, $p < .05$).

Bir diğerk adımda beden imgesi ile genel sosyal durumlarda korku ve huzursuzluk duyma arasındaki ilişkiye odaklanılmış ve beden imgesi ile Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği alt boyutlarından biri olan genel sosyal durumlarda korku ve huzursuzluk duyma arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır ($r=.897, p>.05$) (Tablo 5.2).

Araştırmanın bir sonraki analiz adımımda beden imgesinin yeni sosyal durumlarda korku ve huzursuzluk duyma ile arasındaki ilişki incelenmiş, beden imgesi ile Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği alt boyutlarından biri olan yeni sosyal durumlarda korku ve huzursuzluk duyma arasında orta düzeyde anlamlı bir ilişki görülmüş ve Tablo 5.2’de gösterilmiştir ($r=-.163, p<.01$).

Bir diğerk analiz adımımda katılımcıların kişilik özelliklerinden dışa dönüklük ile beden imgesi arasında anlamlı bir ilişki saptanmamışken ($r=-.041, p>.05$), sosyal kaygı toplam puanı arasında yüksek düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=-.298, p<.001$) (Tablo 5.2).

Bir sonraki adımda beden imgesi ile kişilik özelliklerinden uyumluluk arasındaki ilişkiye odaklanılmış, Tablo 5.2’de gösterildiği üzere katılımcıların kişilik özelliklerinden uyumluluk ile beden imgesi arasında anlamlı bir ilişki bulunmamış ($r=-.029, p>.05$) ancak bununla birlikte sosyal kaygı toplam puanı arasında ise yüksek düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=-.255, p<.001$).

Bir sonraki adımda ise katılımcıların kişilik özelliklerinden duygusal dengesizlik ile beden imgesi arasında anlamlı bir ilişki mevcut olmamakla ($r=-.004, p>.05$) birlikte sosyal kaygı toplam puanı arasında yüksek düzeyde anlamlı bir ilişki mevcuttur ($r=-.348, p<.001$) (Tablo 5.2).

Araştırmanın bir diğerk analiz adımımda ise kişilik özelliklerinden sorumluluk ile beden imgesi arasındaki olası ilişki analiz edilmiş ve katılımcıların kişilik özelliklerinden sorumluluk ile hem beden imgesi hem de sosyal kaygı toplam puanı arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır (sırasıyla $r=-.059, p>.05$; $r=-.051, p>.05$) (Tablo 5.2).

Araştırmanın birinci hipotezine dair alt hipotezlerin sınıandığı bu son adımda ise Tablo 5.2’de de belirtildiği gibi katılımcıların kişilik özelliklerinden deneyime açık olmak ile beden imgesi arasında anlamlı bir ilişki mevcut değilken ($r=-.045,$

$p>.05$) sosyal kaygı toplam puanı arasında yüksek düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=-.295, p<.001$).

Sonuç olarak, çalışmanın ilk hipotezini saptamak amacıyla oluşturulmuş olan dokuz alt hipotezde sınanan toplam 14 ilişkinin yarısı anlamlı iken diğer yarısı ise anlamsız bulunmuştur. Dolayısıyla elde edilen tüm bu bulgular neticesinde Hipotez 1'in kısmen desteklendiği söylenebilir.

5.2.2. Beden İmgesi ve Sosyal Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişkide Kişilik Özelliklerinin Biçimlendirici (Moderatör) Etkisinin İncelenmesi.

Baron ve Kenny (1986), hiyerarşik doğrusal biçimlendirici regresyon analizi için yordayıcı (bağımsız) değişken ile biçimlendirici değişken, biçimlendirici değişken ile yordanan (bağımlı) değişken arasındaki ilişkinin anlamlılığına yönelik bir koşul bildirmemiş ancak bununla birlikte yordayıcı değişken ile yordanan değişken arasındaki ilişkinin anlamlı olması gerektiğini ileri sürmüşlerdir. Dolayısıyla çalışmanın ikinci temel hipotezini sınamadan önce yordayıcı (*beden imgesi*) ve yordanan değişken (*sosyal kaygı, olumsuz değerlendirilme korkusu, genel sosyal durumlardan korku ve huzursuzluk duyma, yeni sosyal durumlardan korku ve huzursuzluk duyma*) arasındaki korelasyon ilişkisine bakılmıştır (Tablo 5.2).

Tablo 5.2'ye göre beden imgesi ile sosyal kaygı toplam puan ve olumsuz değerlendirilme korkusu, yeni sosyal durumlardan korku ve huzursuzluk duyma alt boyutları arasında orta düzeyde anlamlı ilişkiler saptanmıştır (sırasıyla $r=-.138, p<.05$; $r=-.134, p<.05$; $r=-.163, p<.05$). Diğer yandan beden imgesi ile genel sosyal durumlardan korku ve huzursuzluk duyma alt boyut puanları arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır ($r=.07, p>.05$). Dolayısıyla beden imgesi (yordayıcı değişken) ile olumsuz değerlendirilme korkusu, yeni sosyal durumlardan korku ve huzursuzluk duyma alt boyutları (yordanan değişkenler) arasındaki anlamlı bu ilişkiler Baron ve Kenny'nin (1986) hiyerarşik doğrusal biçimlendirici regresyon analizi kriterlerini sağladığından bu değişkenler arasında toplam 12 doğrusal hiyerarşik biçimlendirici regresyon analizi yapılmıştır.

Beden imgesi ile sosyal kaygı toplam puanları arasındaki ilişkide Beş Faktör Kişilik Envanteri alt boyutlarından sorumluluk, uyumluluk, duygusal denge, dışadönüklük ve deneyime açıklık değişkenlerinin biçimlendirici etkilerine bakıldığında her bir değişken için ayrı ayrı yapılan analizlerin ilk basamağında beden

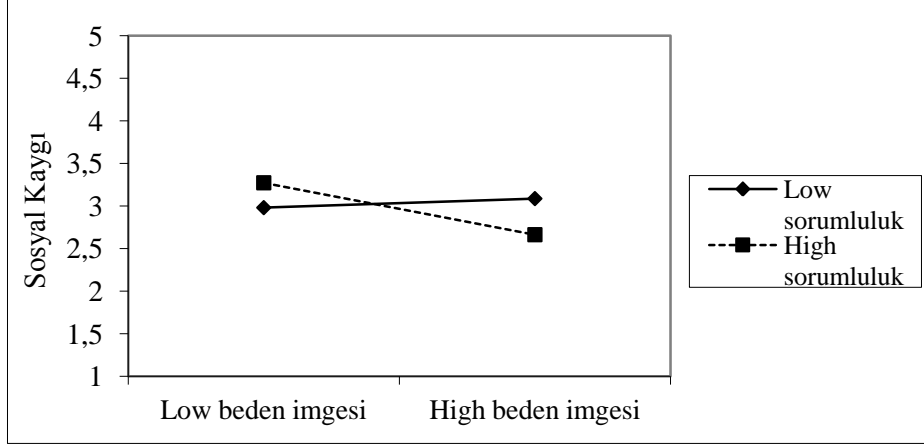
imgesinin sosyal kaygı puanları üzerindeki değişimin %2'sini açıkladığı ve sosyal kaygı üzerinde anlamlı bir yordayıcı etkiye sahip olduğu görülmüştür ($F_{(1, 298)}=5.753$, $p<.05$) (Tablo 5.3). Bu ilişkiye biçimlendirici değişken olarak girilen sorumluluk değişkeninin ise tek başına yordayıcılık etkisinin anlamlı çıkmadığı görülmüştür ($F_{(1,297)}=1.053$, $p>.05$). Uyumluluk, duygusal denge, dışa dönüklük ve deneyime açıklık değişkenlerinin ise tek başlarına yordayıcılık etkileri yüksek düzeyde anlamlı çıkmıştır. Buna göre sosyal kaygı puanlarındaki değişimin %1'ini uyumluluk ($F_{(1,297)}=21.872$, $p<.001$), %13'ünü duygusal denge ($F_{(1,297)}=41.857$, $p<.001$), %10'unu dışa dönüklük ($F_{(1,297)}=30.920$, $p<.001$) ve %10'unu deneyime açıklık ($F_{(1,297)}=30.375$, $p<.001$) açıklamaktadır. Her beş biçimlendirici değişkenin ayrı ayrı beden imgesi puanı ile birlikte sosyal kaygı toplam puanı üzerindeki ortak etkileri incelendiğinde ise yalnızca sorumluluğun biçimlendirici etkisi anlamlı çıkmıştır; beden imgesi puanları ile sorumluluk ortak etki puanı yordanan değişkendeki değişimin %4'ünü açıklamaktadır ($F_{(1,296)}= 7.582$, $p<.05$). Şekil 1'de ise beden imgesi ile sosyal kaygı puanları arasındaki ilişkide sorumluluğun biçimlendirici etkisi gösterilmiştir.

Tablo 5.3. Katılımcıların Beden imgesi Puanlarının Sosyal Kaygı Toplam Puanları Üzerindeki Yordayıcı Etkisinde Sorumluluk, Uyumluluk, Dışa Dönüklük, Duygusal Denge ve Deneyime Açıklığın Biçimlendirici Rolüne Dair Hiyerarşik Doğrusal Biçimlendirici Regresyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	β	R ²
Beden imgesi	-.126*	.016*
Sorumluluk	-.033	.016
Beden imgesi x Sorumluluk	-.179**	.037**
Beden imgesi	-.135*	.016*
Uyumluluk	-.242***	.080***
Beden imgesi x Uyumluluk	-.092	.082
Beden imgesi	-.134*	.016*
Duygusal Denge	-.340***	.134***
Beden imgesi x Duygusal Denge	-.088	.139
Beden imgesi	-.141*	.016*
Dışa Dönüklük	-.309***	.105***
Beden imgesi x Dışa Dönüklük	-.066	.107
Beden imgesi	-.156**	.016*
Deneyime Açıklık	-.305***	.104***
Beden imgesi x Deneyime Açıklık	.034	.102

Not. Tüm ölçek puanları analiz öncesinde standart skorlara dönüştürülmüştür. Tablodaki standardize β kat sayıları 3. Adımda elde edilmiş katsayılarıdır.

** $p<.05$, ** $p<.01$, *** $p<.001$*

Şekil 5.1. Beden imgesi ile Sosyal Kaygı Arasındaki İlişkide Sorumluluğun Biçimlendirici Etkisi

Şekil 5.1'e göre, sorumluluk puanlarının düşük olduğu durumda Vücut Algısı Ölçeği ile elde edilen beden algısı puanları arttıkça sosyal kaygı da artmaktadır. Sorumluluk puanlarının yüksek olduğu durumda ise beden imgesi puanları arttıkça sosyal kaygı düşmektedir.

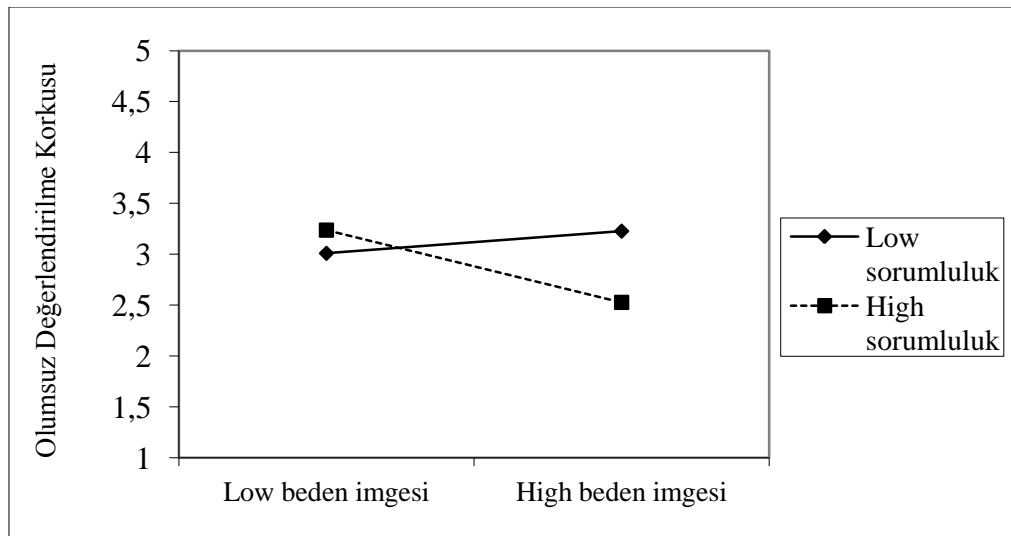
Tablo 5.4'te de gösterildiği üzere çalışmanın beş ayrı değişkeninin (*sorumluluk, uyumluluk, duygusal denge, dışa dönüklük, deneyime açıklık*) biçimlendirici etkisinin analiz edildiği sonuçlara göre beden imgesinin sosyal kaygı alt boyutlarından biri olan olumsuz değerlendirilme korkusu alt ölçeği üzerindeki yordayıcı etkisinin tek başına anlamlı olduğu bulgulanmıştır. Bu analizlerin hepsinde beden imgesi olumsuz değerlendirilme puanlarındaki değişimin yaklaşık %2'sini açıklamaktadır (sırasıyla $F_{(1,298)}=5.411, p<.05$; $F_{(1,298)}=5.411, p<.05$; $F_{(1,298)}=5.411, p<.05$; $F_{(1,298)}=5.411, p<.05$; $F_{(1,298)}=5.411, p<.05$). Aynı şekilde biçimlendirici etkisi incelenen sorumluluk, uyumluluk, duygusal denge, dışa dönüklük, deneyime açıklık puanlarının da tek başlarına yordayıcı etkileri anlamlı çıkmıştır. Buna göre sorumluluk değişiminin %3'ünü ($F_{(1,297)}=7.108, p<.01$), uyumluluk %9'unu ($F_{(1,297)}=25.150, p<.001$), duygusal denge %16'sını ($F_{(1,297)}=52.180, p<.001$), dışa dönüklük %10'unu ($F_{(1,297)}=27.574, p<.001$) ve deneyime açıklık %15'ini ($F_{(1,297)}=47.636, p<.001$) anlamlı derecede açıklamaktadır. Her beş biçimlendirici değişkenin ayrı ayrı beden imgesi puanları ile birlikte olumsuz değerlendirilme korkusu puanları üzerindeki ortak etkileri incelendiğinde ise yalnızca sorumluluğun biçimlendirici etkisi anlamlı çıkmıştır; beden imgesi puanları ile sorumluluk ortak etki puanı yordanan değişkendeki değişimin %7'sini açıklamaktadır ($F_{(1,296)}= 13.247,$

$p < .001$). Şekil 5.2’de ise beden imgesi ile olumsuz değerlendirilme korkusu puanları arasındaki ilişkide sorumluluğun biçimlendirici etkisi gösterilmiştir.

Tablo 5.4. Katılımcıların Beden imgesi Puanlarının Olumsuz Değerlendirilme Alt Ölçek Puanları Üzerindeki Yordayıcı Etkisinde Sorumluluk, Uyumluluk, Dışa Dönüklük, Duygusal Denge ve Deneyime Açıklığın Biçimlendirici Rolüne Dair Hiyerarşik Doğrusal Biçimlendirici Regresyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	β	R^2
Beden imgesi	-.123*	.015*
Sorumluluk	-.118*	.034**
Beden imgesi x Sorumluluk	-.232***	.073***
Beden imgesi	-.139*	.015*
Uyumluluk	-.272***	.088***
Beden imgesi x Uyumluluk	-.027	.086
Beden imgesi	-.130*	.015*
Duygusal Denge	-.374***	.159***
Beden imgesi x Duygusal Denge	-.096	.165
Beden imgesi	-.140*	.015*
Dışa Dönüklük	-.292***	.095***
Beden imgesi x Dışa Dönüklük	-.034	.093
Beden imgesi	-.158**	.015*
Deneyime Açıklık	-.374***	.148***
Beden imgesi x Deneyime Açıklık	.059	.149

Not. Tüm ölçek puanları analiz öncesinde standart skorlara dönüştürülmüştür. Tablodaki standardize β kat sayıları 3. Adımda elde edilmiş katsayılardır.
** $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$*

Şekil 5.2. Beden imgesi ile Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Arasındaki İlişkide Sorumluluğun Biçimlendirici Etkisi

Sorumluluk puanlarının düşük olduğu durumda Vücut Algısı Ölçeği'nden elde edilen beden imgesi puanları arttıkça olumsuz değerlendirilme korkusu puanları da yükselmektedir. Diğer yandan yüksek sorumluluk durumunda ise beden imgesi puanları arttıkça olumsuz değerlendirilme korkusu puanları da azalmaktadır (Şekil 5.2).

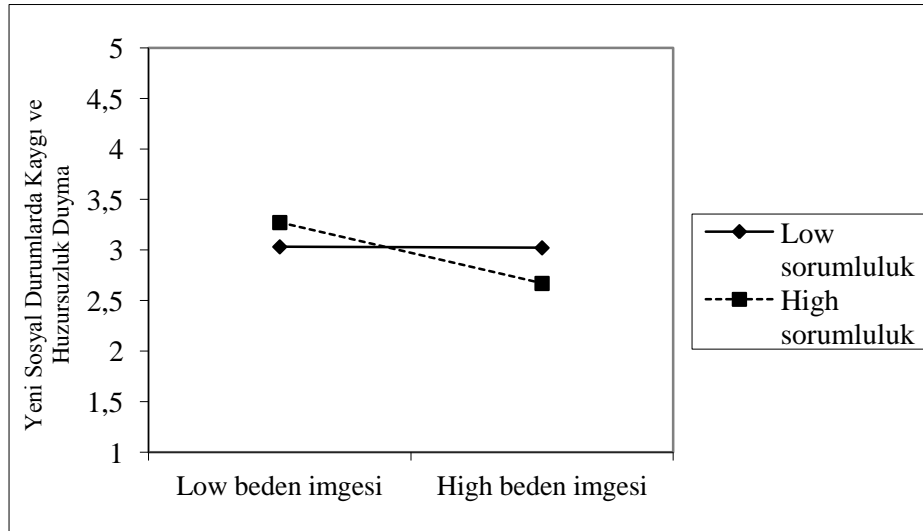
Sorumluluk, uyumluluk, duygusal denge, dışa dönüklük, deneyime açıklık) değişkenlerinin beden imgesi ile sosyal kaygı alt boyutlarından biri olan yeni sosyal durumlarda korku ve huzursuzluk duyma alt ölçeği arasındaki ilişkide biçimlendirici etkilerinin analiz edildiği sonuçlara göre beden imgesinin yeni sosyal durumlarda korku ve huzursuzluk duyma alt ölçeği üzerindeki yordayıcı etkisinin tek başına anlamlı olduğu bulgulanmıştır (Tablo 5.5). Bu analizlerin hepsinde beden imgesi olumsuz değerlendirilme puanlarındaki değişimin yaklaşık %2'sini açıklamaktadır (sırasıyla $F_{(1,298)}=5.411$, $p<.05$; $F_{(1,298)}=5.411$, $p<.05$; $F_{(1,298)}=5.411$, $p<.05$; $F_{(1,298)}=5.411$, $p<.05$; $F_{(1,298)}=5.411$, $p<.05$). Sorumluluk alt ölçeği ($F_{(1,297)}=.752$, $p>.05$) dışında biçimlendirici etkisi incelenen uyumluluk, duygusal denge, dışa dönüklük, deneyime açıklık puanlarının da tek başlarına yordayıcı etkileri anlamlı çıkmıştır. Buna göre uyumluluk %11'ini ($F_{(1,297)}=30.399$, $p<.001$), duygusal denge %7'sini ($F_{(1,297)}=17.330$, $p<.001$), dışa dönüklük %11'ini ($F_{(1,297)}=29.326$, $p<.001$) ve deneyime açıklık %8'ini ($F_{(1,297)}=19.521$, $p<.001$) anlamlı derecede açıklamaktadır. Her beş biçimlendirici değişkenin ayrı ayrı beden imgesi puanları ile ortak etkileri incelendiğinde sorumluluk ve uyumluluk değişkenlerinin biçimlendirici etkilerinin anlamlı çıktığı görülmüştür. Buna göre beden imgesi puanları ile sorumluluk ortak etki puanı yordanan değişkendeki değişimin %4'ünü ($F_{(1,296)}= 8.100$, $p<.01$), beden imgesi puanları ile uyumluluk ortak etki puanı ise yordanan değişkendeki değişimin %11'ini ($F_{(1,296)}= 5.236$, $p<.05$) anlamlı olarak açıklamaktadır. Şekil 3'te beden imgesi ile yeni sosyal durumlarda korku ve huzursuzluk duyma puanları arasındaki ilişkide sorumluluğun, Şekil 5.4'te ise uyumluluğun biçimlendirici etkisi gösterilmiştir.

Tablo 5.5. Katılımcıların Beden imgesi Puanlarının Yeni Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyma Alt Ölçek Puanları Üzerindeki Yordayıcı Etkisinde Sorumluluk, Uyumluluk, Dışa Dönüklük, Duygusal Denge ve Deneyime Açıklığın Biçimlendirici Rolüne Dair Hiyerarşik Doğrusal Biçimlendirici Regresyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	B	R ²
Beden imgesi	-.153**	.023**
Sorumluluk	-.028	.022
Beden imgesi x Sorumluluk	-.148*	.036*
Beden imgesi	-.154**	.023**
Uyumluluk	-.272***	.111***
Beden imgesi x Uyumluluk	-.155*	.123*
Beden imgesi	-.163**	.023**
Duygusal Denge	-.230***	.074***
Beden imgesi x Duygusal Denge	-.013	.071
Beden imgesi	-.161**	.023**
Dışa Dönüklük	-.303***	.108***
Beden imgesi x Dışa Dönüklük	-.096	.115
Beden imgesi	-.169**	.023**
Deneyime Açıklık	-.243***	.080***
Beden imgesi x Deneyime Açıklık	-.031	.078

Not. Tüm ölçek puanları analiz öncesinde standart skorlara dönüştürülmüştür. Tablodaki standardize β kat sayıları 3. Adımda elde edilmiş katsayılardır.

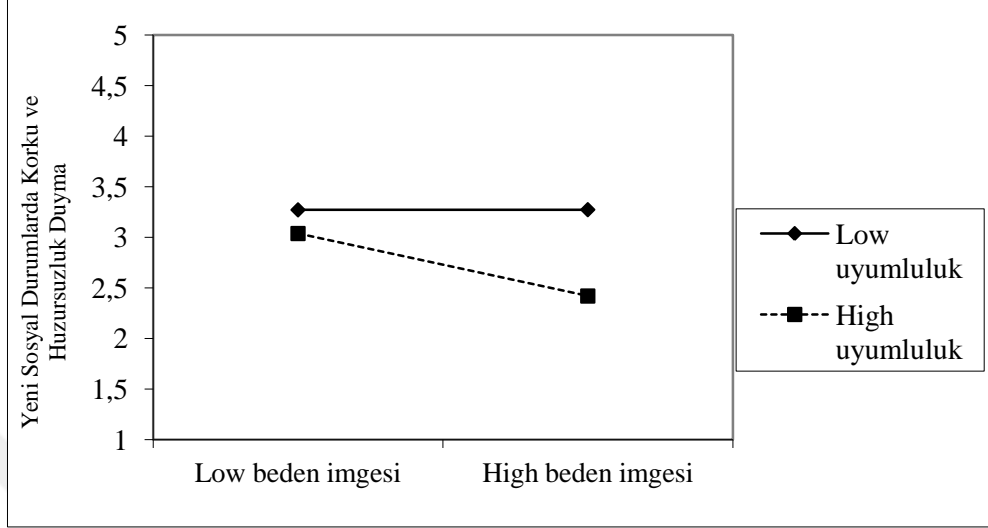
p<.05, **p<.01, *p<.001*

Şekil 5.3. Beden imgesi ile Yeni Sosyal Durumlarda Korku ve Huzursuzluk Duyma Arasındaki İlişide Sorumluluğun Biçimlendirici Etkisi

Şekil 5.3'ü yorumlamak gerekirse sorumluluk puanlarının düşük olduğu durumda beden imgesi puanlarındaki azalma ya da artmanın yeni sosyal durumlarda

kaygı ve huzursuzluk duyma üzerinde etkisinin neredeyse hiç olmadığı görülürken yüksek sorumluluk durumunda beden imgesi puanları arttıkça yeni sosyal durumlarda kaygı ve huzursuzluk duyma puanlarının ise azaldığı saptanmıştır.

Şekil 5.4. Beden imgesi ile Yeni Sosyal Durumlarda Korku Ve Huzursuzluk Duyma Arasındaki İlişkide Uyumluluğun Biçimlendirici Etkisi

Düşük uyumluluk durumunda hem düşük hem de yüksek beden imgesi puanlarında yeni sosyal durumlardan kaygı ve huzursuzluk duyma puanlarının neredeyse aynı olduğu bulgulanmıştır. Bununla birlikte yüksek uyumluluk durumunda beden imgesi puanları arttıkça yeni sosyal durumlardan kaygı ve huzursuzluk duyma puanlarının ise azaldığı tespit edilmiştir (Şekil 5.4).

5.3. Yan Hipotezlere Dair Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde katılımcıların Vücut Algısı Ölçeği, Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği ve Beş Faktör Kişilik Ölçeği'nden aldıkları puanların sosyodemografik özelliklerine göre ne derece değişim gösterdikleri analiz edilecektir. Bu bağlamda oluşturulan işlemsel hipotezleri incelemek amacıyla Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ve Bağımsız Örneklem için T Testi kullanılmıştır.

5.3.1. Katılımcıların Sosyodemografik Özelliklerine göre Vücut Algısı Ölçeği, Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği ve Beş Faktör Kişilik Ölçeği'nden Elde Ettikleri Puanların İncelenmesi.

Vücut Algısı Ölçeği ile elde edilen beden imgesi puanlarının sosyodemografik özelliklere göre karşılaştırıldığı analiz sonuçları Tablo 5.6'da, Ergenler İçin Sosyal

Kayıgı Ölçeği puanları Tablo 5.7’de ve Beş Faktör Kişilik Ölçeği puanları ise Tablo 5.8’de sunulmuştur.

Araştırmaya katılan ergenlerin beden imgesi puanları ortalamalarının cinsiyet değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan T-Testi sonuçlarına göre grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($t=2.997$, $p<.05$). Kadınların beden imgesi puanları ($x=152.858$), erkeklerin beden imgesi puanlarından ($x=162.043$) düşük bulunmuştur (Tablo 5.6).

Tablo 5.6. Vücut Algısı Ölçeği ile Elde Edilen Beden İmgesi Puanlarının Sosyodemografik Özelliklere Göre Karşılaştırılması

Sosyodemografik Özellikler	N	Beden İmgesi
Yaş		Ort±SS
15	117	150,410±26,712
16	117	161,479±25,474
17	66	167,939±21,660
F=		11,479
p=		0,000
Post Hoc=		2>1,3>1(p<0.05)
Cinsiyet		Ort±SS
Kadın	113	152,858±27,759
Erkek	187	162,043±24,414
t=		-2,997
p=		0,003
Okul Türü		Ort±SS
Meslek Lisesi	100	152,890±27,487
Anadolu Lisesi	100	160,630±26,511
Özel	100	162,230±23,301
F=		3,740
p=		0,025
Post Hoc=		2>1,3>1(p<0.05)
Anne Eğitim Düzeyi		Ort±SS
İlköğretim ve altı	90	156,078±26,817
Ortaokul	81	154,247±29,347
Lise	80	161,913±23,473
Üniversite ve üzeri	49	164,918±21,282
F=		2,460
p=		0,063
Baba Eğitim Düzeyi		Ort±SS
İlköğretim ve altı	45	150,311±25,052
Ortaokul	86	163,581±25,223
Lise	121	159,901±26,182
Üniversite ve üzeri	48	154,063±26,397
F=		3,220
p=		0,023
Post Hoc=		2>1,3>1,2>4(p<0.05)

Tablo 5.6'nın devamı

Sosyodemografik Özellikler	N	Beden İmgesi
Anne Çalışma Durumu		Ort±SS
Evet	112	160,768±25,545
Hayır	188	157,282±26,349
t=		1,121
p=		0,263
Baba Çalışma Durumu		Ort±SS
Evet	279	159,574±24,894
Hayır	21	145,429±36,690
t=		2,418
p=		0,097
Fiziksel Engel Durumu		Ort±SS
Evet	10	171,800±24,850
Hayır	290	158,128±26,026
t=		1,636
p=		0,103
Kardeş Sayısı		Ort±SS
0-1	126	158,611±24,017
2-3	153	160,092±27,450
4 ve üzeri	21	147,429±25,999
F=		2,197
p=		0,113
Doğum Sırası		Ort±SS
1	158	163,519±24,086
2	95	153,547±24,696
3 ve üzeri	47	152,170±31,798
F=		6,240
p=		0,002
Post Hoc=		1>2,1>3(p<0.05)
Aile Gelir Düzeyi		Ort±SS
3000 TL altı	92	156,033±27,772
3000-5000 TL	59	162,932±29,267
5000-10.000 TL	67	153,672±22,855
10.000 TL üzeri	82	162,329±23,384
F=		2,226
p=		0,085

Araştırmaya katılan ergenlerin deneyime açıklık puanları ortalamalarının cinsiyet değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan T-Testi sonuçlarına göre grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($t=-4.610$, $p<.001$). Kadınların deneyime açıklık puanları ($x=22.620$), erkeklerin deneyime açıklık puanlarından ($x=27.594$) düşük bulunmuştur. Araştırmaya katılan ergenlerin dışa dönüklük, uyumluluk, duygusal denge, sorumluluk puanları ortalamalarının cinsiyet değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan test sonuçlarına göre grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($p>.05$) (Tablo 5.7).

Tablo 5.7. Beş Faktör Kişilik Envanteri Puanlarının Sosyodemografik Özelliklere Göre Karşılaştırılması

Demografik Özellikler	n	Dışa Dönüklük	Uyumluluk	Duygusal Denge	Sorumluluk	Deneyime Açıklık
Yaş		Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS
15	117	14,282±3,930	31,043±8,109	22,786±5,386	25,684±5,492	27,205±9,353
16	117	13,496±2,882	29,897±6,099	20,162±5,585	24,650±5,504	24,496±9,302
17	66	13,894±2,457	30,879±5,076	24,242±4,674	23,970±4,448	25,258±9,239
F=		1,707	0,931	14,088	2,439	2,583
p=		0,183	0,395	0,000	0,089	0,077
Post Hoc=				1>2,3>2(p<0.05)		
Cinsiyet		Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS
Kadın	113	13,708±2,741	30,460±5,153	22,673±5,284	24,425±4,623	22,620±8,672
Erkek	187	14,000±3,544	30,620±7,594	21,727±5,685	25,193±5,680	27,594±9,279
t=		-0,751	-0,198	1,433	-1,214	-4,610
p=		0,425	0,828	0,153	0,226	0,000
Okul Türü		Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS
Meslek lisesi	100	14,260±4,194	30,530±8,714	21,580±5,807	25,300±5,739	27,870±8,571
Anadolu lisesi	100	13,650±2,002	30,860±3,676	23,050±4,740	24,370±4,646	25,970±9,701
Özel	100	13,760±3,217	30,290±6,985	21,620±5,944	25,040±5,497	23,320±9,291
F=		0,993	0,178	2,299	0,815	6,171
p=		0,372	0,837	0,102	0,444	0,002
Post Hoc=						1>3,2>3(p<0.05)
Anne Eğitim Düzeyi		Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS
İlköğretim ve altı	90	13,789±3,990	31,333±8,055	20,833±5,378	24,733±5,518	27,267±8,795
Ortaokul	81	14,778±2,864	29,494±6,898	21,395±6,094	24,815±5,008	24,420±9,757
Lise	80	13,588±2,380	31,150±4,149	24,000±4,478	25,113±5,021	25,650±9,476
Üniversite ve üzeri	49	13,102±3,417	29,939±7,316	22,388±5,762	25,020±5,988	25,143±9,374
F=		3,283	1,407	5,400	0,087	1,410
p=		0,021	0,241	0,001	0,967	0,240
Post Hoc=		2>1,2>3,2>4(p<0.05)		3>1,3>2(p<0.05)		
Baba Eğitim Düzeyi		Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS
İlköğretim ve altı	45	13,911±4,072	30,489±9,275	19,556±4,989	23,622±5,478	27,289±8,092
Ortaokul	86	13,802±3,470	29,837±6,278	21,930±5,946	24,023±5,097	24,419±10,026
Lise	121	13,884±3,080	30,851±6,901	23,132±5,645	26,025±5,744	26,446±9,670
Üniversite ve üzeri	48	14,042±2,484	31,188±4,067	22,083±4,262	24,854±3,736	24,750±8,209
F=		0,055	0,538	4,751	3,547	1,397
p=		0,983	0,657	0,003	0,015	0,244
Post Hoc=				2>1,3>1,4>1(p<0.05)	3>1,3>2(p<0.05)	

Tablo 5.7'nin devamı

Demografik Özellikler	n	Dışa Dönüklük	Uyumluluk	Duygusal Denge	Sorumluluk	Deneyime Açıklık
Anne Çalışma Durumu		Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS
Evet	112	14,607±2,520	31,446±5,469	22,563±5,432	25,313±5,164	25,688±9,819
Hayır	188	13,463±3,573	30,032±7,401	21,798±5,610	24,660±5,397	25,739±9,098
t=		2,977	1,757	1,155	1,030	-0,046
p=		0,001	0,059	0,249	0,304	0,963
Baba Çalışma Durumu		Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS
Evet	279	13,857±3,222	30,495±6,944	22,179±5,584	24,828±5,415	25,588±9,536
Hayır	21	14,333±3,825	31,429±3,736	20,810±4,976	25,905±3,618	27,476±6,447
t=		-0,645	-0,609	1,092	-0,896	-0,892
p=		0,519	0,543	0,276	0,371	0,373
Fiziksel Engel Durumu		Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS
Evet	10	14,200±1,549	31,800±3,490	22,000±1,633	23,200±5,432	24,000±3,197
Hayır	290	13,879±3,307	30,517±6,854	22,086±5,635	24,962±5,307	25,779±9,496
t=		0,305	0,589	-0,048	-1,032	-0,591
p=		0,760	0,557	0,890	0,303	0,144
Kardeş Sayısı		Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS
0-1	126	13,857±2,409	29,833±5,534	21,516±5,274	24,579±4,324	24,532±8,792
2-3	153	14,366±3,649	31,765±7,456	22,915±5,621	25,608±5,817	26,994±10,034
4veüzeri	21	10,619±2,958	26,143±6,027	19,429±5,600	21,714±5,720	23,571±5,879
F=		13,179	7,975	4,909	5,527	3,027
p=		0,000	0,000	0,008	0,004	0,050
Post Hoc=		1>3,2>3(p<0.05)	2>1,1>3,2>3(p<0.05)	2>1,2>3(p<0.05)	1>3,2>3(p<0.05)	2>1(p<0.05)
Doğum Sırası		Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS
1	158	14,310±3,113	31,025±6,849	22,487±5,212	25,177±5,123	26,873±9,475
2	95	13,863±3,174	30,347±6,868	22,390±6,006	25,274±5,705	25,168±9,606
3veüzeri	47	12,532±3,611	29,426±6,265	20,106±5,370	23,234±4,891	22,957±7,821
F=		5,548	1,081	3,610	2,795	3,470
p=		0,004	0,341	0,028	0,063	0,032
Post Hoc=		1>3,2>3(p<0.05)		1>3,2>3(p<0.05)		1>3(p<0.05)
Aile Gelir Düzeyi		Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS
3000 TL altı	92	13,565±3,509	28,261±7,154	21,033±5,867	23,707±5,004	26,544±8,434
3000-5000 TL	59	15,322±3,870	33,254±8,216	22,780±4,650	26,407±5,751	28,949±9,846
5000-10.000 TL	67	13,313±3,011	30,075±6,668	21,716±5,680	25,149±5,162	23,149±9,808
10.000 TL üzeri	82	13,695±2,329	31,598±3,810	23,061±5,518	24,963±5,224	24,573±8,964
F=		5,087	7,924	2,390	3,256	4,857
p=		0,002	0,000	0,069	0,022	0,003
Post Hoc=		2>1,2>3,2>4(p<0.05)	2>1,4>1,2>3(p<0.05)		2>1(p<0.05)	1>3,2>3,2>4(p<0.05)

Araştırmaya katılan ergenlerin genel sosyal durumlarda korku ve huzursuzluk duyma puanları ortalamalarının cinsiyet değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan T-Testi sonuçlarına göre grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($t=-3.746$, $p<.001$). Kadınların genel sosyal durumlarda korku ve huzursuzluk duyma puanları ($x=8.416$), erkeklerin genel sosyal durumlarda korku ve huzursuzluk duyma puanlarından ($x=10.412$) düşük bulunmuştur (Tablo 5.8).

Tablo 5.8’de de belirtildiği üzere, araştırmaya katılan ergenlerin sosyal kaygı genel, olumsuz değerlendirilme korkusu, yeni sosyal durumlarda korku ve huzursuzluk duyma puanları ortalamalarının cinsiyet değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan test sonuçlarına göre grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($p>.05$).

Tablo 5.8. Sosyal Kaygının Sosyodemografik Özelliklere Göre Karşılaştırılması

Demografik Özellikler	n	Sosyal Kaygı Genel	Olumsuz Değerlendirilme Korkusu	Genel Sosyal Durumlarda Korku Ve Huzursuzluk Duyma	Yeni Sosyal Durumlarda Korku Ve Huzursuzluk Duyma
Yaş		Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS
15	117	50,641±13,554	14,727±6,243	9,949±3,904	15,333±4,138
16	117	50,316±14,464	16,607±7,162	9,607±5,219	14,026±3,727
17	66	46,667±13,441	13,212±5,769	9,242±4,455	14,197±4,528
F=		1,954	6,077	0,516	3,375
p=		0,144	0,003	0,598	0,036
Post Hoc=			2>1,2>3($p<0.05$)		1>2($p<0.05$)
Cinsiyet		Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS
Kadın	113	50,637±12,831	15,602±6,714	8,416±3,615	15,062±4,353
Erkek	187	49,037±14,565	14,840±6,583	10,412±4,916	14,278±3,932
t=		0,963	0,964	-3,746	1,606
p=		0,336	0,336	0,000	0,109
Okul Türü		Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS
Meslek lisesi	100	49,390±13,272	14,320±5,812	9,860±3,887	14,950±4,036
Anadolu lisesi	100	47,770±12,399	15,270±6,727	9,060±3,956	13,850±3,406
Özel	100	51,760±15,768	15,790±7,259	10,060±5,630	14,920±4,716
F=		2,088	1,266	1,345	2,350
p=		0,126	0,284	0,262	0,097
Anne Eğitim Düzeyi		Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS
İlköğretim ve altı	90	51,744±15,297	15,989±7,292	10,567±4,885	14,978±3,721
Ortaokul	81	47,778±9,769	14,704±5,421	8,654±3,675	14,025±3,290
Lise	80	48,275±13,442	14,325±6,221	9,538±4,308	14,175±4,015
Üniversite ve üzeri	49	51,082±17,328	15,551±7,730	9,857±5,420	15,388±5,748
F=		1,606	1,074	2,580	1,678
p=		0,188	0,360	0,054	0,172

Tablo 5.8'in devamı

Demografik Özellikler	n	Sosyal Kaygı Genel	Olumsuz Değerlendirilme Korkusu	Genel Sosyal Durumlarda Korku Ve Huzursuzluk Duyma	Yeni Sosyal Durumlarda Korku Ve Huzursuzluk Duyma
Baba Eğitim Düzeyi		Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS
İlköğretim ve altı	45	48,933±15,022	15,622±7,293	9,644±4,302	14,156±4,685
Ortaokul	86	46,954±12,671	13,361±6,197	8,965±3,987	14,361±3,087
Lise	121	50,967±13,809	15,950±6,451	10,124±5,085	14,397±3,889
Üniversite ve üzeri	48	51,771±14,978	15,750±6,800	9,750±4,383	15,792±5,387
F=		1,859	2,936	1,087	1,728
p=		0,137	0,034	0,355	0,161
Post Hoc=			3>2,4>2(p<0.05)		
Anne Çalışma Durumu		Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS
Evet	112	50,580±13,627	15,732±6,333	9,714±4,687	14,527±4,120
Hayır	188	49,080±14,125	14,766±6,795	9,628±4,508	14,601±4,109
t=		0,902	1,222	0,159	-0,151
p=		0,368	0,223	0,874	0,880
Baba Çalışma Durumu		Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS
Evet	279	48,989±13,641	14,900±6,539	9,387±4,369	14,516±4,180
Hayır	21	58,286±15,268	18,143±7,282	13,286±5,640	15,333±2,921
t=		-2,987	-2,175	-3,858	-0,879
p=		0,003	0,030	0,000	0,380
Fiziksel Engel Durumu		Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS
Evet	10	45,000±13,532	14,200±4,185	9,000±5,925	11,600±1,075
Hayır	290	49,800±13,946	15,159±6,703	9,683±4,526	14,676±4,134
t=		-1,071	-0,449	-0,464	-2,346
p=		0,285	0,502	0,643	0,000
Kardeş Sayısı		Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS
0-1	126	48,960±14,013	14,683±6,367	9,349±4,682	14,492±4,193
2-3	153	49,497±13,694	15,085±6,689	9,614±4,438	14,464±4,069
4 ve üzeri	21	54,762±14,859	18,095±7,321	11,857±4,419	15,857±3,812
F=		1,582	2,412	2,760	1,106
p=		0,207	0,091	0,065	0,332
Doğum Sırası		Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS
1	158	47,633±12,994	13,753±5,632	9,304±4,291	14,253±4,509
2	95	51,684±14,456	16,158±7,317	9,842±4,668	15,400±3,535
3ve üzeri	47	52,255±15,159	17,660±7,281	10,489±5,200	13,979±3,542
F=		3,547	8,357	1,333	2,936
p=		0,030	0,000	0,265	0,055
Post Hoc=		2>1,3>1(p<0.05)	2>1,3>1(p<0.05)		

Tablo 5.8'in devamı

Demografik Özellikler	n	Sosyal Kaygı Genel	Olumsuz Değerlendirilme Korkusu	Genel Sosyal Durumlarda Korku Ve Huzursuzluk Duyuma	Yeni Sosyal Durumlarda Korku Ve Huzursuzluk Duyuma
Aile Gelir Düzeyi		Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS
3000 TL altı	92	48,870±14,046	14,435±6,604	9,217±4,135	14,848±4,224
3000-5000 TL	59	51,017±14,110	14,898±6,464	11,000±4,359	14,017±3,950
5000-10.000 TL	67	51,045±15,230	16,522±7,012	10,209±5,754	14,627±4,238
10.000 TL üzeri	82	48,366±12,589	14,927±6,415	8,744±3,823	14,622±4,008
F=		0,739	1,376	3,487	0,503
p=		0,529	0,250	0,016	0,680
Post Hoc=				2>1,2>4,3>4(p<0.05)	

Araştırmaya katılan ergenlerin beden imgesi puanları ortalamalarının yaş değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonuçlarına göre grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($F=11.479$; $p<.001$). Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek üzere Post Hoc testi uygulanmıştır. Buna göre yaşı 16 olanların beden imgesi puanları, yaşı 15 olanların beden imgesi puanlarından yüksek bulunmuştur. Yaşı 17 olanların beden imgesi puanları, yaşı 15 olanların beden imgesi puanlarından yüksek bulunmuştur (Tablo 5.6).

Araştırmaya katılan ergenlerin duygusal denge puanları ortalamalarının yaş değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan ANOVA sonuçlarına göre grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($F=14.088$, $p<.001$). Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek üzere Post Hoc testi uygulanmıştır. Buna göre yaşı 15 olanların duygusal denge puanları, yaşı 16 olanların duygusal denge puanlarından yüksek bulunmuştur. Yaşı 17 olanların duygusal denge puanları, yaşı 16 olanların duygusal denge puanlarından yüksek bulunmuştur. Araştırmaya katılan ergenlerin dışa dönüklük, uyumluluk, sorumluluk, deneyime açıklık puanları ortalamalarının yaş değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan test sonuçlarına göre grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($p>.05$) (Tablo 5.7).

Araştırmaya katılan ergenlerin olumsuz değerlendirilme korkusu puanları ortalamalarının yaş değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini

belirlemek amacıyla yapılan ANOVA sonuçlarına göre grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($F=6.077$, $p<.01$). Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek üzere Post Hoc testi uygulanmıştır. Buna göre yaşı 16 olanların olumsuz değerlendirilme korkusu puanları, yaşı 15 olanların olumsuz değerlendirilme korkusu puanlarından yüksek bulunmuştur. Yaşı 16 olanların olumsuz değerlendirilme korkusu puanları, yaşı 17 olanların olumsuz değerlendirilme korkusu puanlarından yüksek bulunmuştur (Tablo 5.8).

Tablo 5.8'e göre, araştırmaya katılan ergenlerin yeni sosyal durumlarda korku ve huzursuzluk duyma puanları ortalamalarının yaş değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan ANOVA sonuçlarına göre grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($F=3.375$, $p<.05$). Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek üzere Post Hoc testi uygulanmıştır. Buna göre yaşı 15 olanların yeni sosyal durumlarda korku ve huzursuzluk duyma puanları, yaşı 16 olanların yeni sosyal durumlarda korku ve huzursuzluk duyma puanlarından yüksek bulunmuştur. Diğer yandan araştırmaya katılan ergenlerin sosyal kaygı genel, genel sosyal durumlarda korku ve huzursuzluk duyma puanları ortalamalarının yaş değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan test sonuçlarına göre grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($p>.05$). (Tablo 5.8).

Araştırmaya katılan ergenlerin beden imgesi puanları ortalamalarının okul türü değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan ANOVA sonuçlarına göre grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($F=3.740$, $p<.05$). Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek üzere Post Hoc testi uygulanmıştır. Buna göre okul türü Anadolu Lisesi olanların beden imgesi puanları, okul türü meslek lisesi olanların beden imgesi puanlarından yüksek bulunmuştur. Okul türü özel olanların beden imgesi puanları, okul türü meslek lisesi olanların beden imgesi puanlarından yüksek bulunmuştur (Tablo 5.6).

Araştırmaya katılan ergenlerin deneyime açıklık puanları ortalamalarının okul türü değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan ANOVA sonuçlarına göre grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($F=6.171$, $p<.01$). Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek üzere Post Hoc testi uygulanmıştır. Buna göre okul türü meslek lisesi olanların deneyime açıklık puanları, okul türü özel olanların deneyime açıklık puanlarından

yüksek bulunmuştur. Okul türü Anadolu Lisesi olanların deneyime açıklık puanları, okul türü özel olanların deneyime açıklık puanlarından yüksek bulunmuştur. Araştırmaya katılan ergenlerin dışa dönüklük, uyumluluk, duygusal denge, sorumluluk puanları ortalamalarının okul türü değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan test sonuçlarına göre grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($p>.05$) (Tablo 5.7).

Araştırmaya katılan ergenlerin sosyal kaygı genel, olumsuz değerlendirilme korkusu, genel sosyal durumlarda korku ve huzursuzluk duyma, yeni sosyal durumlarda korku ve huzursuzluk duyma puanları ortalamalarının okul türü değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan test sonuçlarına göre grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($p>.05$) (Tablo 5.8).

Araştırmaya katılan ergenlerin beden imgesi puanları ortalamalarının baba eğitim düzeyi değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan ANOVA sonuçlarına göre grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($F=3.220, p<.05$). Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek üzere Post Hoc testi uygulanmıştır. Buna göre baba eğitim düzeyi ortaokul olanların beden imgesi puanları, baba eğitim düzeyi ilköğretim ve altı olanların beden imgesi puanlarından yüksek bulunmuştur. Baba eğitim düzeyi lise olanların beden imgesi puanları, baba eğitim düzeyi ilköğretim ve altı olanların beden imgesi puanlarından yüksek bulunmuştur. Baba eğitim düzeyi ortaokul olanların beden imgesi puanları, baba eğitim düzeyi üniversite ve üzeri olanların beden imgesi puanlarından yüksek bulunmuştur (Tablo 5.6).

Araştırmaya katılan ergenlerin duygusal denge puanları ortalamalarının baba eğitim düzeyi değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi sonuçlarına göre grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($F=4.751, p<.01$). Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek üzere Post Hoc testi uygulanmıştır. Buna göre baba eğitim düzeyi ortaokul olanların duygusal denge puanları, baba eğitim düzeyi ilköğretim ve altı olanların duygusal denge puanlarından yüksek bulunmuştur. Baba eğitim düzeyi lise olanların duygusal denge puanları, baba eğitim düzeyi ilköğretim ve altı olanların duygusal denge puanlarından yüksek bulunmuştur. Baba eğitim düzeyi üniversite ve üzeri olanların duygusal denge puanları, baba eğitim düzeyi

ilköğretim ve altı olanların duygusal denge puanlarından yüksek bulunmuştur (Tablo 5.7).

Yine Tablo 5.7'ye göre araştırmaya katılan ergenlerin sorumluluk puanları ortalamalarının baba eğitim düzeyi değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan ANOVA sonuçlarına göre grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($F=3.547, p<.05$). Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek üzere Post Hoc testi uygulanmıştır. Buna göre baba eğitim düzeyi lise olanların sorumluluk puanları, baba eğitim düzeyi ilköğretim ve altı olanların sorumluluk puanlarından yüksek bulunmuştur. Baba eğitim düzeyi lise olanların sorumluluk puanları, baba eğitim düzeyi ortaokul olanların sorumluluk puanlarından yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan ergenlerin dışa dönüklük, uyumluluk, deneyime açıklık puanları ortalamalarının baba eğitim düzeyi değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan test sonuçlarına göre grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($p>.05$) (Tablo 5.7).

Araştırmaya katılan ergenlerin olumsuz değerlendirilme korkusu puanları ortalamalarının baba eğitim düzeyi değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi sonuçlarına göre grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($F=2.936, p<.05$). Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek üzere Post Hoc testi uygulanmıştır. Buna göre baba eğitim düzeyi lise olanların olumsuz değerlendirilme korkusu puanları, baba eğitim düzeyi ortaokul olanların olumsuz değerlendirilme korkusu puanlarından yüksek bulunmuştur. Baba eğitim düzeyi üniversite ve üzeri olanların olumsuz değerlendirilme korkusu puanları, baba eğitim düzeyi ortaokul olanların olumsuz değerlendirilme korkusu puanlarından yüksek bulunmuştur. Bununla birlikte araştırmaya katılan ergenlerin sosyal kaygı genel, genel sosyal durumlarda korku ve huzursuzluk duyma, yeni sosyal durumlarda korku ve huzursuzluk duyma puanları ortalamalarının baba eğitim düzeyi değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan test sonuçlarına göre grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($p>.05$) (Tablo 5.8).

Araştırmaya katılan ergenlerin beden imgesi ortalamalarının baba çalışma durumu değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan test sonuçlarına göre grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($p>.05$) (Tablo 5.6).

Araştırmaya katılan ergenlerin dışa dönüklük, uyumluluk, duygusal denge, sorumluluk, deneyime açıklık puanları ortalamalarının baba çalışma durumu değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan test sonuçlarına göre grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($p>.05$) (Tablo 5.7).

Araştırmaya katılan ergenlerin sosyal kaygı genel puanları ortalamalarının baba çalışma durumu değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan T-Testi sonuçlarına göre grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($t=-2.987, p<.01$). Babası çalışanların sosyal kaygı genel puanları ($x=48.989$), babası çalışmayanların sosyal kaygı genel puanlarından ($x=58.286$) düşük bulunmuştur (Tablo 5.8).

Araştırmaya katılan ergenlerin olumsuz değerlendirilme korkusu puanları ortalamalarının baba çalışma durumu değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan T-Testi sonuçlarına göre grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($t=-2.175, p<.05$). Babası çalışanların olumsuz değerlendirilme korkusu puanları ($x=14.900$), babası çalışmayanların olumsuz değerlendirilme korkusu puanlarından ($x=18.143$) düşük bulunmuştur. Aynı şekilde katılımcıların genel sosyal durumlarda korku ve huzursuzluk duyma puanları ortalamalarının baba çalışma durumu değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan T-Testi sonuçlarına göre grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($t=-3.858, p<.001$). Babası çalışanların genel sosyal durumlarda korku ve huzursuzluk duyma puanları ($x=9.387$), babası çalışmayanların genel sosyal durumlarda korku ve huzursuzluk duyma puanlarından ($x=13.286$) düşük bulunmuştur. Tüm bu bulguların yanı sıra araştırmaya katılan ergenlerin yeni sosyal durumlarda korku ve huzursuzluk duyma puanları ortalamalarının baba çalışma durumu değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan test sonuçlarına göre grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($p>.05$) (Tablo 5.8).

Araştırmaya katılan ergenlerin beden imgesi puanları ortalamalarının anne eğitim düzeyi değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan test sonuçlarına göre grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($p>.05$) (Tablo 5.6).

Tablo 5.7'ye göre araştırmaya katılan ergenlerin dışa dönüklük puanları ortalamalarının anne eğitim düzeyi değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan ANOVA sonuçlarına göre grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($F=3.283$, $p<.05$). Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek üzere Post Hoc testi uygulanmıştır. Buna göre anne eğitim düzeyi ortaokul olanların dışa dönüklük puanları, anne eğitim düzeyi ilköğretim ve altı olanların dışa dönüklük puanlarından yüksek bulunmuştur. Anne eğitim düzeyi ortaokul olanların dışa dönüklük puanları, anne eğitim düzeyi lise olanların dışa dönüklük puanlarından yüksek bulunmuştur. Anne eğitim düzeyi ortaokul olanların dışa dönüklük puanları, anne eğitim düzeyi üniversite ve üzeri olanların dışa dönüklük puanlarından yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan ergenlerin duygusal denge puanları ortalamalarının anne eğitim düzeyi değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan ANOVA sonuçlarına göre grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($F=5.400$, $p<.01$). Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek üzere Post Hoc testi uygulanmıştır. Buna göre anne eğitim düzeyi lise olanların duygusal denge puanları, anne eğitim düzeyi ilköğretim ve altı olanların duygusal denge puanlarından yüksek bulunmuştur. Anne eğitim düzeyi lise olanların duygusal denge puanları, anne eğitim düzeyi ortaokul olanların duygusal denge puanlarından yüksek bulunmuştur. Bununla birlikte araştırmaya katılan ergenlerin uyumluluk, sorumluluk, deneyime açıklık puanları ortalamalarının anne eğitim düzeyi değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan test sonuçlarına göre grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($p>.05$) (Tablo 5.7).

Araştırmaya katılan ergenlerin sosyal kaygı genel, olumsuz değerlendirilme korkusu, genel sosyal durumlarda korku ve huzursuzluk duyma, yeni sosyal durumlarda korku ve huzursuzluk duyma puanları ortalamalarının anne eğitim düzeyi değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla

yapılan test sonuçlarına göre grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($p>.05$) (Tablo 5.8).

Araştırmaya katılan ergenlerin beden imgesi puanları ortalamalarının anne çalışma durumu değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan test sonuçlarına göre grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($p>.05$) (Tablo 5.6).

Araştırmaya katılan ergenlerin dışa dönüklük puanları ortalamalarının anne çalışma durumu değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan T-Testi sonuçlarına göre grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($t=2.977, p<.01$). annesi çalışanların dışa dönüklük puanları ($x=14.607$), annesi çalışmayanların dışa dönüklük puanlarından ($x=13.463$) yüksek bulunmuştur. Araştırmaya katılan ergenlerin uyumluluk, duygusal denge, sorumluluk, deneyime açıklık puanları ortalamalarının anne çalışma durumu değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan test sonuçlarına göre grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($p>.05$) (Tablo 5.7).

Araştırmaya katılan ergenlerin sosyal kaygı genel, olumsuz değerlendirilme korkusu, genel sosyal durumlarda korku ve huzursuzluk duyma, yeni sosyal durumlarda korku ve huzursuzluk duyma puanları ortalamalarının anne çalışma durumu değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan test sonuçlarına göre grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($p>.05$) (Tablo 5.8).

Araştırmaya katılan ergenlerin beden imgesi puanları ortalamalarının kardeş sayısı değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan test sonuçlarına göre grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($p>.05$) (Tablo 5.6).

Tablo 5.7'ye göre araştırmaya katılan ergenlerin dışa dönüklük puanları ortalamalarının kardeş sayısı değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan ANOVA sonuçlarına göre grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($F=13.179, p<.001$). Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek üzere Post Hoc testi uygulanmıştır. Buna göre kardeş sayısı 0-1 olanların dışa dönüklük puanları, kardeş sayısı 4 ve üzeri

olanların dışa dönüklük puanlarından yüksek bulunmuştur. Kardeş sayısı 2-3 olanların dışa dönüklük puanları, kardeş sayısı 4 ve üzeri olanların dışa dönüklük puanlarından yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan ergenlerin uyumluluk puanları ortalamalarının kardeş sayısı değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi sonuçlarına göre grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($F=7.975$, $p<.001$). Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek üzere Post Hoc testi uygulanmıştır. Buna göre kardeş sayısı 2-3 olanların uyumluluk puanları, kardeş sayısı 0-1 olanların uyumluluk puanlarından yüksek bulunmuştur. Kardeş sayısı 0-1 olanların uyumluluk puanları, kardeş sayısı 4 ve üzeri olanların uyumluluk puanlarından yüksek bulunmuştur. Kardeş sayısı 2-3 olanların uyumluluk puanları, kardeş sayısı 4 ve üzeri olanların uyumluluk puanlarından yüksek bulunmuştur (Tablo 5.7).

Araştırmaya katılan ergenlerin duygusal denge puanları ortalamalarının kardeş sayısı değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan ANOVA sonuçlarına göre grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($F=4.909$, $p<.01$). Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek üzere Post Hoc testi uygulanmıştır. Buna göre kardeş sayısı 2-3 olanların duygusal denge puanları, kardeş sayısı 0-1 olanların duygusal denge puanlarından yüksek bulunmuştur. Kardeş sayısı 2-3 olanların duygusal denge puanları, kardeş sayısı 4 ve üzeri olanların duygusal denge puanlarından yüksek bulunmuştur (Tablo 5.7).

Yine Tablo 5.7'de de gösterildiği üzere araştırmaya katılan ergenlerin sorumluluk puanları ortalamalarının kardeş sayısı değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan ANOVA sonuçlarına göre grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($F=5.527$, $p<.01$). Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek üzere Post Hoc testi uygulanmıştır. Buna göre kardeş sayısı 0-1 olanların sorumluluk puanları, kardeş sayısı 4 ve üzeri olanların sorumluluk puanlarından yüksek bulunmuştur. Kardeş sayısı 2-3 olanların sorumluluk puanları, kardeş sayısı 4 ve üzeri olanların sorumluluk puanlarından yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan ergenlerin deneyime açıklık puanları ortalamalarının kardeş sayısı değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi sonuçlarına göre grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($F=3.027, p<.05$). Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek üzere Post Hoc testi uygulanmıştır. Buna göre kardeş sayısı 2-3 olanların deneyime açıklık puanları, kardeş sayısı 0-1 olanların deneyime açıklık puanlarından yüksek bulunmuştur (Tablo 5.7).

Tablo 5.8'e göre araştırmaya katılan ergenlerin sosyal kaygı genel, olumsuz değerlendirilme korkusu, genel sosyal durumlarda korku ve huzursuzluk duyma, yeni sosyal durumlarda korku ve huzursuzluk duyma puanları ortalamalarının kardeş sayısı değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan test sonuçlarına göre grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($p>.05$).

Araştırmaya katılan ergenlerin beden imgesi puanları ortalamalarının doğum sırası değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan ANOVA sonuçlarına göre grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($F=6.240, p<.01$). Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek üzere Post Hoc testi uygulanmıştır. Buna göre doğum sırası 1 olanların beden imgesi puanları, doğum sırası 2 olanların beden imgesi puanlarından yüksek bulunmuştur. Doğum sırası 1 olanların beden imgesi puanları, doğum sırası 3 ve üzeri olanların beden imgesi puanlarından yüksek bulunmuştur (Tablo 5.6).

Tablo 5.7'de de belirtildiği gibi katılımcıların dışa dönüklük puanları ortalamalarının doğum sırası değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi sonuçlarına göre grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($F=5.548, p<.01$). Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek üzere Post Hoc testi uygulanmıştır. Buna göre doğum sırası 1 olanların dışa dönüklük puanları, doğum sırası 3 ve üzeri olanların dışa dönüklük puanlarından yüksek bulunmuştur. Doğum sırası 2 olanların dışa dönüklük puanları, doğum sırası 3 ve üzeri olanların dışa dönüklük puanlarından yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan ergenlerin duygusal denge puanları ortalamalarının doğum sırası değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek

amacıyla yapılan ANOVA sonuçlarına göre grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($F=3.610, p<.05$). Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek üzere Post Hoc testi uygulanmıştır. Buna göre doğum sırası 1 olanların duygusal denge puanları, doğum sırası 3 ve üzeri olanların duygusal denge puanlarından yüksek bulunmuştur. Doğum sırası 2 olanların duygusal denge puanları, doğum sırası 3 ve üzeri olanların duygusal denge puanlarından yüksek bulunmuştur (Tablo 5.7).

Araştırmaya katılan ergenlerin deneyime açıklık puanları ortalamalarının doğum sırası değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi sonuçlarına göre grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($F=3.470, p<.05$). Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek üzere Post Hoc testi uygulanmıştır. Buna göre doğum sırası 1 olanların deneyime açıklık puanları, doğum sırası 3 ve üzeri olanların deneyime açıklık puanlarından yüksek bulunmuştur. Ancak katılımcıların uyumluluk, sorumluluk puanları ortalamalarının doğum sırası değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan test sonuçlarına göre grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($p>.05$) (Tablo 5.7).

Tablo 5.8'e göre araştırmaya katılan ergenlerin sosyal kaygı genel puanları ortalamalarının doğum sırası değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan ANOVA sonuçlarına göre grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($F=3.547, p<.05$). Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek üzere Post Hoc testi uygulanmıştır. Buna göre doğum sırası 2 olanların sosyal kaygı genel puanları, doğum sırası 1 olanların sosyal kaygı genel puanlarından yüksek bulunmuştur. Doğum sırası 3 ve üzeri olanların sosyal kaygı genel puanları, doğum sırası 1 olanların sosyal kaygı genel puanlarından yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan ergenlerin olumsuz değerlendirilme korkusu puanları ortalamalarının doğum sırası değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi sonuçlarına göre grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($F=8.357, p<.001$). Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek üzere Post Hoc testi uygulanmıştır. Buna göre doğum sırası 2 olanların olumsuz değerlendirilme korkusu puanları, doğum sırası 1 olanların olumsuz değerlendirilme korkusu puanlarından

yüksek bulunmuştur. Doğum sırası 3 ve üzeri olanların olumsuz değerlendirilme korkusu puanları, doğum sırası 1 olanların olumsuz değerlendirilme korkusu puanlarından yüksek bulunmuştur. Ancak bu bilgilerin yanı sıra çalışmadaki ergenlerin genel sosyal durumlarda korku ve huzursuzluk duyma, yeni sosyal durumlarda korku ve huzursuzluk duyma puanları ortalamalarının doğum sırası değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan test sonuçlarına göre grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($p>.05$) (Tablo 5.8).

Araştırmaya katılan ergenlerin beden imgesi, dışa dönüklük puanları ortalamalarının fiziksel engel durumu değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan test sonuçlarına göre grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($p>.05$) (Tablo 5.6).

Araştırmaya katılan ergenlerin dışa dönüklük, uyumluluk, duygusal denge, sorumluluk, deneyime açıklık puanları ortalamalarının fiziksel engel durumu değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan test sonuçlarına göre grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($p>.05$) (Tablo 5.7).

Araştırmaya katılan ergenlerin yeni sosyal durumlarda korku ve huzursuzluk duyma puanları ortalamalarının fiziksel engel durumu değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan T-Testi sonuçlarına göre grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($t=-2.346$, $p<.001$). Fiziksel engeli olanların yeni sosyal durumlarda korku ve huzursuzluk duyma puanları ($x=11.600$), fiziksel engeli olmayanların yeni sosyal durumlarda korku ve huzursuzluk duyma puanlarından ($x=14.676$) düşük bulunmuştur. Diğer yandan araştırmaya katılan ergenlerin sosyal kaygı genel, olumsuz değerlendirilme korkusu, genel sosyal durumlarda korku ve huzursuzluk duyma puanları ortalamalarının fiziksel engel durumu değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan test sonuçlarına göre grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($p>.05$) (Tablo 5.8).

Araştırmaya katılan ergenlerin beden imgesi puanları ortalamalarının aile gelir düzeyi değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek

amacıyla yapılan test sonuçlarına göre grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($p>.05$) (Tablo 5.6).

Tablo 5.7'ye göre araştırmaya katılan ergenlerin dışa dönüklük puanları ortalamalarının aile gelir düzeyi değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi sonuçlarına göre grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($F=5.087$, $p<.01$). Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek üzere Post Hoc testi uygulanmıştır. Buna göre aile gelir düzeyi 3000-5000 TL olanların dışa dönüklük puanları, aile gelir düzeyi 3000 TL altı olanların dışa dönüklük puanlarından yüksek bulunmuştur. Aile gelir düzeyi 3000-5000TL olanların dışa dönüklük puanları, aile gelir düzeyi 5000-10.000TL olanların dışa dönüklük puanlarından yüksek bulunmuştur. Aile gelir düzeyi 3000-5000TL olanların dışa dönüklük puanları, aile gelir düzeyi 10.000TL üzeri olanların dışa dönüklük puanlarından yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan ergenlerin uyumluluk puanları ortalamalarının aile gelir düzeyi değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi sonuçlarına göre grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($F=7.924$, $p<.001$). Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek üzere Post Hoc testi uygulanmıştır. Buna göre aile gelir düzeyi 3000-5000 TL olanların uyumluluk puanları, aile gelir düzeyi 3000 TL altı olanların uyumluluk puanlarından yüksek bulunmuştur. Aile gelir düzeyi 10.000TL üzeri olanların uyumluluk puanları, aile gelir düzeyi 3000TL altı olanların uyumluluk puanlarından yüksek bulunmuştur. Aile gelir düzeyi 3000-5000TL olanların uyumluluk puanları, aile gelir düzeyi 5000-10.000TL olanların uyumluluk puanlarından yüksek bulunmuştur. Katılımcıların sorumluluk puanları ortalamalarının aile gelir düzeyi değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan ANOVA sonuçlarına göre grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($F=3.256$, $p<.05$). Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek üzere Post Hoc testi uygulanmıştır. Buna göre aile gelir düzeyi 3000-5000 TL olanların sorumluluk puanları, aile gelir düzeyi 3000 TL altı olanların sorumluluk puanlarından yüksek bulunmuştur (Tablo 5.7).

Araştırmaya katılan ergenlerin deneyime açıklık puanları ortalamalarının aile gelir düzeyi değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini

belirlemek amacıyla yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi sonuçlarına göre grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($F=4.857, p<.01$). Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek üzere Post Hoc testi uygulanmıştır. Buna göre aile gelir düzeyi 3000 TL altı olanların deneyime açıklık puanları, aile gelir düzeyi 5000-10.000TL olanların deneyime açıklık puanlarından yüksek bulunmuştur. Aile gelir düzeyi 3000-5000TL olanların deneyime açıklık puanları, aile gelir düzeyi 5000-10.000TL olanların deneyime açıklık puanlarından yüksek bulunmuştur. Aile gelir düzeyi 3000-5000TL olanların deneyime açıklık puanları, aile gelir düzeyi 10.000TL üzeri olanların deneyime açıklık puanlarından yüksek bulunmuştur. Ancak araştırmadaki ergenlerin duygusal denge puanları ortalamalarının aile gelir düzeyi değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan test sonuçlarına göre grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($p>.05$) (Tablo 5.7).

Tablo 5.8'e göre araştırmaya katılan ergenlerin genel sosyal durumlarda korku ve huzursuzluk duyma puanları ortalamalarının aile gelir düzeyi değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan ANOVA sonuçlarına göre grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur ($F=3.487, p<.05$). Farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek üzere Post Hoc testi uygulanmıştır. Buna göre aile gelir düzeyi 3000-5000 TL olanların genel sosyal durumlarda korku ve huzursuzluk duyma puanları, aile gelir düzeyi 3000TL altı olanların genel sosyal durumlarda korku ve huzursuzluk duyma puanlarından yüksek bulunmuştur. Aile gelir düzeyi 3000-5000TL olanların genel sosyal durumlarda korku ve huzursuzluk duyma puanları, aile gelir düzeyi 10.000TL üzeri olanların genel sosyal durumlarda korku ve huzursuzluk duyma puanlarından yüksek bulunmuştur. Aile gelir düzeyi 5000-10.000TL olanların genel sosyal durumlarda korku ve huzursuzluk duyma puanları, aile gelir düzeyi 10.000TL üzeri olanların genel sosyal durumlarda korku ve huzursuzluk duyma puanlarından yüksek bulunmuştur. Diğer yandan araştırmaya katılan ergenlerin sosyal kaygı genel, olumsuz değerlendirilme korkusu, yeni sosyal durumlarda korku ve huzursuzluk duyma puanları ortalamalarının aile gelir düzeyi değişkeni açısından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan test sonuçlarına göre grup ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmamıştır ($p>.05$).

6. TARTIŞMA

Bu çalışmanın temel amacı, bedensel değişimlerin ve düzenlemelerinin yoğun olarak yaşandığı ergenlik dönemindeki gençlerin, beden imgeleri ile sosyal anksiyete düzeyleri arasındaki ilişkide, sahip oldukları kişilik özelliklerinin etkisini analiz etmektir. Araştırmanın bu ilişkiye odaklanmasının sebebi ise literatürden elde edilen verilerde daha önce beden imgesi ve sosyal kaygı arasındaki ilişkinin anlamlılığına (Cash & Fleming, 2002; Clark & Wells, 1995; Dayhoff, 2000; Gümüş, 2002; Lerner & Lerner, 1977; Adams, 1977; Wilson, 1999; La Greca & Lopez, 1998; Hollander & Aronowitz, 1999; Phillipd,1991; Brawman-Mintzer, 1995; Yolaçyarpuz , Saadet, Şanlı, Devrimci ve Özgüven, 2002-2004; Van der Meeren ve ark.1985, Rubinow ve ark. 1987, Kellet ve Gawkrödger 1999, Khan ve ark. 2001; Ferahbaş ve ark. 2004; Tan 2004; Thomas 2004; İkiz & Eriş, 2013; Eren & Gümüş, 2000; Cash, Theriault ve Annis, 2004; Doğan, Sapmaz ve Totan, 2011), beden imgesi ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin anlamlılığına (Davis, 1997; Davis, Dionne ve ark., 1996; Swami ve ark., 2012; Katzman & Wolchik, 1984; Kvaem ve ark., 2006; Phillips & McElroy, 2000; Kvaem IL, Soest T, von Roald HE, Skolleborg KC, 2006; Swami ve ark., 2012; Tylka, 2004; Cruicshank, 2006; Roberts & Good, 2010; Miner-Rubino ve ark., 2002; Swami, Buchanan, Furnham & Tove'e, 2008) ve sosyal anksiyete ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin anlamlılığına (Cheek & Briggs, 1990; Garland, 2000; Flint, 2004; Mete, 2006; Kang, Johnson ve Kim, 2013; Hedges, 1997; Burger, 2006; Ladd & Troop-Gordon, 2003; Ladd, 1999; Harrist ve diğerleri, 1997; Pope ve diğerleri, 1991; (Ladd ve Profilet, 1996) odaklanan bir çok çalışmaya rastlanmasına rağmen, kişilik özelliklerinin, beden imgesi ve sosyal anksiyete arasındaki ilişkide sahip olduğu aracı rolün varlığına ve etkisine odaklanan her hangi bir çalışmaya rastlanmamış olmasıdır.

Araştırmanın ilk analiz adımında beden imgesi, kişilik özellikleri ve sosyal kaygı arasındaki ilişki analiz edilmiştir. Burada Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeğinden, Vücut Algısı Ölçeğinden ve Beş Faktör Kişilik Envanterinden elde edilen puanlar arasında korelasyon analizi yapılmış, elde edilen bulgular neticesinde ise beden imgesi, kişilik özellikleri ve sosyal kaygı arasındaki ilişkinin kısmen desteklendiği gözlemlenmiştir.

Araştırmanın ilk analiz adımında katılımcıların beden imgesi, kişilik özellikleri ve sosyal kaygı düzeyleri arasındaki ilişkiyi değerlendirmek adına Pearson Korelasyon Analizi yapılmış, Araştırmanın yordanan değişkeni sosyal anksiyete iken yordayıcı değişken ise beden imgesi olarak belirlenmiştir.

Bulgular değerlendirildiğinde 15-18 yaş ergenlerde beden imgesi, kişilik özellikleri ve sosyal kaygı arasında kısmen bir ilişki olduğu gözlemlenmiştir. Literatüre bakıldığında sosyal kaygı ilişkisini ve kişilik özelliklerini temel alan araştırma birikimi mevcut olsa da bu araştırmaların önemli bir kısmı yetişkinleri temel almaktadır. Bu nedenle psikolojik iyi oluş ya da anksiyete gibi konularla ilgili olarak ergenler ve çocuklarla yapılan çalışmalar diğer psikolojik özellikleri konu alan çalışmalara oranla daha sınırlı kalmıştır (Lewis, Huebner, Malone ve Valois, 2010; Gaderman ve ark., 2010; Huebner, 2004).

Bulgular beden imgesi ile sosyal anksiyete arasındaki ilişki bazında değerlendirildiğinde, bu iki değişken arasında anlamlı yönde bir ilişki olduğu yönünde desteklenmektedir. İkiz ve Eriş'in 2013 yılında toplam 300 ergen ile gerçekleştirdiği araştırma sonucunda olumlu beden imgesine sahip ergenlerin, sosyal anksiyete yaşama seviyeleri, olumsuz beden imajına sahip ergenlerden daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada Mann Whitney U testi uygulanmıştır .

Doğan, Sapmaz ve Totan'ın 2011 yılında 473 öğrenci ile gerçekleştirdiği ve Beden İmgesi Baş Etme Stratejileri Ölçeğinin geçerlilik ve güvenilirliğini ölçtükleri çalışmada, olumsuz beden imgesine sahip kişilerin bedensel görünüşleri nedeniyle yeni sosyal ortamlara girdikten kaçındıkları, olumsuz değerlendirmelerden olabildiğince sakınmaya çalıştıkları gözlemlenmiştir. Çalışma betimleyici ve doğrulayıcı faktör analizi, ölçüt bağıntılı geçerlilik, test-tekrar test ve Cronbach alfa yöntemleriyle yürütülmüştür.

Gümüş'ün 2002 yılında 339 ergen ile gerçekleştirmiş olduğu çalışma sonucunda, sosyal anksiyetenin bireyin kendine yönelik olumsuz inanışları ve düşük benlik saygısıyla negatif ilişkisi olduğu saptamıştır.

Clerk ve Wells (1995), kişinin kendi beden imgesine yönelik çarpıtılmış bilişsel süreçlerin, benlik ve sosyal anksiyete ilişkisini olumsuz değerlendirme de önemli derecede etkisi olduğunu savunmuşlardır.

Çalışmamızın, beden imgesi ile sosyal kaygı yaşama arasındaki ilişkinin varlığını destekler nitelikte olduğu gözetildiğinde, bulgularımız literatür verilerini doğrular niteliktedir.

Katzman ve Wolchik (1984) ergenlerde yeme bozukluklarını inceledikleri çalışmada, nörotik ve mükemmeliyetçi karakterdeki kişilerin beden imgesinin daha düşük ve olumsuz olduğunu belirtmiştir. Aynı zamanda Miner- Rubino ve arkadaşları, dışadönük ve nörotik kişilik özellikleri ile beden imgesi arasında ilişki olduğunu gözlemlemişlerdir. Roberts ve Good'un 2010 yılında medya etkisi ile beden algısı arasındaki ilişkiyi incelemek üzere yapmış oldukları çalışma sonucunda da nörotiklik düzeyi yüksek olan katılımcıların bendi algısı diğer kişilere göre daha düşük bulunmuştur.

Swami ve arkadaşlarının 2012 yılında 4289 kadınla yapmış oldukları çalışma sonucunda; beden imgesinin dışadönüklükle pozitif, nörotiklik ile de negatif ilişkisi olduğu gözlemlenmiştir. Çalışmada, çoklu doğrusal regresyon yöntemi kullanılmıştır.

Cruicshank (2009) lise öğrencileriyle yapmış olduğu çalışmada kişilik özellikleri ve beden imgesi ve yeme bozuklukları arasındaki ilişkiye yoğunlaşmış, gelişime açıklık ve nörotiklik ile beden imgesi arasında negatif korelasyon bulmuştur. Swami, Buchanan, Furnham ve Tove'e ise 2008 yılında yapmış oldukları çalışmada, deneyime açık ve uyumlu kişilerin, dış görünüşe müdahale eden operasyonlara, diğer kişilere göre daha az istekli olduklarını gözlemlemişlerdir. Bizim çalışmamızın sonucu, kişilik özellikleri ve beden imgesi arasındaki ilişkinin varlığını destekler nitelik taşımayarak, literatürle çelişme göstermektedir. Aynı zamanda literatürde ergenlerde kişilik özelliklerinden uyumluluk, sorumluluk ve deneyime açıklık ile beden imgesi arasındaki ilişkiye odaklanan herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Çalışmamız sonucunda da, bu kişilik özelliklerinin beden

imgesi ile aralarında ilişki olmadığı gözlemlenmiştir. Gelecekteki çalışmalarda örneklem sayısının artırılması ile bu ilişkiyi ortadan kaldırabilmenin mümkün olabileceği öngörülmektedir.

Bunun yanı sıra, Flint (2004)'in kişilik özelliklerinin sosyal anksiyete deneyimleme düzeyini araştırdığı çalışmada, içedönük kişilerin sosyal kaygı düzeyleri dışadönük ve atılgan kişilere göre daha yüksek bulunarak yaptığımız araştırma sonuçları ile paralellik göstermektedir.

Mete (2006) dışadönük bireylerin kişilerarası iletişimde daha başarılı olduklarını, nörotik kişilerin genellikle endişeli, güvensiz ve gergin olmalarından ötürü sosyal yaşantılarında daha fazla anksiyete yaşayabileceklerini belirtirken, Hedges (1977) dışadönüklerin topluluk içerisinde duygularını rahatlıkla ifade edebilen, sosyal yaşantılarında kaygıları düşük kişiler olduklarını desteklemiştir.

Kang, Johnson ve Kim 2013 yılında kadın üniversite öğrencileriyle çalışma yapmış, çalışmanın sonucunda mükemmeliyetçilik ve nörotiklik ile sosyal kaygı arasında pozitif yönde yüksek düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu gözlemlenmiştir. Nörotik kişiliklerin insanlar tarafından reddedilmeye, dışlanmaya yol açabilmekte olduğu (Harrist ve diğerleri, 1997; Pope ve diğerleri, 1991), dışadönüklük ve uyumluluk gibi pozitif kişilik özelliklerinin ise çevre tarafından kabul edilme ile ilişkili olduğu bulunmuştur (Ladd, 1999). Kişilik özelliklerinden sorumluluğun ise sosyal anksiyete yaşama ile ilişkisini belgeleyen herhangi bir literatür verisine rastlanmamış, araştırmamızın sonucunda da bu ilişkinin varlığı gözlemlenmemiştir.

Çalışmamız, sosyal kaygı ve kişilik özellikleri arasındaki ilişki ile sosyal kaygı ve beden imgesi arasındaki ilişkinin varlığını destekler nitelikte sonuçlar elde ederek literatürle paralel özellik göstermektedir. Fakat literatürde beden imgesi ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi destekleyen çalışmaların varlığına rağmen, çalışmamız bu sonucu elde etmemiştir. Gelecekteki çalışmalarda örneklem sayısının artırılması, yaş grubu dağılımının daha homojenik hale getirilmesi, literatürle uyumlu veriler elde etmemizi kolaylaştıracaktır.

Bulgular cinsiyet açısından değerlendirildiğinde, erkek ergenlerin, kız ergenlere göre genel sosyal durumlarda daha çok huzursuzluk duydukları, sosyal anksiyetenin diğer alt faktörlerinde cinsiyetler arası fark olmadığı saptanmıştır. Elde edilen bulguyla paralel olarak; Scheiner ve arkadaşları (1992) sosyal anksiyetenin

kadınlarda, erkeklere göre görülme sıklığının daha fazla olduğunu belirtmişlerdir. Sosyal kaygının cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediği literatürde hala kesin olmamakla birlikte, bu yönde yapılan birçok çalışma sonucunda erkek ve kadınların sosyal kaygı alt ölçeklerinden utangaçlık alt faktöründe benzer (Morris, 1982; Pilkonis, 1977), sosyal kaçınma, sıkıntı, iletişim kaygısı, buluşma kaygısı ve karşı cins kaygısında farklılaşan puanlar aldığı gözlemlenmiştir (Glass, 198; Watson ve Friend, 1969; Arkowitz, 1978; Leary ve Dobbins, 1983, MrCroskey, 1982; Edelmanns, 1987). Bunun yanı sıra Hansford ve Hattie (1982) sosyal kaygıda cinsel arasında fark bulamamışlardır. La Greca ve Lopez (1977) ergenlik dönemindeki kızların erkeklere göre daha yüksek sosyal anksiyete taşıdıklarını, Scheiner ve arkadaşları (1992) ise sosyal anksiyetenin kadınlarda erkeklere göre daha az gözüktüğünü belirtmişlerdir. Rapee, Sanderson ve Barlow (1988) ise cinsiyetler arasında herhangi bir fark gözlemlenmemişlerdir. Bu tartışmalı durumun sebebi olarak klinik araştırmaların kısıtlı bir örnekleme yapılması, her araştırmanın örneklem boyutunun farklılık göstermesi olarak gösterilebilir.

Kişilik özellikleri açısından bakıldığında, kızların deneyime açıklık puanları, erkeklere göre daha yüksek bulunmuş, diğer kişilik özellikleri ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Bu bulgumuza benzerlik gösteren Feingold (1994)'un yapmış olduğu meta-analiz çalışması sonucunda, deneyime açıklığın alt boyutu olan yeniliğe açıklık boyutunda erkekler kadınlara göre, diğer bir alt boyut olan estetik boyut ve duygulara açıklık boyutunda ise kadınlar erkeklere göre daha yüksek puan almışlardır. Sorumluluk boyutunda ise cinsiyetler arası fark bulunmaması (Chapman ve diğ.) ise çalışma sonucumuzla paralellik göstermektedir. Tatlıoğlu 2014'de üniversite öğrencileriyle çalışma yapmış ve dışadönüklük, sorumluluk, deneyime açıklık ve uyumluluk faktörlerinin cinsiyetler arasında farklılaşmadığını gözlemlenmiştir. Çalışmada T-testi kullanılmıştır. Literatürde yapılan çalışmalar incelendiğinde, araştırmala sonuçlarının birbirleriyle çelişen verilere sahip olduğu gözlemlenmektedir. Rubenstein (205), beş faktör kişilik özelliklerinin cinsiyetler arası farklılığını araştırmış; kadınların dışadönüklük ve sorumluluk boyutlarının erkeklerden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu bulguların yanı sıra, Tatlıoğlu (2014) nörotiklik düzeyinin kadınlarda erkeklere göre daha yüksek olduğunu saptamıştır.

Çalışmamızda beden imgesi ile yaş faktörleri arasındaki ilişki gözlemlendiğinde, kadınların beden imgesinin erkeklere göre daha düşük olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Bu bulgu literatürle paralellik göstermektedir. Tiggeman (2004) yaptığı çalışma sonucunda genç erkeklerin, genç kızlara göre daha iyi bir beden imajına sahip olduğunu gözlemiştir. Çok (1990)'un Türk ergenler üzerindeki vücut algısı doyumunu gözlemleyen çalışması, erkeklerin kızlara göre bedenlerinden daha memnun oldukları sonucunu ortaya koyulmuştur. Çetinkaya'nın (2004) çalışması hem literatür hem de bizim çalışmamızla çelişmektedir. Beden imgesinin demografik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığının gözlemlendiği çalışma sonucunda, kadınların beden imgesi puan ortalamalarının, erkeklerin beden imgesi puan ortalamasından yüksek olduğu bulunmuştur.

Araştırmamızda, katılımcı kısıtlılığı, kullanılan ölçeklerin farklılaşması, kadın erkek dağılımının eşitsizliği, erkek örneklemin kadın örneklemden daha fazla olmasından dolayı diğer araştırmalardan farklı bir sonuç elde edildiği düşünülmektedir. Gelecekteki araştırmalarda kız ve erkek çocukların sayısı artırılarak aralarında dengeli bir dağılım yapılması ve özellikle sosyal anksiyetede cinsiyetler arası farklılığının daha net ortaya koyulabilmesi adına daha fazla araştırma yapılmasına ihtiyaç duyulduğu gözlenmektedir.

Araştırma bulguları yaş açısından değerlendirildiğinde ergenlik döneminde çeşitli yaşlarda sosyal anksiyetenin değişiklik gösterdiği gözlemlenmiştir. Sosyal anksiyetenin duygusal denge alt boyutu ele alındığında, 15 ve 17 yaşında olanların duygusal denge puanları, yaşı 16 olanların duygusal denge puanlarından daha yüksek bulunmuştur. Literatürde sosyal anksiyetenin yaşlara göre anlamlı bir fark gösterdiği çalışmaya rastlanmamasına karşın, sosyal anksiyetenin ergenlik dönemindeki prevalansını ortaya koyan çalışmalar mevcuttur. Bayramkaya, Toros ve Özge (2005) sosyal kaygı ölçeğinden alınan puanların yaşlar arasında anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır, katılımcıların aldıkları puanların, yaşları küçüldükçe yükselme gösterdiğini gözlemlemişlerdir. Gümüş (1997) ise yaptığı araştırmada katılımcıların kaygı ölçeğinden aldıkları ortalama puanların, yaşları düştükçe azaldığını gözlemlemiştir. 15 yaşındaki katılımcıların sosyal kaygı ölçeğinin olumsuz değerlendirime korkusu alt ölçeğinden aldıkları puanlar 16 yaşındakilere göre artış gösterirken, 17 yaşındaki katılımcıların aldıkları puanlar ise 16 yaşındakilere göre artış göstermektedir. Yeni sosyal durumlarda korku ve huzursuzluk duyma alt

ölçeğinden alınan puanlarda ise, 15 yaşındaki katılımcılar 16 yaşındakilere göre daha yüksek puan almıştır. Bu sonuçtan yola çıkarak araştırmamızın bu iki çalışmayla da tutarlılık gösterdiğini söyleyebiliriz.

Beden imgesi ile yaş arasındaki çalışmalara bakıldığı zaman, araştırmaların genel olarak dönemsel olarak ele alındığı, bu sebepten ötürü literatürde beden imgesinin ergenlikteki yeri ve önemini ortaya koyan çalışmalara rastlanmaktadır. Bizim çalışmamızda da yaş grupları arasında bir fark gözlemlenmemiş ancak örneklemeden elde edilen veriler sonucunda beden imgesinin katılımcılar arasında yüksek çıktığı gözlemlenmiştir. Ergenlik döneminin bedensel değişimlerin ve düzenlemelerinin yoğun olarak yaşandığı bir dönem olması (Steinberg, 2004) araştırmacılar tarafından hemfikir olunan bir durumdur. Çelen (2007) orta ergenlik döneminde düşük benlik algılarına ve depresif duygulara rastlandığını öne sürmüştür.

Gökdoğan (1988)'in ortaokul ve lise dönemindeki ergenlerin beden algısı düzeyini ölçmek amacıyla yapmış olduğu çalışma sonucunda, tüm deneklerin bedenlerinden orta düzeyde memnun olduklarını gözlemlenmiştir.

Literatürde beden imgesinin düzeyi ile ilgili ergenlerle yapılmış fazla bir çalışmaya rastlanmamakla birlikte, beden imgesinin hangi faktörlerden etkilendiği ve bu faktörlere bağlı olarak ne denli değiştiği ile ilgili oldukça fazla çalışmaya rastlamak mümkündür. Bizim çalışmamız katılımcıların benlik imgesinin yüksek çıkmasıyla, literatür verileriyle çelişmektedir. Bunun gerekçesi olarak bizim çalışmamızın katılımcı topluluğunun 15-18 yaş aralığındaki ergenleri değerlendirilmeye almış olması, bu aralık dışarısında kalan ergenler ile ilgili olarak herhangi bir bulgu elde edememiş olması gösterilebilir. Gelecekteki araştırmacıların farklı yaş grupları ile araştırma yapması konunun daha net ortaya koyulmasına yardımcı olacaktır.

Araştırmamızda kişilik özelliklerinden nörotiklik ile yaş arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Buna göre yaşı 15 olanların nörotiklik puanları, 16 olanların nörotiklik puanlarından düşük, yaşı 17 olanların nörotiklik puanları ise yaşı 16 olanların nörotiklik puanlarından düşük bulunmuştur. Beş faktör kişilik özelliklerinin diğer faktörleriyle yaş değişkeni arasında ise herhangi bir ilişki gözlemlenmemiştir. Literatürde ise yaş gruplarıyla kişilik özelliklerinin arasındaki ilişkiyi inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanmamakla birlikte, kişiliğin gelişim dönemlerindeki

gelişimi ele alınmıştır. Çamlıbel (2012) ergenlikte kişilik gelişiminde, doğuştan gelen genler ve çevresel etmenler etkili olduğunu belirtmiştir. Türker (2012) Genetik etkenler arasında anne babanın kişilik özellikleri, zekâ düzeyleri ve becerileri; çevresel etkenler arasında da beslenme ve beş duyu ile elde edilen deneyimlerin yanı sıra ergen bireyin içinde doğduğu aile ve içinde bulunduğu sosyal çevrenin bulunduğunu beyan etmiştir (Türker, 2012). He, Kramer, Houser, Hacker (2004) ergenlik döneminde kendini kontrol edememe davranışlarının ortaya çıkmasıyla birlikte erkeklerde şiddet, kızlarda ise inihar girişimi davranışlarının gelişebilmesiyle, nörotik özellikler göstermenin olası olabileceğini gözlemlemişlerdir.

Kulaksızoğlu (1998) kendisine olgun, yetişkinmiş gibi davranılan ergenin çevresine yetişkinmiş gibi tepkiler verdiğini belirtmiştir. Semerci (2013) ergen bireyin toplum içinde var olabilme adına değişik rollere büründüğünü, Başarı (2014) da ergen bireyin toplum içinde kendi seçtiği ideolojiye uygun bir rol bulduğu zaman kimlik kazandığı gibi, bunu başaramadığı durumda ise kimlik krizi yaşamaya başladığını belirtmiştir. Literatür incelendiğinde, araştırmamızı destekleyen veya desteklemeyen bir çalışmaya rastlanmamaktadır. Bunun sebebi olarak araştırmaların sadece gelişim dönemleri üzerine odaklanmış olması, spesifik olarak yaş grupları ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışma olmamasıdır. Bu konuda yapılacak çalışmaların, yaş grupları ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin ortaya koyulabilmesi açısından olumlu olabilecekleri düşünülmektedir.

Araştırma bulgularında okul türü ile sosyal kaygı arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Bayramkaya, Toros ve Özge 2005 yılında yaptıkları çalışmada, sosyal anksiyeteyi bazı sosyodemografik değişkenlere göre incelemiş ve katılımcıların okul türü ile sosyal kaygı düzeyleri arasında anlamlı bir farka rastlamamışlardır. Araştırma da T-test kullanılmıştır. Okul türünün doğrudan sosyal anksiyete ile olan ilişkisine odaklanan çalışmalar literatürde mevcut olmamakla birlikte, Linley ve arkadaşları (2006), okulların sosyal gelişimde önemli bir rolünün olduğunu belirtmişler ve araştırmalarını öğretmenlerin motivasyon düzeyleri üzerine gerçekleştirmişlerdir. Yapılan araştırma sonucunda ise öğretmenlerin motivasyon düzeylerinde okul türüne göre anlamlı bir farklılık bulunduğu, özel liselerde öğretmenlik yapan öğretmenlerin, diğer liselerde öğretmenlik yapanlara göre motivasyon düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bu durumun açıklaması

olarak, özel liselerde öğrenim görmekte olan öğrencilerin, okul sürecinde aktif olarak katılımının ve okul içi sosyal ilişkilerinin olumlu yönde etkilenebileceği söylenebilir. Ergenlik döneminde sosyal yaşantının büyük bir bölümünün geçtiği okulların ve dolayısıyla okul türlerinin, okullardaki eğitim sistemi ve olanakların sosyal kaygı üzerinde ne derece etkili olduğuna dair araştırmaların yapılmasının, ergen öğrencilerin sosyal anksiyete yaşamalarını önleme çalışmalarına ışık tutacak nitelikte olacaktır.

Araştırmamızda beden imgesi ile okul türü arasındaki ilişki incelendiğinde, grup ortalamaları arasında anlamlı bir fark gözlemlenmiş, beden imgesi puanının en düşük olduğu grubun meslek lisesi olduğu saptanmıştır. Literatürde bu sonucu destekleyen bir araştırma olmamasına karşın, bu durumun okullarda sağlanan psikolojik danışmanlık imkanlarının etkili olduğu düşünülebilir. Psikolojik danışmanlık ve rehberlik birimlerinin hizmet ve etkinliklerinin artırılmasının, kritik bir dönem olan ergenlik döneminde ergen bireylerin benlik imgesinin yükselmesi açısından önem arz edeceği düşünülmektedir.

Kişilik özellikleri ile okul türü arasındaki ilişkiye bakıldığında zaman literatürde spesifik olarak bu ilişkiyi ölçen bir çalışmaya rastlanmamış olmasına karşın, araştırmamızda okul türü ile deneyime açıklık puanları arasında anlamlı bir ilişki gözlemlenmiştir. Buna göre özel okulda okumakta olan bireylerin deneyime açıklık puanları, meslek lisesi ve Anadolu lisesinde okumakta olan bireylerin puanlarına göre daha düşük çıkmıştır. Bunun gerekçesi olarak özel okulda okuyan ergenlerin ailelerinin sosyoekonomik düzeyinin diğer gruplardan daha yüksek olması ve ihtiyaçlarının daha hızlı bir şekilde karşılanmasına bağlı olarak daha çabuk doyuma ulaşmaları, bu sebeple girişimci özelliklerinin daha geri planda olması gösterilebilir. Fakat bu öneriyi destekleyen veya desteklemeyen herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Bulgular ebeveynlerin eğitim düzeyi açısından değerlendirildiğinde baba eğitim düzeyi ile ergenlerin olumsuz değerlendirilme korkusu puanları arasında anlamlı bir ilişki gözlemlenmiştir. Baba eğitim düzeyi lise olanların olumsuz değerlendirilme puanları, baba eğitim düzeyi ortaokul olanların olumsuz değerlendirilme korkusu puanlarından yüksek bulunmuştur. Baba eğitim düzeyi üniversite ve üzeri olanların olumsuz değerlendirilme korkusu puanları ise baba eğitim düzeyi ortaokul olanlara göre yüksek bulunmuştur. Anne eğitim düzeyinin ise

ergen bireyin sosyal anksiyete yaşaması üzerinde bir etkisi bulunmamıştır. Literatürde ergenlerin sosyal anksiyete düzeylerinin anne-baba eğitimi düzeyiyle ilişkisini ölçen çalışmalara baktığımız zaman, Şahin, Barut ve Ersanlı 2013’de bir grup ergenle bir araştırma yapmış, bu araştırmanın sonucunda da baba eğitim düzeyi üniversite ve lise mezunu olan kişilerin sosyal görünüş anksiyetesinin baba eğitim düzeyi ilköğretim ve altı olan kişilere göre düşük olduğunu saptamışlardır. Erkan (2002) ise baba eğitim seviyesi düştükçe, ergen bireydeki kaygı düzeyinin yükseldiğini belirtmiştir.

Bu sonuçlar, bizim araştırmamızın sonucuyla çelişmektedir. Bunun sebebi olarak örneklem dağılımının iki araştırmada farklı olması, baba eğitim düzeylerinin iki çalışmada da anlamlı derecede farklılık göstermesi gösterilebilir.

Araştırma bulgularımızda, ergenlerin sosyal anksiyete düzeyi puan ortalamaları, anne eğitim düzeyi açısından anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Bu sonuç, literatür verileriyle de benzerlik göstermektedir. Şahin, Barut ve Ersanlı (2013)’nın yukarıda belirtilen çalışmasında, anne eğitim düzeyi ile sosyal görünüş kaygısı arasındaki ilişkide, gruplar arasında anlamlı derecede bir fark bulunmamıştır. Gümüş’ün (1997) ise yapmış olduğu çalışma da anne eğitim seviyesi ile ergenlerin sosyal kaygı düzeyleri arasında negatif yönlü bir ilişki saptamıştır. Bu sonuç, bizim araştırmamızla çelişmektedir. Çalışmamızda, anne eğitim düzeyinin genel olarak ilköğretim ve orta öğretim olması, üniversite ve üzeri eğitim düzeyine sahip olanların azlığı, anne eğitim düzeyi ile ergenlerin sosyal anksiyete puanlarının kıyaslanmasında kısıtlayıcı bir etmen olduğu düşünülmektedir. Gelecekteki çalışmalarda, anne eğitim düzeyi dağılımının daha eşit olması göz önünde bulundurularak, literatürle daha tutarlı verilerin elde edilmesi öngörülmektedir.

Ergenlerin anne-baba eğitim düzeyleri ile sahip oldukları beden imgeleri arasındaki ilişkinin incelenmiş olduğu çalışmalar mevcuttur (Gümüş, 1997). Yapmış oldukları çalışma sonucunda, ergen öğrencilerin annelerinin eğitim durumları ile sosyal anksiyete düzeyleri arasında bir ilişki gözlemlenmemiştir (Erkan, 2002).

Bulgular beden imgesi açısından değerlendirildiğinde, baba eğitim düzeyi ile beden imgesi puanları ortalamaları gruplar arasında anlamlı bir farklılık göstermiştir. Aynı puan ortalamaları ile anne eğitim düzeyleri arasında ise anlamlı bir farklılık gözlemlenmemiştir. Bu sonuç literatürle kıyaslandığında Tufan, 1988 yılında 437

üniversite öğrencisi ile beden algısı üzerine yapmış olduğu çalışmasında; öğrencilerin anne baba eğitim düzeyinin beden imgesi ve benlik saygısı üzerinde etkili olmadığını belirtmiştir. Bu bilgiyi ele alarak bulgumuzun literatürle kısmen benzerlik gösterdiğini söyleyebiliriz. Fakat anne-baba eğitim düzeyi ile beden imgesi arasındaki ilişkinin ölçüldüğü çalışmaların kısıtlılığından dolayı net bir kanıya varamamaktayız. Gelecekte beden imgesinin belirli değişkenlere göre değişip değişmediğini ölçen çalışmalarda ebeveynlerin eğitim düzeyi faktörünün de katılımcı veri formlarına katılması, bu konudaki fikirleri aydınlatır özellik taşıyacaktır.

Bulgular kardeş sayısı ve doğum sırası açısından değerlendirildiğinde ergen katılımcıların sosyal kaygı puan ortalamalarının kardeş sayısı açısından anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur. Bu konuda literatürde de yapılmış herhangi bir çalışma mevcut değildir. Ancak çalışmamızda, doğum sırası ile gruplar arası sosyal kaygı puanları arasındaki fark anlamlı bulunmuştur. Bu veri literatürle örtüşmektedir. Kalkan ve Epli Koç, doğum sırasının kişinin psikososyal faktörlerinin şekillenmesinde etkili olduğunu savunmuş; Çakır ve Şen (2012) ise biretlerin doğum sırasına göre kazandıkları kişilik özelliklerinin çevredeki insanların dikkatini çekmede ve kişilerarası iletişimlerinde etkili olduğunu belirtmişlerdir. Ancak literatür incelendiğinde bu konu ile ilgili olarak sınırlı sayıda çalışmaya rastlandığından dolayı elde edilen bulgunun güvenilirliği literatür ile karşılaştırılamamaktadır.

Araştırma bulguları, kardeş sayısı ile beden imgesi arasında anlamlı bir ilişki bulamamışken, doğum sırası ile beden imgesi arasında anlamlı bir ilişki ortaya koymuştur. Buna göre ilk doğanların beden imgesi puanları, doğum sırası 2 ve 3 olanlara göre daha yüksek bulunmuştur. Tufan (1988) üniversite öğrencileriyle yapmış olduğu çalışma sonucunda doğum sırası ve kardeş sayısı gibi değişkenlerin beden imgesi üzerinde etkili olmadığını savunmuştur. Ancak Literatür incelendiğinde bu konu ile ilgili olarak sınırlı sayıda çalışmaya rastlandığından dolayı elde edilen bulgunun güvenilirliği literatür ile karşılaştırılamamaktadır.

Araştırma bulguları kişilik özellikleri açısından değerlendirildiğinde; katılımcıların dışadönüklülük, uyumluluk, nörotiklik, sorumluluk ve deneyime açıklık puanlarının kardeş sayısı açısından anlamlı derecede farklılık gösterdiğini ortaya koymuştur. Literatür incelendiğinde kardeş sayısı değişkeninin ‘ doğum sırası ’ değişkeni içinde ele alındığı gözlemlenmiştir. Bu bilgiden yola çıkarak araştırmamızın bulgularının, literatürle paralellik gösterdiğini söyleyebiliriz.

Demiray (2015) ilk doğan çocukların dışadönük karaktere sahip olduğunu belirtmiştir. Bizim çalışmamızda ise kardeş sayısı 0-1 olanların dışadönüklük puanları diğer gruplardan daha yüksek çıkmıştır. Doğum sırası ve kişilik özellikleri arasındaki ilişki gözlemlenirken, nörotikliğin doğum sırasının etkilediği kişilik özellikleri faktörlerinden biri olduğu yapılan araştırmalarca gözlemlenmiştir. Büyük ve küçük çocukların nörotiklik düzeylerinin düşük olmasına karşın, ortanca ve tek çocukların nörotiklik düzeyinin yüksek olduğunu koyan araştırmaların mevcut olması, nörotiklik ve doğum sırasının birbiri ile ilişkili olduğunu desteklemektedir (Oktan ve ark., 2015). Rechek ve Kelly 2013 yılında yapmış oldukları çalışma sonucunda sonradan doğan çocukların önce doğan çocuklara oranla daha yüksek nörotiklik gösterdiklerini belirten sonuçlara ulaşılmışlardır. Jefferson, Herbst ve McCrae'nin (1998) ise doğum sırası ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi incelemek üzere yapmış oldukları araştırmada; deneyime açıklık özelliğinin, doğum sırasından etkilenen bir özellik olduğunu gözlemlemişlerdir. Literatür verileri incelendiğinde kardeş sayısının, doğum sırası içinde ele alınmış bir faktör olmasından ötürü, çalışmamızın sonucundan elde edilen bulguların güvenilirliği literatür ile karşılaştırılamamaktadır.

Araştırma bulguları fiziksel engel durumu açısından değerlendirildiğinde gruplar arasında beden imgesi ve kişilik özellikleri bakımından anlamlı bir fark gözlemlenmemiştir. Kişilik özellikleri ile fiziksel engellilik arasındaki ilişkiyi ölçen herhangi bir literatür bilgisine rastlanmamış olmasına karşın, çalışmamızda beden imgesi ile fiziksel engellilik arasındaki ilişkide elde edilen veriler, literatürle çelişmektedir. Wendell (1996) ve Lawrence (1991) fiziksel uygunluk ve beden güzelliği konularının oldukça göz önünde olmalarından ötürü engelli bireylerin; asla sahip olamayacakları bir bedeni dilemek ya da beden ile ilgili toplumsal kalıplara, baskılara karşı olmak gibi iki görüş arasında kalabilecekleri ve bu durumun, fiziksel engelli bireylerin olumlu bir beden imgesi geliştirmesi açısından oldukça zor olabileceği konusunda hemfikirdirler Purutçuoğlu (2017) ise çalışmasında, engelli engelli kadınların bedenlerindeki farklılık sebebi ile kendilerini istenmeyen ya da beğenilmeyen olarak algılayarak olumsuz beden imgesi geliştirdiklerini gözlemlemiştir. Moin ve arkadaşları (2009) ise engelli kadınlarla engelli olmayan kadınların aynı ölçüde cinsel istek ve arzularının olduğunu fakat engelli kadınların beden imgelerinin, cinsel memnuniyetlerinin ve cinsel öz beğenilerinin daha düşük

olduğu saptanmıştır. Çalışmamızın sonucunun literatür ile bu yönden benzerlik taşımasının sebebi, örneklemimizdeki fiziksel engelli birey sayısının az oluşu ve literatürdeki diğer çalışmalarda fiziksel engelli örneklem sayısının daha geniş olması olarak değerlendirilebilir.

Araştırma bulguları anne-baba çalışma durumu açısından değerlendirildiğinde, katılımcıların beden imgesi ile beş faktör kişilik envanteri puanları ortalamaları anne-baba çalışma durum değişkeni açısından bakıldığı zaman gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Anne-baba çalışma durum değişkeni sosyal kaygı puanı ile bakıldığı zaman ise anne çalışma durumunu ile katılımcı grupların sosyal kaygı puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olmadığı buna karşılık babası çalışanların, babası çalışmayanlara göre sosyal kaygı ölçeğinden daha düşük puan aldıkları gözlemlenmiştir. Literatürde bu sonuçları destekleyecek bir araştırma olmadığından, sonucumuzun güvenilirliği tam olarak test edilememiştir.

Araştırma bulguları aile gelir düzeyi açısından değerlendirildiğinde, sosyal kaygı puanları açısından gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Gelir düzeyi 3000-5000 TL arasında bulunan katılımcıların genel sosyal durumlardan korku ve huzursuzluk duyma puanları, gelir düzeyi 3000 TL ve altı olan ve 10.000 TL üstü olan katılımcılara göre daha yüksek, aile gelir düzeyi 5000-10.000 TL arasında olan katılımcıların genel sosyal durumlarda korku ve huzursuzluk duyma puanları gelir düzeyi 10.000 TL üstü olan gruba göre daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Literatür verileri incelendiğinde bu durum hem paralellik göstermekte, hem de çelişki içermektedir. Yüksek düzeyde eğitim seviyesi olan ve yüksek gelir düzeyine sahip kişilerde sosyal anksiyetenin daha sık görüldüğü savunulan görüşler mevcuttur (Aimes, Gelder ve Shaw,1983; Solyom, Lelwidge ve Solyom, 1986; Güz ve Dilbaz, 2003). Heimberg ve diğerleri (1993) genellenmiş sosyal anksiyetesi olanların toplum önünde konuşmakta güçlük çekmelere oranla göre daha düşük öğrenim ve gelir düzeyine sahip olduklarını gözlemlenmişlerdir. Erkan (2002) normal popülasyonda anne-babanın eğitim ve gelir durumunun düşük olmasını, sosyal anksiyete de risk faktörü olarak gözlemlenmiştir. Palancı ve Özbay (2003)'ın çalışmalarında da sosyoekonomik düzey, sosyal anksiyeteyi yordayıcı bir değişken olarak bulunmuştur. Bozkurt'a (2004) göre ailelerin çocuklarına sundukları maddi ve manevi olanaklar dahilinde çocuklarından her konuda yüksek performans beklemeleri çocuklarında sosyal anksiyete yaratabilmektedir. Erdik ve Altıparmak'ın (2012) üniversite

ergenler üzerinde gerçekleştirdikleri çalışmada, gelirleri giderlerini karşılayan ergenlerin kaygı düzeylerinin, gelirleri giderlerini karşılamayan ergenlere göre daha düşük olduğunu tespit etmişlerdir.

Yılmaz, Dursun, Güzeler ve Pektaş'ın (2014) 246 meslek yüksekokulu öğrencisi ile yapmış oldukları çalışma sonucunda, öğrencilerin kaygı düzeylerinin, ailelerinin gelir düzeylerine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Araştırma sonucuna göre; öğrencilerin ailelerinin aylık gelirleri arttıkça, kaygı düzeylerinin de arttığı gözlemlenmiştir. Deveci, Çalmaz ve Açık, 2012; Gül Akmaz ve Ceyhan (2009) ve Kaya ve Varol (2004) çalışmalarında ekonomik durumu düşük düzeyde olan öğrencilerin anksiyete düzeylerinin, ekonomik durumu yüksek düzeyde olan öğrencilere oranla daha yüksek olduğunu belirlemişlerdir. Gürsoy (2006) ise lise öğrencileriyle yapmış olduğu çalışmada, sosyo-ekonomik düzey yükseldikçe, lise öğrencilerinin kaygı düzeylerinin azaldığını saptamıştır. Bu sonuçlar bizim çalışmamızla kısmen paralellik göstermektedir. Bununla birlikte Çakmak ve Hevedanlı'nın (2005) yapmış oldukları çalışma, öğrenci ailelerinin gelir düzeylerinin kaygılarında etken olmadığı sonucu gözlemlenmiştir. Deveci, Çalmaz ve Açık (2012), Doğan ve Çoban (2009), Genç (2008), Gündoğdu, Yavuzer ve Karataş (2011) ve Karaman (2009) da gelir düzeyinin, ergenin sosyal veya genel anksiyete yaşamasında etkili olmadığını belirtmişlerdir. Literatürde çelişen sonuçların olması, araştırmamızın sonucunun güvenilirliğini kısıtladığından ötürü, bu yönde daha büyük örnekleme yapılacak çalışmaların, sosyoekonomik düzey ile sosyal anksiyete arasındaki ilişkinin saptanmasında faydalı olacağı düşünülmektedir.

Kişilik özellikleri ile ailelerin sosyo ekonomik düzeyi arasındaki ilişki ele alındığında, araştırmaya katılan ergenlerin deneyime açıklık, dışadönüklülük, uyumluluk ve sorumluluk puan ortalamalarının aile gelir düzeyine göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Bu sonuca göre aile gelir düzeyi yükseldikçe uyumluluk, sorumluluk puanı yükselmekte, deneyime açıklık ile dışadönüklülük puanı ise aile gelir durumu yükseldikçe düşüş göstermektedir. Bu sonuçlar literatürle hem benzerlik göstermekte hem de çelişmektedir. Eroğlu (2000) yapmış olduğu çalışma sonucunda sosyo-ekonomik düzeyin karakter yapısını şekillendirmede etkili olduğunu gözlemlenmiştir. Veri toplama sürecinde çocukların ailelerin sosyoekonomik gelirinin sorgulandığı sorularda bilmediklerini dile getirerek tahminlerine yakın bir

cevabı işaretlediklerini söylemişlerdir bu sebeple örneklemeden elde edilen bilginin güvenilirlik taşıdığı tam anlamıyla söylenememektedir.

Gözlemlendiği üzere, bu güncel araştırmanın sonuçları literatürde beden imgesi, sosyal anksiyete ve kişilik özelliklerinin belirli sosyodemografik değişkenler arasındaki ilişkiyi ölçümleyen çalışmalar ile karşılaştırıldığında benzer olmadığı görülmüştür. Bunun nedenleri incelendiğinde ise literatürdeki çoğu araştırmanın örneklem boyutunun bu güncel araştırmanın örneklem boyutundan çok daha fazla olduğu görülmektedir. Geçmiş araştırmalar daha fazla katılımcı içeren bir örnekleme sahip iken bu araştırma 300 kişi ile sınırlıdır. Bu durum araştırma sonuçlarından elde edilen verilerin benzer çıkmamasını etkileyecek bir sebep olabilmektedir. Literatür ve güncel araştırma sonuçlarının benzer çıkmamasında ki bir diğer sebep ise seçilen örnekleme sosyo-ekonomik ve cinsiyet dağılımı olabilmektedir. Bu araştırmada katılımcıların çok büyük bir yüzdesi düşük sosyo-ekonomik statüye sahiplerdir. Araştırmanın örneklem seçiminde meslek lisesi, Anadolu lisesi ve özel lise kullanarak katılımcılar arasındaki sosyo-ekonomik seviye farklarının belirlenmesi öngörülse, yüksek sosyo-ekonomik düzeyde katılımcı sayısı beklenenden düşük çıkmıştır. Ayrıca katılımcıların büyük bir yüzdesi erkektir. Sosyo-ekonomik düzey ve yaş değişkenlerinin dengeli ve homojen dağılması Bu da elde edilen sonuçların literatürle tutarsız olmasına neden olmuş olabilmektedir. Gelecekte yapılacak olan beden imgesi ve sosyal kaygı arasındaki ilişkiyi irdeleyen araştırmaların örneklem seçiminde büyük boyutta bir popülasyona sahip olmasında ve demografik değişkenlerdeki homojen dağılıma dikkat edilmesinde elde edilecek sonuçların geçmiş araştırma sonuçları ile benzer olabileceği öngörülmektedir.

Bu araştırmanın literatürle uyumunun yanı sıra bazı kısıtlılıkları da vardır. Mevcut araştırma örnekleme İstanbul ilinden seçilmiş 3 lise ile sınırlıdır. Dolayısıyla gelecekte yapılacak araştırmaların farklı illerden seçilecek örneklem grupları ile gerçekleştirilerek ergen bireylere daha fazla yardımcı olunacağı düşünülmektedir. Araştırmamız, daha farklı illerden, daha geniş sosyo-ekonomik çeşitliliğin sağlandığı, kız erkek ve yaş grubu dağılımlarının daha homojen olduğu örneklem gruplarıyla karşılaştırmalı olarak incelenebilir.

Gerçekleştirilen araştırmanın bağımsız değişkenlerini ölçen “Sosyodemografik Form” ergen bireylerin kendileri tarafından edinilen bilgilerle sınırlıdır. Aynı zamanda bu araştırmadan elde edilen tüm bulgular ergen katılımcıların ölçeklere

verdikleri cevaplarla sınırlı olduğundan dolayı katılımcıların verdikleri cevapların güvenilir olduğu var sayılarak veriler elde edilmiştir.

Sonuç olarak beden imgesi, sosyal anksiyete ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi değerlendiren bu çalışmada, yordayıcı ve yordanan değişkenler arası korelasyonların anlamlı olmaması sebebiyle Baron ve Kenny (1986) 'nin hiyerarşik doğrusal biçimlendirici regresyon analizi kriterler sağlanmamış ve medyatör analizi yapılamamıştır. Sosyal anksiyete düzeyinin yordanan, beden imgesinin ise yordayıcı değişken olarak belirlenip söz konusu ilişkide kişilik özelliklerinin biçimlendirici etkisinin değerlendirildiği bir sonraki adımda sorumluluk faktörünün yordayıcı etkisinin tek başına anlamlı çıkmadığı fakat diğer kişilik özelliklerinin bu ilişkide biçimlendirici etkisi olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Tüm bu veriler değerlendirildiğinde, bu çalışmanın dünya literatürüne katkıda bulunabilecek veriler elde etmiş olması ve bu çalışmayla birlikte beden imgesi, sosyal anksiyete ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin ilk kez bir arada değerlendirilmesi söz konusu olmasından ötürü literatür araştırmalarına yeni bir bakış kazandırdığı ve bu ilişkiyi inceleyecek gelecekteki çalışmalara aracı olabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Anbar, H. (2013). *Lise öğrencilerinde vücut algısı değişkeninin çeşitli değişkenlerle ilişkisinin incelenmesi ve vücut algısı ölçeğinin geçerlik güvenirlik çalışması*. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Psikoloji Bölümü Lisans Tezi. Ankara.
- Arslangiray, N. (2013). *Üniversite öğrencilerinde beden imajının yordayıcıları olarak bağlanma stilleri ve toplumsal cinsiyet rolleri*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- Aydın, A. ve Tekinsav-Sütcü, S. (2007). Ergenler için sosyal kaygı ölçeğinin (eskö) geçerlilik ve güvenirliğinin incelenmesi. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 14 (2), 79-89.
- Bayraktar, F. (2007). Olumlu ergen gelişiminde ebeveyn/akran ilişkilerinin önemi. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 14 (3).
- Bayramkaya, E., Toros, F. ve Özge, C. (2005). Ergenlerde sosyal fobi ile depresyon, öz kavram, sigara alışkanlığı arasındaki ilişki. *Klinik Psikofarmakoloji Bülteni*, 165-173.
- Bektaş, D. Y. (2000). Ergenlerde beden imgesi üzerine bir çalışma. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3 (22).
- Brettschneider, W. ve Heim, R. (1997). Identity, sport, and youth development. In K. R. Fox (Ed.), *The physical self: From motivation to well-being*. Human Kinetics.
- Brettschneider, W.-D. ve Heim, R. (1997). Identity, sport and youth development, in K. Fox (ed.) *The physical self*, 205-227. Champaign, IL: Human Kinetics.
- Canpolat, B. I. ve diğ. (2003). Ergenlerin kendilik algısında beden imajının ve beden kitle indeksinin rolü. *3P Dergisi*, 11: 143-154.
- Cash, T. F. (1990). The psychology of physical appearance: aesthetics, attributes, and images. 61-79 in *Body Images: Development, Deviance, and Change*, edited by Thomas F. Cash and Thomas Pruzinsky. New York: Guilford.

- Cash, T. F. (2011). Cognitive-behavioral perspectives on body image. In T. F. Cash & L. Smolak (Eds.), *Body image: A handbook of science, practice, and prevention* (2nd ed., 39–47). New York: Guilford Press.
- Cash, T. F. ve Fleming, E. C. (2002). Body image and social relations. In T. F. Cash & T. Pruzinsky (Eds.), *Body image: A handbook of theory, research, and clinical practice* (277–286). New York: Guilford Press.
- Clark, D. M. ve Wells, A. (1995). A cognitive model of social phobia. In R. Heimberg, M. Liebowitz, D. A. Hope ve F. R. Schneier (Eds.), *Social phobia: Diagnosis, assessment and treatment*. (69–93). New York: Guilford Press
- Costa, P. T., Terrecciano A. ve McCrae, R. R. (2001). Gender differences in personality traits across cultures: robust and surprising findings. *Journal of Personality and Social Psychology*, 81 (2), 322-331.
- Çankaya, B. (2007). *Lise I. ve II. sınıf öğrencilerinin algılanan benlik saygısının bazı değişkenlere göre incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çok F. (1990). Body image satisfaction in Turkish adolescents. *Adolescence*, 25, 409-13.
- Çuhadaroğlu, F. (1986). *Adolesanlarda benlik saygısı*. Uzmanlık Tezi. Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi, Ankara.
- Çuhadaroğlu, F. (1986). *Adölesanlarda benlik saygısı*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri ABD Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi.
- Dacey J. S. ve Travers, J. F. (1996). *Human development*. Third Edition. Chicago: Benchmark Publishers.
- Davis, C. (1997). Body image, exercise and eating behaviors. In K. Fox (Ed.), *The Physical Self: From Motivation to Well Being* (143-174). Campaign Human Kinetics.
- Davis, C. (1997). Body image, exercise and eating behaviors. In K. R. Fox (Ed.), *The physical self. From motivation to well-being*. Human Kinetics.
- Derman O. (2008). Adolesan sağlığı, II. İ.Ü. cerraHPaşa tıp fakültesi sürekli tıp eğitimi etkinlikleri. *Ergenlerde Psikososyal Gelişim*. Sempozyum Dizisi No: 63; 9-21.
- Dicle, A. N. (2006). *Üniversite öğrencilerinin sosyal beceri düzeylerinin duygusal Zeka düzeyleri ve bazı kişilik özelliklerine göre incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Doğan, T. (2006). *Üniversite öğrencilerinin sosyal zeka düzeylerinin depresyon ve bazı değişkenlerle ilişkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Ercan, O. (2008). Adolesan sağlığı, II. İÜ cerrahpaşa tıp fakóltesi sürekli tıp eğitimi etkinlikleri. *Adolesanın Fiziksel Gelişimi*. Sempozyum Dizisi No: 63. İstanbul, Aksu Basım Yayın; 13-18.
- Eren Gümüş, A. (2000). Üniversite öğrencilerinin yalnızlık ve beden imgelerinden doyum düzeylerinin sosyal kaygı düzeyleri ile ilişkisinin incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakóltesi Dergisi*, 33 (1-2), 99-108.
- Eriş, Y. ve İkiz, E. (2013). Ergenlerin benlik saygısı ve sosyal kaygı düzeyleri arasındaki ilişki ve kişisel değişkenlerin etkisi. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish of Turkic* 8 (6).
- Eryılmaz, A. ve Öğülmüş, S. (2010). Ergenlikte öznel iyi oluş ve beş faktörlü kişilik modeli. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakóltesi Dergisi*, 11 (3), 189-203.
- Feingold, A. (1994). Gender differences in personality: a meta-analysis. *Psychological Bulletin*. 116, 429-256.
- Goldberg, L. R. (1990). An alternative 'description of personality': the big-five factor structure. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59, 1216-1229.
- GÜLER, K. (2015). *Beden imajının üniversite öğrencilerinde yaşam doyumunu ve umutsuzluk üzerine etkisi*. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, Klinik Psikoloji Bilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Hamarta, E. (2009). A prediction of self-esteem and life satisfaction by social problem solving. *Social Behavior and Personality*, 37(1), 73-82.
- He, K., Kramer, E., Houser, R. F., Chomitz, V. R. ve Hacker, K. A. (2004) Defining and understanding healthy lifestyles choices for adolescents. *J Adolesc Health*, 35, 26-33
- Hovardaoğlu, S. (1993). Vücut algısı ölçeği. *Psikiyatri, Psikoloji, Psikofarmakoloji Dergisi (3P)*, 1, 11-26.
- Kaner, S. (2000). Ortopedik engelli ve engelli olmayan erkek ergenlerde benlik saygısı ve beden imajı. *Özel Eğitim Dergisi* 2 (4), 13-22.
- Kaplan, S. L., Busner, J. ve Pollack, S. (1988), Perceived weight, actual weight and depressive symptoms in a general adolescent sample. *International Journal of Eating Disorders*, 7, 107-133.
- Karadağ, G., Güner, İ., Çuhadar, D. ve Uçan, Ö. (2008) Gaziantep üniversitesi yüksekokulu hemşirelik öğrencilerinin benlik saygıları. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 3, 29-42
- Koç, M. (2004). Gelişim psikolojisi açısından ergenlik dönemi ve genel özellikleri. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Kayseri, 231-256.
- Kulaksızoğlu, A. (1998). *Ergenlik psikolojisi*. İstanbul: Remzi Yayınevi.

- Kundakçı, A. H. (2005). *Üniversite öğrencilerinin yeme tutumları, benlik algıları, vücut algısı ve stres belirtileri açısından karşılaştırılması*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Kundakçı, A. H. (2005). *Üniversite öğrencilerinin yeme tutumları, benlik algısı, vücut algısı ve stres belirtileri açısından karşılaştırılması*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji (Sosyal Psikoloji) Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Levine, M. P. ve Harrison, K. (2004). Media's role in the perpetuation and prevention of negative body image and disordered eating. In J. K. Thompson (Ed.), *Handbook of eating disorders and obesity* (695–717). Hoboken, NJ: Wiley.
- McCrae, R. R. ve Costa, P. T. (1996). *Toward a new generation of personality theories: theoretical contexts for the five-factor model of personality*. New York: Guilford Press. 51-87.
- Montemayor, R. ve Eisen, M. (1977). The development of self-conceptions from childhood to adolescence. *Developmental Psychology*, 13(4), 314-319.
- Muth, J. L. ve Cash, T. F. (1997). Body-image attitudes: what difference does gender make?, *Journal of Applied Social Psychology*, 27, 1438-1452.
- Oktan, V. ve Şahin, M. (2010). Kız ergenlerde beden imajı ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(2).
- Orlandi, E., Covezzi, R., Galeazzi, G. M. ve Guaraldi, G. P (2006). The *Italian version of the body cathexis scale Eating Weight Disord.* 79-84.
- Öksüz, Y. (2012). Üniversite öğrencilerinin özerklik düzeyleri ile vücut algıları arasındaki ilişkisi. *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28, 69-77.
- Ören, N. ve Gençdoğan, B. (2007) Lise öğrencilerinin depresyon düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15 (1), 85-92.
- Özcan, H. Subaşı, B. Budak, B. Çelik, M. Gürel, Ş. ve Yıldız, M. (2013). Relationship between self-esteem, social appearance anxiety, depression and anxiety in adolescent and young adult women. *Journal of Mood Disorders* 3(3).
- Özkan, İ. (1994). Benlik saygısını etkileyen etmenler. *Düşünen Adam*, 7 (3), 4-9.
- Peterson, G. W., Bush, K. R. ve Supple, A. (1999). Predicting adolescent autonomy from parents: Relationship, connectedness and restrictiveness. *Sociological Inquiry*, 69, 431-457.
- Piaget, J. (1937). *The birth of intelligence in the children*. Oxford, England. Delachaux and Niestle, 429.

- Rosenberg, M. (1965). *Society and adolescent self-image*. New Jersey:Princeton University Press
- Rosenblum, G. D. ve Lewis, M. (1999), The relations among body image, physical attractiveness, and body mass in adolescence. *Child Development*, 70, 50-64.
- Sabiston, C. M., Pila, E., Pinsonnault-Bilodeau, G. ve Cox, A. E. (2014). Social physique anxiety experiences in physical activity: a comprehensive synthesis of research studies focused on measurement, theory, and predictors and outcomes. *International Review of Sport and Exercise Psychology*, 7 (1), 158-183.
- Secord, P. F. ve Jourard, S. M. (1953). The appraisal of body-cathexis: body cathexis and the self. *Journal of Consulting Psychology*, 17 (5), 343-347.
- Somer, O. Korkmaz, M. ve Tatar, A. (2000). Beş faktör kişilik envanteri'nin geliştirilmesi-I: ölçek ve alt ölçeklerin oluşturulması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 17(49), 21-33
- Somer, O., Korkmaz, M. ve Tatar, A. (2002). Beş faktör kişilik envanterinin geliştirilmesi-I: Ölçek ve alt ölçeklerinin oluşturulması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 17 (49), 21-33.
- Swami, V., Chamorro-Premuzic, T., Bridges, S. ve Furnham, A. (2009). *Acceptance of cosmetic surgery: Personality and individual difference predictors*. *Body Image*, 6, 7-13.
- Swami, V., Hadji-Michael, M. ve Furnham, A. (2008). *Personality and individual difference correlates of positive body image*. *Body Image*, 5, 322-325
- Tekgöl, N., Dirik, N., Karademirci, E., Bıçakçı, B. ve Öngel, K. (2012). Ergen ebeveynlerinin ergenlik hakkındaki bilgi ve tutumlarının değerlendirilmesi. *Tepecik Eğitim Hastanesi Dergisi*, 22(1), 59-62.
- Tezcan, B. (2009). *Obez bireylerde benlik saygısı, beden algısı ve travmatik geçmiş yaşantılar*. Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sini Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi Uzmanlık Tezi, İstanbul.
- Thompson, J. K. (1996). *Body image, eating disorders and obesity*. Washington: American Psychological Association.
- Thompson, J. K., Heinberg, L. J., Altabe, M. ve Tantleff-Dunn, S. (1999). *Exactng beauty: Theory, assessment, and treatment of body image disturbance*. Washington, DC: American Psychological Association.
- Tylka, T. L. ve Calogero, R. M. (2011). *Fiction, fashion, and function finale: An introduction and conclusion to the special issue on gendered body image*, Part III. *Sex Roles*, 65, 447-460. doi:10.1007/ s11199-011-0042-1.

Uskun, E. ve Şabaplı, A. (2013). The relationship between body image and eating attitudes of secondary school students. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 12(5): 519-528.

Yumurtacı, D. (2012). *Predictors of body image among university students*. MiddleEast Technical University, The Department of Educational Sciences. For the Degree of Master of Science. Ankara.

EKLER

EK A. Veli Bilgilendirme ve Onay Formu

Sayın Veli;

Işık Üniversitesi Çocuk ve Ergen Odaklı Klinik Psikoloji bölümü bitirme tezi kapsamında; İstanbul'da yaşayan ve yaşları 15 ile 18 arasında değişen ergenlerin sahip oldukları kişilik özelliklerinin, beden imgesi algılarına ve sosyal kaygı yaşama düzeylerine olan etkisinin ölçülmesi amaçlanmaktadır. Bu amaçla çocuklarımızın bazı anketleri doldurmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Katılmasına izin verdiğiniz takdirde çocuğunuz anketi okulda ders saatinde dolduracaktır. Çocuğunuzun cevaplayacağı soruların onun psikolojik gelişimine olumsuz hiçbir etkisi olmayacaktır. Çocuğunuzun dolduracağı anketlerde isim ve soyad alınmayacak, cevaplar kesinlikle gizli tutulacak ve bu cevaplar sadece bilimsel araştırma amacıyla kullanılacaktır. Bu formu imzaladıktan sonra dahi hem siz hem de çocuğunuz katılımcılıktan ayrılma hakkına sahipsiniz.

Çocuklarımızın dolduracağı anketlerdeki bilgiler; ergenlerin kişilik özelliklerinin, onların sosyal kaygı yaşamalarında ve kendilerine dair sahip oldukları algılarında ne kadar etkili olduğunun ortaya çıkması için büyük katkı sağlayacaktır. Araştırmayla ilgili sorularınızı aşağıdaki e-posta adresine yöneltebilirsiniz.

Araştırmacı

Cansu Güney

Işık Üniversitesi, İstanbul

cansu.guney@isikun.edu.tr

Lütfen bu araştırmaya katılmak konusundaki tercihinizi aşağıdaki seçeneklerden size en uygun gelenin altına imzanızı atarak belirtiniz ve bu formu çocuğunuzla okula geri gönderiniz.

A) Bu araştırmaya tamamen gönüllü olarak katılıyorum ve ocuğum

İzin veriyorum

İzin vermiyorum

B) alışmayı istediğim zaman yarıda kesip bırakabileceğimi biliyorum ve verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlı olarak kullanılmasını kabul ediyorum .

Kabul etmiyorum

Baba Adı-Soyadı veya Anne Adı-Soyadı

İmza İmza

EK B. Sosyodemografik Veri Formu

1. Yaşınız:
2. Cinsiyetiniz:
3. Sınıfınız:
4. Annenizin eğitim düzeyi nedir?
 Okuryazar olmayan İlköğretim Ortaokul
 Lise Üniversite Yüksek lisans ve üstü
5. Babanızın eğitim düzeyi nedir?
 Okuryazar olmayan İlköğretim Ortaokul
 Lise Üniversite Yüksek lisans ve üstü
6. Anneniz çalışıyor mu?
 Evet Hayır
7. Babanız çalışıyor mu?
 Evet Hayır
8. Herhangi bir fiziksel engeliniz var mı? Varsa nedir?
 Evet _____ Hayır
9. Kardeş sayınız:
 0-1 2-3 4+
10. Doğum sıranız:
 1. 2. 3. 4. 5+
11. Aile gelir düzeyiniz:
 0-1000 TL 1000-3000 TL 3000-5000 TL
 5000-10.000 TL 10.000 TL +
12. Kullandığımız herhangi bir psikiyatrik ilaç var mı? Varsa nedir?
 Evet _____ Hayır

EK C. Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği

Bu bir test değildir. Doğru ya da yanlış cevap yoktur. Bütün maddeleri olabildiğince içtenlikle cevaplamaya çalışınız. Her bir maddenin yanında yer alan rakamlardan size uygun olanı işaretleyin.

- 1= Hiçbir zaman
2= Nadiren
3= Bazen
4= Genellikle
5=Her zaman

Örnek:

a- Yaz tatilinde seyahat etmeyi severim. 1 2 3 4 5

b- İspanağı severim. 1 2 3 4 5

1- Başkalarının önünde yeni bir şeyler yapmaya çekinirim.	1	2	3	4	5
2- Arkadaşlarımla bir şeyler yapmaktan hoşlanırım.	1	2	3	4	5
3- Bana sataşılmasından tedirgin olurum.	1	2	3	4	5
4- Tanımadığım insanların yanında utanırım.	1	2	3	4	5
5- Sadece çok iyi tanıdığım insanlarla konuşurum.	1	2	3	4	5
6- Yaşıtlarımın arkamdan benim hakkımda konuştuklarını düşünürüm.	1	2	3	4	5
7- Kitap okumayı severim.	1	2	3	4	5
8- Başkalarının benim için ne düşündüğünden endişelenirim.	1	2	3	4	5
9- Başkalarının benden hoşlanmayacağından korkarım.	1	2	3	4	5
10- Çok iyi tanımadığım yaşıtlarımla konuşurken heyecanlanırım.	1	2	3	4	5
11- Spor yapmaktan hoşlanırım.	1	2	3	4	5
12- Başkalarının benim hakkımda ne söyleyeceğinden endişelenirim.	1	2	3	4	5
13- Yeni insanlarla tanışırken tedirgin olurum.	1	2	3	4	5
14- Başkalarının benden hoşlanmayacağından endişelenirim.	1	2	3	4	5
15- Bir grup insanla beraberken durgunumdur.	1	2	3	4	5
16- Kendi başıma bir şeyler yapmak hoşuma gider.	1	2	3	4	5
17- Başkalarının benimle dalga geçtiğini düşünürüm.	1	2	3	4	5
18- Birisiyle tartışmaya girersem onun benden hoşlanmayacağından endişe ederim	1	2	3	4	5
19- Hayır derler diye başkalarına benimle bir şeyler yapmayı teklif etmeye çekinirim.	1	2	3	4	5
20- Bazı insanların yanındayken tedirgin olurum.	1	2	3	4	5
21- İyi tanıdığım yaşıtlarımın yanındayken bile utanırım.	1	2	3	4	5
22- Başkalarından benimle bir şeyler yapmalarını istemek bana çok zor gelir.	1	2	3	4	5

EK D. Vücut Algısı Ölçeği

	Hiç Beğenmiyorum	Pek Beğenmiyorum	Kararsızım	Oldukça Beğeniyorum	Çok Beğeniyorum
Saçlarım					
Yüzümün rengi					
İştahım					
Ellerim					
Vücudumdaki kıl dağılımı					
Burnum					
Fiziksel gücüm					
İdrar – dışkı düzenim					
Kas kuvvetim					
Belim					
Enerji düzeyim					
Sırtım					
Kulaklarım					
Yaşım					
Çenem					
Vücut yapım					
Profilim					
Boyum					
Duyularımın keskinliği					
Ağrıya dayanıklılığım					
Omuzlarımın genişliği					
Kollarım					
Göğüslerim					
Gözlerimin şekli					
Sindirim sistemim					
Kalçalarım					
Bacaklarım					
Dişlerimin şekli					
Cinsel gücüm					
Ayaklarım					
Uyku düzenim					
Sesim					
Sağlığım					
Cinsel faaliyetlerim					
Dizlerim					
Vücudumun duruş şekli					
Yüzümün şekli					
Kilom					
Cinsel organlarım					
Hastalığa direncim					

EK E: Beş Faktör Kişilik Özellikleri Envanteri

1 Kesinlikle Katılmıyorum	2 Katılmıyorum	3 Kararsızım	4 Katılıyorum	5 Kesinlikle katılıyorum
---------------------------------	-------------------	-----------------	------------------	--------------------------------

Kendimi,					
1. konuşkan birisi olarak görürüm					
2. çekingen birisi olarak görürüm (T)					
3. enerji dolu birisi olarak görürüm					
4. şevk yaratan birisi olarak görürüm.					
5. sessiz olmaya meyilli birisi olarak görürüm.(T)					
6. bazen utangaç, çekingen birisi olarak görürüm.(T)					
7. sempatik, arkadaş canlısı birisi olarak görürüm.					
8. diğer insanların hatalarını bulmaya meyilli birisi olarak görürüm.(T)					
9. diğerlerinden bencil olmayan ve yardımsever birisi olarak görüyorum.					
10. diğerleriyle kavga etmeye başlayan birisi olarak görürüm.(T)					
11. affedici birisi olarak görürüm.					
12. güvenilir birisi olarak görürüm.					
13. soğuk ve mesafeli birisi olarak görürüm. (T)					
14. hemen hemen herkese karşı kibar birisi olarak görürüm.					
15. bazen başkalarına karşı kaba birisi olarak görürüm.(T)					
16. diğerleriyle işbirliği yapmaktan hoşlanan birisi olarak görürüm.					
17. hüzünlü birisi olarak görürüm.					
18. gergin birisi olarak görürüm.					

1 Kesinlikle Katılmıyorum	2 Katılmıyorum	3 Kararsızım	4 Katılıyorum	5 Kesinlikle katılıyorum
---------------------------------	-------------------	-----------------	------------------	--------------------------------

19. endişeli birisi olarak görürüm.					
20. duygusal açıdan istikrarlı olan birisi olarak görürüm. (T).					
21. kaprisli birisi olarak görürüm					
22. en zor durumlarda bile sabırlı olabilen birisi olarak görürüm.(T)					
23. kolayca sinirlenebilen birisi olarak görürüm.					
24. işini tam yapan birisi olarak görürüm.					
25. ihmalkâr birisi olarak görürüm.(T).					
26. itimat edilir bir kişi olarak görürüm.					
27. dağınık birisi gibi görürüm.(T)					
28. tembel olmaya eğimli birisi gibi görürüm.(T).					
29. azimli birisi olarak görürüm.					

30. işleri becerikli olarak yapan birisi olarak görürüm.					
31. planlar yapan ve planına bağlı birisi olarak görürüm.					
32. dikkati kolay dağılan birisi olarak görüyorum.(T)					
34. meraklı birisi olarak görürüm					
35. bir düşünür olarak görürüm.					
36. hayal gücü olan birisi olarak görürüm.					
37. yaratıcı birisi olarak görürüm.					
38. sanatsal ve estetik değerlere önem veren birisi olarak görürüm.					
39. rutin işlerden hoşlanan birisi olarak görürüm.(T)					
40. fikirler üzerinde düşünmeyi seven birisi olarak görürüm.					
41. çeşitli sanatsal merakları olan birisi olarak görürüm.(T)					
42. güzel sanatlar (müzik, edebiyat, sanat) alanında kültürlü birisi olarak görürüm					

ÖZGEÇMİŞ

Cansu Güney 15 Ağustos 1990 tarihinde İstanbul'da doğdu. 2013 yılında İstanbul Bilgi Üniversitesi Psikoloji Bölümünden mezun oldu. 2015-2017 yılları arasında Işık Üniversitesi Klinik Psikoloji Yüksek Lisansını tamamladı. Araştırma alanları çocuk ve ergen psikopatolojileridir. 2016 yılından bu yana özel bir anaokulunda çocuk psikoloğu olarak çalışmaktadır.